

محلین جامع

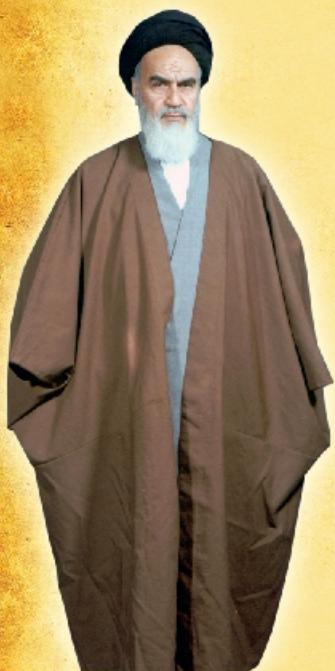
طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته

توسط سازمانهای مردم نهاد و خیرین

محقق و پژوهشگر: سید اکبر کلائی زادگان (کسae)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

چه نیکوست که طبقات مکن دار، به طور دا و طلب برای زانه و کپر شیان مکن و رفاه تیه کند و مطمئن باشند که خیر دنیا و آخرت در آن است.

در نظام اسلامی، رفع فقر و محرومیت در شمار
بدخواهی طراز اول است و پایی بندی به اصول انقلاب
بدون مجاہدت در راه نجات مستضعان و محرومیان، سخنی
بی معنی و ادعایی پوچ است.

مکتبی جامع

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته
توسط سازمانهای مردم نهاد و خیرین

محقق و پژوهشگر: سید اکبر کلائی زادگان (کسae)

با همکاری مؤسسه تدبیرسازان آفریقا

فهرست

۳	..... پیش گفتار
۵	..... فصل اول - کلیات
۱۷	..... فصل دوم - نظریات و مروری بر منابع
۸۲	..... فصل سوم - طراحی مدل ارزیابی
۱۰۸	..... فصل چهارم - روش شناسی
۱۲۳	..... فصل پنجم - یافته ها در روستای پایلوت (روستای خرم آباد)
۱۸۵	..... فصل ششم - نتیجه گیری
۲۳۰	..... فصل هفتم - بحث و نتیجه گیری
۲۳۶	..... منابع

پیش گفتار

برابر نتایج و مطالعات انجام شده بیش از ۷۰٪ مهاجرت ها به کلان شهرها ناشی از مشکلات اقتصادی و رفاهی بوده و اگر نگاهی به حاشیه های این کلان شهرها داشته باشیم می بینیم غالباً مهاجران و اقشار کم درآمد جامعه، در آن ساکن هستند و نشان میدهد مشکلات اقتصادی، بیکاری و فقدان درآمد و مسکن و مسائل رفاهی مهمترین شاخص های موثر در مهاجرت به شهر هاست. از این رو اگر می خواهیم از مهاجرت روستائیان به شهرها پیشگیری کنیم و به عبارتی مهاجرت معکوس هم داشته باشیم باید تسهیلات بیشتری را به مناطق محروم کشور اختصاص دهیم. افزایش سهم تولید ناخالص داخلی، افزایش سهم بودجه های عمرانی، اعمال سیاستهای تشویقی، ارائه معافیتهای مالیاتی برای استقرار صنایع و بخشیهای اشتغالزا، پیش بینی تسهیلات لازم در برنامه پنجم ویژه مناطق محروم کشور، بومی کردن برخی حرفه ها و مشاغل در بخشیهای روستایی و بالادره مناسبترین و کم هزینه ترین روش برای جلوگیری از مهاجرت، ایجاد فرصت های شغلی در روستاهای و شهرهای کوچک است و این مسائل می توانند موجب شکوفایی روستاهای بازگشت مهاجران شهری به روستاهای شوند و از طرفی دیگر باید در روستاهای مناطق محروم جهاد فرهنگی راه اندادت تازندگی بکر آنها حفظ گردد بر این اساس از ۳ سال پیش مطالعات و پژوهش پیرامون آن انجام گرفت و در این مطالعات چهار محور پیش بینی شده که عبارتند از:

۱- فرهنگ سازی- ۲- سلامت- ۳- توانمند سازی و اشتغال- ۴- مسکن

و معتقدیم که با این چهار محور و با ایجاد و ارتقاء کیفی و کمی و با بهره گیری از نتایج بررسی و شناسایی ظرفیت های بالقوه و همچنین بستر سازی می توان اشتغال و توانمند سازی را از طریق اشاعه فرهنگ سازی به پیش برد و از سویی از مهاجرت روستائیان به شهرها پیشگیری کرد و اجرای کامل این محورها یقیناً کاهش فقر و افزایش رفاه و کیفیت نسبی زندگی و سلامت جامعه روستایی را به همراه خواهد داشت. بنابراین توانا کردن افراد به ویژه توانمند سازی اقتصادی زنان در کنار مردان در جامعه روستایی از اهداف این طرح می باشد. از طرفی دولت نیز می تواند در کنار ایجاد زیر ساخت های اولیه مانند آب، برق، گاز، جاده و تلفن با تزریق نقدینگی به بخش صنعت روستایی و پرداخت وام های کم بهره صنعتی، جوانان را در ساختن و راه اندازی کارگاههای صنعتی در روستا کمک کند و امروزه راه برون رفت از هجوم بی سابقه جمعیت به شهرها و مصرف بی رویه انرژی و شغل های کاذب این است که در کنار حمایت های کشاورزان و دامداران روستایی برای ماندگاری جوانان در روستا با ایجاد مرکز اقماری آموزشگاههای مهارتی، صنایع کوچک در روستاهای گسترش داده شود و این همان شعار محوری است که می تواند باعث شکوفایی روستاهای و بازگشت مهاجران شهری به روستا شود.

امیدواریم این پژوهش و تحقیق برای کسانی که در زمینه محرومیت زدایی فعالیت و تلاش می کنند اثر بخش بوده باشد و سایر خیرین نیز با بهره گیری از این طرح که به نوعی کار اجرایی بر روی آن شده به کمک خانواده های آبرومند و آسیب پذیر بیایند.

در پایان امید است با ظهور امام عصر (ع) عدالت در جامعه حاکم شود و جهان اسلام از فقر و گرفتاری نجات باید.

والسلام- سید اکبر کسائی زادگان

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

اجرای طرح جامع احیای روستاهای کمتر توسعه یافته

چشم انداز طرح (vision) : محرومیت زدایی از کل محرومین و ایتمام و توانمند سازی آنها و جلوگیری از

مهاجرت از روستاهای شیبرها و تقویت مهاجرت معکوس.

ماموریت طرح (mission) : بکارگیری امکانات بالقوه خیرین و بخش دولتی در توانمند سازی افراد

محروم بجای ارائه کمکهای بلاعوض ساخت خانه های مناسب آموزش و اشتغال و محرومیت زدایی.

۱- درآمدی بر توسعه روستایی در ایران

نقش و جایگاه روستاهای توسعه اقتصادی ، اجتماعی و سیاسی در مقیاس محلی ، منطقه ای ، ملی و بین المللی و پیامدهای توسعه نیافتگی مناطق روستایی چون فقر گسترده ، نابرابری فزاینده رشد سریع جمعیت، بیکاری، مهاجرت، حاشیه نشینی شهری و غیره موجب توجه به توسعه روستایی و حتی تقدم آن بر توسعه شهری گردیده است. به نظر مایکل تودارو « ضرورت تقدم و توجه به توسعه روستایی نسبت به توسعه شهری به این علت نیست که اکثریت جمعیت جهان سوم در مناطق روستایی قرار دارند، بلکه به این علت است که راه حل نهایی مسئله بیکاری شهری و تراکم جمعیت ، بیبود محیط روستایی است.

جمعیت روستایی در سال ۸۵، ۲۲ میلیون و ۷۷۱ هزار و ۷۷۱ نفر اعلام شده است که این مورد لزوم برنامه ریزی دقیق برای جمعیت مذکور را نشان می دهد.

آمارها نشان میداد از سال ۷۵ الی ۸۵ دوازده میلیون نفر از روستاهای به شهرها مهاجرت کرده اند . تقریباً به اندازه جمعیت یک کشور !

مرکز آمار ایران اهم دلایل مهاجرت را ۱- اشتغال و ۲- ادامه تحصیل و آموزش عنوان میکند .

در نتیجه : موارد یاد شده ، ما را بر آن داشت تا اقداماتی را در جهت تقویت روستاهای کمتر توسعه یافته و حرکت آنها به سمت توسعه یافتنی انجام دهیم.

برای این منظور لزوم مدلی که بتواند در راه توسعه روستایی راهگشا باشد احساس گردید . مدلی که اولاً برای سازمانهای مردم نهاد نظیر خیریه ها با آن دیدگاه و سازماندهی که مفصل

به آن پرداخته خواهد شد مصدق داشته باشد و ثانیا بتواند در راه توسعه روستایی به بهترین نحو پاسخ داده و کارا و اثر بخش باشد.

مطلوبی که در این طرح مورد بررسی قرار خواهیم داد بشرح زیر میباشد :

در فصل اول که بعنوان مقدمه طرح میباشد به طرح مساله و ضرورت این تحقیق و اهداف این طرح پرداخته خواهد شد ، در فصل دوم به تاریخچه توسعه روستایی در ایران در دوره قبل و بعد از وقوع انقلاب اسلامی و نیز جایگاه سازمانهای مردم نهاد و نگاه کشورهای توسعه یافته به آنها و نقش آنها در توسعه روستایی و نقاط قوت و ضعف آنها و نهایتا اشاره ای خواهیم داشت به شاخصهای توسعه ، در فصل سوم به تشریح مدل پرداخته خواهد شد ، و در فصل چهارم روش شناسی و تکنیکهای مورد استفاده در طرح را بررسی خواهیم کرد ، در فصل پنجم نیز به بررسی وضعیت روستای خرم آباد(بعنوان پایلوت انتخابی توسط موسسه خیریه امام علی (ع)) در خراسان جنوبی پرداخته خواهد شد و در فصل ششم نتیجه فعالیتهای موسسه خیریه امام علی (ع) مورد بررسی قرار خواهد گرفت که در دو فصل اخیر(پنجم و ششم) مدل طراحی شده بصورت عملی و به تفصیل شرح داده خواهد شد و نهایتا در فصل هفتم از این طرح نتیجه گیری خواهد شد . امید است این طرح بتواند راهگشایی برای محققان و مجریان در راه توسعه روستاهای کشور عزیzman ایران باشد .

۱- مقدمه

حضرت آیت الله خامنه‌ای رهبر فرزانه انقلاب اسلامی می‌فرمایند "چرا روستاهای که پشتوانه تولید، حیات، غذا و موجودیت کشور هستند باید از لحاظ وضع زندگی و سطح زندگی عقب‌تر از شهرها باشند" . معظم‌له در فرازی دیگر از بیانات‌شان به این نکته اشاره دارند که "ما باید نسبت به آنچه باید باشد و حق و صحیح است مقایسه کنیم، انصافاً ما هنوز خیلی عقیبیم و باید پیش برویم" .

سرعت سیر تحولات فنی، اقتصادی و اجتماعی تأثیر عمیقی بر مدل‌های پیش‌بینی سنتی که چشم اندازهای آتی را با مد نظر قرار دادن روندهای پیشین استخراج می‌نمایند گذارده و اساس مواجهه با تحولات پیش‌بینی نشده در سطح کلان با این مدل‌ها را متزلزل نموده است. در شرایطی که سرعت دگرگونی‌های تکنولوژیک در سال ۱۹۸۰ به سال و در بعضی موارد به ماه و هفته رسیده است و در حال حاضر مجموعه دستاوردهای بشر در عرصه علوم و تکنولوژی در هر ۵ تا ۷ سال دو برابر می‌شود ، توجه به تأثیر این روند پر شتاب تحولات روی زندگی به منظور ایجاد قدرت انطباق با مسائل، موضوع تعیین کننده‌ای است. به منظور ایجاد چنین انطباقی اصلی‌ترین پرسش این است که زندگی نسل آینده چگونه خواهد بود؟ و تقریباً مهم نیست که ما امروز کجا هستیم، بلکه مهمتر این است که بدانیم در آینده باید در کجا باشیم.

بنابراین برای داشتن یک زندگی رضایت‌بخش برای کل جامعه بخصوص روستاییان که از محرومترین اقسام جامعه ایرانی هستند باید راهکارهایی را ارائه نمود. در این میان توجه به

سازمانهای مردم نهاد و خود روستاییان برای پیشبرد فرایند توسعه روستایی از اهمیت زیادی برخوردار است.

۱-۲- طرح مسئله

امروزه از واژه توسعه برداشتها و تعاریف مختلفی صورت گرفته ولی به طور کلی هدف هر برنامه توسعه، بهبود شرایط کلی زندگی مردم با توجه به پارادایم فکری حاکم بر نظریه محوری مورد استفاده جهت تحقیق و پیاده سازی توسعه است. در هر کشور، سازمانها و ارگانهای مختلف، ابعاد گوناگونی از توسعه را مدنظر قرار داده و بمنظور بهبود آن برنامه‌ریزی و تلاش می‌کنند - در یک نگاه جامع‌تر، با هماهنگ کردن توسعه در ابعاد مختلف (به کمک تدوین راهبردی کلان و چشم‌انداز)، امکان هماهنگ سازی فعالیتهای بخشی در راستای دستیابی به اهداف کلی فراهم گردد.

پیشرفت اقتصادی یکی از ابعاد مهم توسعه بوده ولی تنها بعد قابل طرح نیست، زیرا توسعه صرفاً پدیده‌ای اقتصادی نبوده و جریانی چند بعدی است که مستلزم تجدید سازمان و تجدید جهت گیری مجموعه نظام اقتصادی و اجتماعی و دیگر نظامهای یک کشور است. توسعه، علاوه بر بهبود وضع درآمدها و تولید، آشکارا متنضم تغییرات بنیادی در ساختارهای نهادی، اجتماعی، اداری - مدیریتی و نیز طرز تلقی عامه و در بیشتر موارد حتی آداب و رسوم و اعتقادات (فرهنگ) است. بنابراین توسعه به مفهوم ارتقاء مستمر کل جامعه و نظام اجتماعی به سوی زندگی بهتر و یا انسانی‌تر با استفاده بینه از منابع موجود است.

توسعه به هدف و وسیله تغییرات اشاره داشته و به طور همزمان دور نمای نوعی زندگی بهتر که از نظر مادی مرتفع‌تر، جدید‌تر، دارای غنای معنوی بیشتر و از نظر تکنولوژیکی "کاراند و اثر بخش تر" است را بصورت مجموعه‌ای از وسائل لازم برای رسیدن به این دورنمای ترسیم می‌کند. به طور کلی باید اذعان داشت که توسعه هم واقعیتی مادی و معنوی است و هم حالی ذهنی، که بر حسب آن جامعه از طریق ترکیب فرآیندهای اجتماعی، اقتصادی و نهادی، وسائلی را برای بدست آوردن زندگی بهتر تأمین می‌کند. امروزه نیاز به رشد و توسعه بیش از پیش حیاتی شده و شرایط کنونی جهان و دورنمای آتی آن بگونه‌ای است که سوای صعوبت دستیابی به توسعه، عدم توسعه نیز مترادف اضمحلال معنی شده و برخی از صاحبنظران بر این عقیده اند که جوامع توسعه نیافته بر سر دو راهی توسعه و یا اضمحلال قرار گرفته‌اند، بطوریکه اگر بحران‌ها شدت یابند و نیازهای اساسی برآورده نشوند، راهشان اضمحلال خواهد بود. تحقق چنین هدفی در کشورهای در حال توسعه و توسعه نیافته، با توجه به تورم جمعیت، مشکلات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و ... و به طور کلی عدم تعادل‌ها و دوگانگی‌هایی که در سطح کلی گربیانگیر این کشورها است، مستلزم برنامه ریزی توسعه در سطح ملی و محلی بوده و از این رو ضرورت توجه به برنامه ریزی‌های منطقه‌ای در کشور به طور اجتناب ناپذیری احساس شده که با توصل به این برنامه ریزی‌ها و از طریق رشد و شکوفایی مناطق مختلف کشور بر اساس استعدادها و توانمندی‌های آنها می‌توان شاهد رشد و توسعه سریع تر کشور بود.

در حال حاضر از نظر درآمدی ۲۲ درصد روستاها در گروه خیلی فقیر، ۳۸ درصد در گروه فقیر، ۲۶ درصد در گروه با درآمد متوسط و ۲۴ درصد گروه با درآمد مناسب هستند و از

نظر امکانات نیز ۴۱ درصد روستاهای راه شوسه یا آسفالت دارند، ۵۱ درصد آنها دارای برق و ۴۴ درصد دارای آب لوله‌کشی هستند و ۲۷ درصد خانه بهداشت دارند. همچنین ۹ درصد روستاهای ۱۵ درصد جمعیت و یا ۱۸۵ دهستان در بهترین شرایط قرار دارند زیرا با ۷۵ یا ۱۰۰ درصد امکانات، بالاترین درآمد را به خود اختصاص داده‌اند. در مقابل ۲۲ درصد روستاهای ۵/۵ درصد جمعیت و یا ۴۷۲ دهستان بدون هیچ‌گونه امکاناتی در پایین‌ترین سطح درآمد قرار دارند.

از جمله ویژگی‌هایی که برای جامعه ایرانی در سند چشم انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران می‌توان مشاهده نمود برخورداری آن از دانش پیشرفته، توانا در تولید علم و فناوری، متکی بر سیم برتر نیروی انسانی و سرمایه‌های اجتماعی در تولید ملی است. براین اساس می‌توان در سیاست‌های کلی برنامه چهارم که نخستین برنامه دوران بیست ساله است به موارد زیر اشاره نمود:

الف) گسترش و عمق بخشیدن به روحیه تعاون و مشارکت عمومی و بهره مند ساختن دولت از همدلی و توانایی‌های عظیم مردم

ب) ایجاد سازکار مناسب برای رشد بهره وری عوامل تولید

ج) ارتقاء سطح درآمد و زندگی روستائیان و کشاورزان و رفع فقر با تقویت زیر ساخت‌های مناسب و تنوع بخشی و گسترش فعالیت‌های مکمل بویژه صنایع تبدیلی و کوچک و خدمات نوین.

د) توجه و عنایت جدی بر مشارکت عامه مردم در فعالیت‌های اقتصادی کشور

بطوری که به مدیریت سالم و اداره درست کار توجه شود.

با توجه به موارد فوق می‌توان نتیجه گیری نمود که به منظور دست یابی به اهداف یاد شده در فرمایشات رهبر انقلاب اسلامی، ایجاد توسعه درون‌زا در مناطق روستائی با اتخاذ روش‌های کار مبتنی بر شرایط جدید بوجود آمده اجتناب ناپذیر است، در جهت دستیابی به توسعه مناسب روستائی نقش سازمانهای مردم نهاد (NGO) به عنوان حلقه ارتباط بین دولت و مسئولین اجرائی از یک طرف و مناطق و مردم روستائی از طرف دیگر، نظام برنامه ریزی و توسعه روستائی را تقویت می‌نماید که طی آن موارد زیر به اجرا در می‌آید:

الف) فضای لازم برای اعتماد سازی مورد نیاز برای ایجاد سرعت بیشتر در روند واگذاری کارها به مردم و کاهش تصدی گری دولتی بوجود می‌آید.

ب) علم محوری و افزایش بهره وری در روند امور افزایش می‌باید.

ج) نقش بخش کشاورزی در توسعه کشور پر رنگ تر و جدی تر خواهد شد.

د) در آمد سرانه تولید کنندگان کشاورزی در مناطق روستائی افزایش می‌باید و در کاهش فقر مناطق تسريع ایجاد می‌گردد.

۱-۳- ضرورت تحقیق

بر اساس سند چشم انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی قرار است ایران کشوری باشد توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی در سطح منطقه، بدین منظور سیاست‌های کلی برنامه چهارم که نخستین برنامه از برنامه دوران بیست ساله است که قرار است بر مبنای آن سیاست‌های زیر به عنوان چهار چوب، به تدوین برنامه‌ای جامع و عملیاتی بیانجامد:

۱-۵) رفع محرومیت‌ها خصوصاً محرومیت در مناطق روستائی کشور

۲-۵) هویت بخشی به سیمای روستا

۳-۵) ایجاد سازوکار مناسب برای رشد بهره وری عوامل تولید (انرژی، سرمایه نیروی کار، آب و خاک و....)

۴-۵) ارتقای سطح درآمد و زندگی روستائیان و کشاورزان و رفع فقر با تقویت زیر ساخت‌های مناسب تولید و تنوع بخشی و گسترش فعالیت‌های تکمیلی بویژه صنایع تبدیلی و کوچک و خدماتی نوین

۵-۵) توانمندسازی بخش‌های خصوصی و تعاونی به عنوان محرك اصلی رشد اقتصادی و کاهش تصدی دولت همراه با حضور کارآمد آن در قلمرو امور حاکمیتی

۶-۵) توجه و عنایت جدی بر مشارکت عامه مردم در فعالیت‌های اقتصادی کشور

براین اساس می‌توان در سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه به موارد زیر اشاره نمود:

الف) گسترش و عمق بخشیدن به روحیه تعاون و مشارکت عمومی و بهره مند ساختن دولت

از همدلی و توانائی‌های عظیم مردم

ب) ایجاد سازکار مناسب برای رشد بهره وری عوامل تولید

ج) ارتقاء سطح درآمد و زندگی روستائیان و کشاورزان و رفع فقر با تقویت زیر ساخت‌های

مناسب و تنوع بخشی و گسترش فعالیت‌های مکمل بویژه صنایع تبدیلی و کوچک و خدمات

نوین.

د) توجه و عنایت جدی بر مشارکت عامه مردم در فعالیت‌های اقتصادی کشور بطوری که به

مدیریت سالم و اداره درست کار توجه شود.

با توجه به مراتب فوق می‌توان نتیجه گرفت، اهمیت مناطق روستائی با گستردگری دامنه

معنای آن همچنان به قوت خود باقی است، البته مناطق روستائی مورد نظر قلمرو انحصاری

جامعه شناسی روستائی نبوده، بلکه مردم شناسی، جغرافیا، علوم سیاسی و اقتصاد کشاورزی

علومی هستند که در توجه به مناطق روستائی با جامعه شناسی سهیم‌اند، آنچه به کمک جامعه

شناسی روستائی می‌توان بر اطلاعات به دست آمده از سایر رشته‌ها افزود، دانش مربوط به

ساختار اجتماعی و فرآیندهای دخیل و تأثیر گذار در مناطق روستائی است. افزون بر این، در

مقایسه با علم اقتصاد کشاورزی که هنوز با نظام تولید کشاورزی در پیوند است، جامعه شناسی

روستائی، چنانچه از نام آن پیداست، در موقعیتی است که از یک دیدگاه روستائی عام به

دامنهای گسترده از موضوعات می‌پردازد. بنابراین تعیین جایگاه مناطق روستائی باید با توجه به

مراتب پیش گفته، مورد بحث قرار گیرد و مشخص گردد، اما مطلب مهمی که باید به آن

توجه نمود عبارت است از نقش مردم در روند تصمیم گیری راجع به جایگاه یاد شده به طور عموم و نقش سازمانهای مردم نهاد (NGO) به طور ویژه در این امر مهم است.

۱- اهداف

بر اساس چشم اندازها و سیاستهای تدوین و پیگیری شده نظام تاکنون و همچنین با توجه به مندرجات سند چشم انداز توسعه ، اهداف توسعه روستایی به شرح ذیل می باشد و ما نیز در این کار این اهداف را دنبال می کنیم :

۱- شناسائی دقیق و مطمئن از مشکلات و عارضه های موجود در روستاهای

۲- شناسائی علل ریشه ای مشکلات و عارضه ها

۳- ایجاد اشتغال و جلوگیری از مهاجرت روستائیان به شهرها

۴- ارتقاء سطح در آمد روستائیان

۵- بیبود وضعیت سلامت و بهداشت روستائیان

۶- بیبود سطح تغذیه روستائیان

۷- ارتقا سطح علمی، آگاهی و تحصیلات

۸- ارتقا سطح مهارتها و فعالیتهای حرفه ای

۹- بیبود وضعیت ظاهری روستاهای

۱۰- تسهیل در رفت و آمد و ارتباطات در روستاهای

۱۱- تسريع در انجام اقدامات و اولویت بندی اقدامات بر اساس اثربخشی و زود بازدهی

در نهایت مهمترین هدف این تحقیق ارائه مدل توسعه روستایی برای روستاهای کمتر توسعه یافته است.

۱- سوالات تحقیق

این طرح قصد دارد تا با استفاده از روش‌های علمی و تجربی و همچنین بصورت کمی و کیفی به سوالات ذیل پاسخ دهد :

۱- آیا مشکلات و عارضه های روستاها به نحو مطلوبی شناسائی شده اند ؟

۲- آیا علل ریشه ای مشکلات و عارضه های روستاها تعیین گردیده اند ؟

۳- روشها و راهکارهای ایجاد اشتغال در روستاها چیست ؟

۴- راه حل جلوگیری از مهاجرت روستائیان به شهرها چیست ؟

۵- راهکارهای ارتقاء سطح درآمد روستائیان چگونه می باشد ؟

۶- روشها و راهکارهای بیبود سطح سلامت و بهداشت روستائیان چیست ؟

۷- روشها و راهکارهای بیبود وضعیت تغذیه روستائیان چیست ؟

۸- روشها و راهکارهای ارتقاء سطح علمی، آگاهی و تحصیلات روستائیان چیست ؟

۹- روشها و راهکارهای ارتقاء سطح مهارتها و فعالیتهای فنی و حرفه ای روستائیان چیست ؟

۱۰- روشها و راهکارهای بیبود وضعیت ظاهری روستاهای چیست ؟

۱۱- روشها و راهکارهای تسهیل در رفت و آمد و ارتباطات در روستاهای چیست ؟

۱۲- اولویت اصلی در توسعه روستاها کدام راهکار یا عارضه می باشد ؟

۱۳- چه متدهایی جهت تسريع اثربخشی و زود بازدهی پروژه های توسعه روستایی وجود دارد ؟

۱-۲- تاریخچه توسعه روستایی در ایران و آینده آن با توجه به نقش سازمانهای مردم نهاد

۱- قبل از وقوع انقلاب اسلامی

برای ارائه تصویری تاریخی از جایگاه و نقش بخش کشاورزی و مناطق روستائی در توسعه ایران در طی سلسله حکومت‌های حاکم بر آن، می‌توان خصوصیات مشترکی را تا تقریباً اوایل حکومت قاجار برای همگی آنان بقرار زیر برشمرد:

الف) تمدن‌های بوجود آمده توسط این حکومت‌ها، آغاز خود را برابر در به حرکت آوردن چرخ تحول اجتماعی بنا نهادند و برای این کار جمعیت کثیری را حول گروه‌های متخصص در انواع مشاغل و پیشه‌ها سازمان دادند و این با توصل به تولید اضافی آذوقه بر مبنای شناخت دقیق خاصیت زمین زراعتی و وضع اقلیم عملی می‌شد و نهایتاً موجب می‌گردید بشر از اجبار به صرف کردن همه نیروها و تمامی اندیشه‌اش در راه حفظ بقای خویش رهایی پیدا کند، و مجال آنرا یابد که رو به سوی دیگران آورده و مایه رفاه و پیشرفت‌ش در زندگی مهیا شود و تمدن آفریده گردد. برای نمونه به تمدن‌های بین‌النهرین و مصر که در آنجا طبیعت به دقت تمام آنچه را که برای پیشرفت تمدن ضروری بود انباسته است، و یا اینکه می‌توان به تمدن حاصله از کشاورزی و آبیاری اشاره نمود که روی دانش بشر و پیدایش علومی مثل هندسه، ستاره‌شناسی و ریاضیات تأثیر بسزائی داشته است.

ب) در حکومت‌های گذشته ۲۰ درصد مردم چادر نشین و به همین مقدار شهرنشین بوده‌اند، بنابراین روستاییان اکثریت عظیم مردم این کشور را به خود اختصاص داده‌اند. در چنین شرایطی روستاهای را می‌توان ریشه تشکیل تمدن‌ها دانست بطوریکه تکوین و تشکیل

هسته های اولیه زیستی در قالب نقاط ثابت یا به بیان دقیق تر، روستا نشینی که قدمتی دیرینه و تاریخی در سرزمین ایران دارد، با توسعه آن پیوند می خورد. این پیوند نتیجه همنشینی و قرابت نزدیک انسان با بستر محیط خود بوده است و از راه کشاورزی امرار معاش می کردند، و نظام پیره برداری کشاورزی عمده ترین نظام اقتصادی را تشکیل داده و اصلی ترین محور فعالیت تولیدی اعم از زراعت، باغداری، دامداری و صنعتی و خدماتی وابسته به کشاورزی بوده است.

ج) همگی حکم فرمایان در حمایت از کشاورزی و رشد و توسعه آن به منظور حفظ بقای خود اتفاق نظر داشته اند تا جائیکه مورخین انحطاط کشاورزی را علت اصلی ضعف حکومت مرکزی در دوران صفویه بشمار آورده اند ، و یا اینکه به دلیل چنین نقش پر اهمیتی برای کشاورزی در اقتصاد مردم بوده است که به منظور توسعه آن هر کس زمین های بی حاصل را بواسطه آبیاری آباد کند، تا پنج پشت درآمد آن زمین ها از آن او و اعقابش می بود و مهمتر از همه آنکه گیرشمن می نویسد در آن زمان ، به منظور توسعه کشاورزی ، باتلاقها را خشک می گردانیدند .

د) بیشتر از چند نوع مالکیت بر اراضی وجود نداشت که هر چند کم و کیف آن تحت تاثیر نحوه بر خورد حکمرانان در عصر هر حکومتی فرق می کرد ولی تصویر کلی آن که عبارت بود از خصوصی، دولتی، اختصاصی یا خاصه و عمومی یا اجتماعی ثابت بود.

واقعه تاریخی مهم و تاثیر گذار در روند خصوصیات کلی و ثابت فوق عبارت بود از جنگ صلیبی و برخورد غربی ها با فرهنگ و تمدن آن روز مسلمین در سده سیزدهم میلادی، که این واقعه یکی از عوامل اصلی تحولات منتبی به رنسانس در مغرب زمین بود که به دنبال آن شرق نیز ،

پنج سده بعد و در پی تعارضات نظامی غرب نسبت به او، در اندیشه توسعه به سبک جریان غربی - استعماری که به جریان نوسازی (Modernity) در آغاز نیمه دوم قرن گذشته انجامید افتاد جریانیکه اساس آنرا نفی هرگونه هویت فرهنگی تمدن ساز برای ملل جهان سوم تشکیل می‌دهد، مللی که حتی روزگار طولانی، خود تمدن‌های مختلفی را تجربه نموده‌اند.

بدنبال وقوع چنین حادثه‌ای، روند یاد شده در دوره صفویه رو به تزلزل نهاد و کار به جایی رسید که تناقصات موجود از جمله انحطاط کشاورزی در این دوره و بروز نارضایتی بین فئودال‌ها به دلیل کاهش در آمد آنها، موجب تسلط افغان‌ها گردیده و نهایتاً تا دوران افشاریه کشور خراج ده و حیره خوار ملل اروپایی و روسیه گردید.. در چنین اوضاع و احوالی جریان توسعه به سبک غربی - استعماری در کشور بر اساس تقسیم جوامع به دو دسته سنتی و مدرن شکل می‌گیرد که طی آن کشورهای جهان سوم در ردیف جوامع سنتی و کشورهای پیشرفته در ردیف جوامع مدرن قلمداد شد، و در نهایت این نکته در اذهان بعضی جا افتاد که جوامع برای رهائی از عقب ماندگی خود، باید فرایند تاریخی توسعه یافتنی در غرب را با تمام ویژگی‌های سرلوحه اقدامات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود قرار دهند.

نهضت مشروطه خواهی در ایران را می‌توان به عنوان نقطه عطفی در صحنه رویاروئی جریان فوق الذکر با جریان‌های ملی و مذهبی که مدعی اداره کشور بر اساس باورهای خود بودند بشمار آورد که سر انجام آن رویاروئی، به حاکمیت جریان نوسازی بر کشور برای مدت ۵۰ سال انجامید. شاخصه حاکمیت نوظهور در ایران دوره پهلوی را می‌توان در شش برنامه عمرانی آن به وضوح مشاهده نمود و آنرا مورد بحث و نتیجه گیری قرار داد، این برنامه‌ها عبارت بودند از برنامه اول (۱۳۴۲-۱۳۴۳)، برنامه دوم (۱۳۴۱-۱۳۴۲)، برنامه سوم (

۱۳۴۶-۱۳۴۷)، برنامه چهارم (۱۳۵۱-۱۳۵۲)، برنامه پنجم (۱۳۵۶-۱۳۵۷)، برنامه ششم

(۱۳۵۷-۱۳۶۱) [۱۲]. نکته حائز اهمیتی که از محتوای این شش برنامه قابل توجه است این

است که، علیرغم توجه ویژه به کشاورزی در اهداف برنامه‌های اول تا سوم، برنامه چهارم

صریحاً اقرار به شکست آن برنامه‌ها در دسترسی به اهداف خود در اثر وجود اختلاف فاحش

بین درآمد روستائیان و شهربنشینان و شروع مهاجرت و تخلیه روستاهای می‌نماید، این در حالی

است که اتخاذ سیاست‌های تشویقی، حمایتی برنامه‌ها در بخش زیر ساخت‌ها نه تنها جواب لازم

را نداده و کار سازنبوده است، بلکه مشکلاتی نظیر مشکل در زمینه نیروی انسانی متخصص،

ضعف تأسیسات زیر بنائی، کند شدن قدرت تولیدی کشور و غیره را در برداشته است که این

مهم در برنامه پنجم و ششم قابل مشاهده است، بنابراین می‌توان نتیجه گرفت، الگوهای

توسعه‌ای جریان نوسازی که از سال ۱۹۶۰ میلادی به منظور نفوذ در جهان سوم مورد توجه

قرار داشت بدون توجه به واقعیاتی نظیر عدم پذیرش فرهنگی، اقتصادی، سیاسی جریان یاد

شده از طرف مردم و عدم وجود جو لازم فکری و آرامش سیاسی مورد نیاز، جامعه‌ی

فراروی خود را در ورطه یک توسعه ناقص گرفتار نمود که نتیجه‌ای جز بروز زمینه‌های

مستعد برای ظهور انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ بر نداشت که طی آن برنامه ششم حتی

فرصت تولد نیافت.

واقعیاتی که می‌توان برای بخش کشاورزی تحت مدیریت جریان نوسازی در اواخر سال ۱۳۵۷

که مقارن با پیروزی انقلاب اسلامی در ایران است بر شمرد به قرار زیر می‌باشد:

الف) روستائیان هنوز اکثریت جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند.

ب) عدم وجود جایگاه مشخص در نظام حقوقی و تشکیلاتی حاکم بر کشور برای روستا

ج) محدود بودن عمران و توسعه روستا به بعد فیزیکی عمران دهات بدون توجه به ارتباط و

کیفیت انسانی و اجتماعی ناهماهنگ با توسعه نظام تولید

د) رونق نسبی شهرها و بی توجهی به روستا و مناطق عشایری

ه) تسلط کاغذ بازی (بوروکراسی غیر ضروری) دولتی بر روند انجام امور و وجود ساختار

متزلزل اداری

و) کمبود نیروی انسانی مدیر، متخصص، ماهر در زمینه مدیریت توسعه، تولید و عمران

مناطق روستائی.

ز) انجام برنامه ریزی از بالا به پائین در نظام برنامه ریزی کشور

در چنین شرایطی میتوان بیان نمود که نه تنها روستاهای دچار توسعه ناموزون شدند بلکه در

جريان آن توسعه بخش کشاورزی نتوانست کمک زیادی به پایداری روستاهای پادشاهی بنماید.

۱- بعد از وقوع انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷

انقلاب اسلامی را میتوان پیداری جریان ایرانی- اسلامی که قرن های متمادی در لابلای

متومن تاریخ کهن، خاموش و مهجور مانده بود به حساب آورد، جریانی که با برخورداری از

پیشینه خود در طول چند قرن میتوانست خالق تمدن اسلامی ایران در کشور گردد. از این‌رو

در استراتژی توسعه ملی بعد از انقلاب اسلامی، مبانی اعتقادی و فرهنگی اساس توسعه را

تشکیل داده، استقلال، پیشرفت، عدالت اجتماعی و رشد اقتصادی مقاصد اصلی توسعه هستند، از

این‌رو بخش کشاورزی برای تضمین استقلال در اولویت قرار می‌گیرد.

برای شروع دوره جدید بعد از وقوع انقلاب اسلامی، می‌توان علاوه بر واقعیّات ذکر شده در

قسمت قبل خصوصیّات زیر را برای بخش کشاورزی و توسعه روستائی برشمرد:

الف) تضعیف نظام بزرگ مالکی و کاهش تسلط همه جانبیه مالکان بر روستاهای آزاد سازی جامعه روستائی از قید و بندهای موجود و بعضًا ظالمانه

ب) شکنندگی شدید ساختار اجتماعی - فرهنگی جوامع روستائی در اثر ضعف خرد و اعتماد جمعی، پائین بودن سطح خطر پذیری و ناامیدی نسبت به آینده.

ج) ورود عامل فرهنگی به عرصه به منظور ایجاد توسعه و بوجود آمدن زمینه شکوفائی و انفجار نیروی نهفته در متن اجتماع.

د) ظهور خرده جریان‌هایی که با تکیه بر فرهنگ قومیت گرایی، مذهب علیه مذهب و غیره و بروز مخالفت‌های آنان در ابعاد فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و حتی نظامی.

ه) تجاوز نظامی دولت عثمانی عراق به ایران و بروز جنگ به مدت ۸ سال.

وقوع انقلاب اسلامی فرایند توسعه روستا و بخش کشاورزی را در رویکرد چند سویه مورد نیاز قرار داد که این تقابل همچنان ادامه دارد، نتایج رویکرد یاد شده را میتوان در سه دوره مورد ارزیابی قرار داد:

دوره اول) تشکیل حباد سازندگی :

تشکیل حباد سازندگی را میتوان رهیافت منحصر بفرد نظام جمهوری اسلامی جیت تحکیم پایه‌های رشد پایدار کشاورزی و به دنبال آن توسعه روستاهای بشمار آورده، این مهم با انجام

اصلاحات و رفع کمبودها و با تکیه بر مدل‌های فرهنگی – اجتماعی نشأت گرفته از انقلاب

اسلامی بنا نهاده شد و اهداف زیر را دنبال نمود:

الف) بسیج امکانات و استعدادهای مردم و دولت برای همکاری در امور تهیّه و اجرای مؤثّر و

سریع طرح‌های سازندگی

ب) احیای جامعه در کلیه ابعاد معنوی و مادی آن با توجه و تأکید بر نیازهای روستاهای و نقاط

دور افتاده کشور.

ج) ارائه الگوی سازندگی که طی آن مشارکت و مردم گرائی با بهره گیری از فرهنگ اسلامی؛

توجه خاص به مناطق محروم؛ دوری از نظام اداری و بورکراسی غیر ضروری؛ پویائی و

نوآوری؛ الگو سازی سازمانی و ایجاد تحرّک و تحول در نظام اداری موجود متبلور گردد.

نهاد یاد شده بر اساس وظایف و اهداف خود و عملکردی که در مناطق روستائی و در بخش

کشاورزی از خود نشان داد، توانست اعتماد مورد نیاز را بوجود آورد، خرد جمعی را سامان

دهد و امیدواری به آینده را افزایش داده و مورد مراجعة مردم قرار گیرد. همچنین این امکان

را بوجود آورد تا با آموزش روستائیان در زمینه برنامه ریزی‌های محلی باعث ایجاد تضمین

سازگاری در انجام و اجرای برنامه ریزی از پایین به بالا که متناسب مشارکت عموم مردم در

امر برنامه‌ریزی و شناسائی امکانات و نیازهای جامعه به مدد نهادهای موجود و گزارش

امکانات و نیازها و برنامه‌ها به سطوح بالای برنامه ریزی برای هماهنگی و تلفیق در برنامه

کلان می‌باشد شود و با شناخت و بررسی خصوصیات هر منطقه، طرح‌های مناسب با مکان‌های

مناسب ارائه دهد. همچنین عملًا نیز نگرش به توسعه روستایی نه فقط برون نگر بلکه درون

نگرشود، مثلاً به منظور بیان عمق حرکت آغاز شده توسط نهاد جهاد سازندگی در روستاهای

به یکی از شاخص‌های توسعه که عبارت باشد از وجود زیر ساخت اجتماعی مورد نیاز برای ایجاد تحول اشاره می‌گردد،

دوره دوم) رکود کار نهاد جهاد سازندگی

در این دوره روند رو به رشد نهاد جهاد سازندگی در راستای ایجاد تحول در ماموریت‌های محوله که از پایداری و رشد مطلوب برخوردار باشد با رکود روبرو می‌گردد، به ویژه آثار و علائم این مهم بعد از اعلام آتش بس تجاوز نظامی دولت بعضی عراق و قانون تفکیک وظایف وزارتین جهاد سازندگی و کشاورزی در سال ۱۳۶۹ و محول شدن منابع طبیعی به وزارت جهاد سازندگی شروع به بروز نموده است، دلایل و ریشه‌های بوجود آمدن این شرایط را می‌توان به صورت زیر برشمرد:

الف) تغییر ساختار جمعیتی با توجه به رشد جمعیت و جوانتر شدن روستاییان ،
ب) بیبود زیر ساختار فیزیکی در روستا و کاهش نسبی فاصله زیر ساختی شهر و روستا در اثر فعالیت‌های عمرانی جهاد سازندگی
ج) محدودیت های حاصله از وزارتخانه شدن جهاد سازندگی در اثر نهادینه نشدن و قانون مند نگردیدن الگوهای مدیریتی و سازمانی آن
د) اجبار غیر منطقی در تفوق عمران روستایی بر توسعه روستایی
ه) بالارفتن میزان توقعات در جامعه روستایی

و) کاهش ارزشیات مذهبی و روحیه تعاونی در مقابل ارزش‌های اقتصاد گرایانه و دنیوی

ز) ناکارآیی اقدامات و فعالیت‌ها بر اساس روش‌های قدیمی در سطح محلی، منطقه‌ای و ملی از یک طرف، و فشار و تنگناهای واردۀ در سطح بین‌المللی و شرایط نوین آن از طرف دیگر

دوره سوم) بعد از تشکیل وزارت جهاد سازندگی

یکی از رویکردهای اجتناب ناپذیر نهادجهاد سازندگی، چگونگی تعامل آن با نظام تصمیم‌گیری و سیاست‌گزاری و در نتیجه آن بهره برداری هرچه بیشتر و مطلوب‌تر از امکانات و توانائی‌های دولتی در جهت سازندگی روستاهای بشمار می‌رود. وزارتخانه شدن نهاد یادشده، آنهم از نوع وزارتخانه‌ای با ساختار به جا مانده از دوران و جریان نوسازی، بزرگ‌ترین ضربه‌ای بود که بر آن نهاد وارد شد، هرچند نمی‌توان دستاوردهای ناشی از هم سوئی با دولتی با ساختار فوق الذکر را (می‌توان در واقع هم‌سوئی با دولتیان نامید نه دولت) چشم پوشی نمود اماً می‌توان گفت بسیاری از دستاوردهای مورد نظر در راستای تحکیم مبانی ساختار نوسازی عمل نمود، مثلاً تاسیس مؤسسات سه گانه توسعه، استقلال و نصر آنهم بدست بنیاد جانبازان و مستضعفان و واگذاری آنها به جهاد سازندگی، اگرچه منشا بسیاری از خدمات بزرگ توسط نیروهای جهادگر نهاد جهاد سازندگی گردیده است، ولی نمی‌توان کتمان نمود که این قبیل تصمیمات در جهادسازندگی نه تنها نتوانست به بند ۳ از ماده ۳ وظایف مندرج در اساسنامه آن نهاد جامه عمل بپوشاند، بلکه آنرا در تغافل عمیقی نسبت به الگوسازی سازمانی فرو برد.

به عنوان جمع بندی می‌توان برای وضعیت کلان بخش کشاورزی و مناطق روستائی در دوران وزارتخانه شدن جهاد سازندگی که تا کنون ادامه دارد مشخصاتی به شرح زیر بیان نمود:

الف) تشدید مهاجرت و کاهش نسبت ساکنین روستاهای به ساکنین شهرها.

ب) تعداد و پراکندگی روستاهای اقتصادی و عمرانی آنها با توجه به تحول

اساسی بوجود آمده در زیر بناهای عمرانی این مناطق

ج) ادامه تحدید عمران و توسعه روستا به بعد فیزیکی عمران دهات بدون توجه به ارتباط و

کیفیت انسانی و اجتماعی ناهماهنگ با توسعه نظام تولید

د) ادامه رونق شهرها و عدم توجه لازم به روستا و مناطق عشایری

ه) ادامه کمبود نیروی انسانی مدیر، متخصص، ماهر در زمینه مدیریت توسعه، تولید و

عمران روستائی.

و) ادامه تسلط کاغذ بازی دولتی بر روند انجام امور و وجود ساختار متزلزل اداری

ز) ادامه عدم وجود جایگاه مشخص در نظام حقوقی و تشکیلاتی برای روستا

ح) عدم شناخت علمی و فنی امکانات و منابع در این عرصه‌ها توسط روستائیان

ط) عدم وجود هماهنگی بین بخش کشاورزی در بخش‌های مختلف فعال در برنامه ریزی‌های

محلي و منطقه‌ای

ی) مردم حاضر در مناطق روستائی تحت تأثیر روند سنتی، آمادگی روحی و فرهنگی لازم را

برای جهش در توسعه را با التّوي درخور ندارند.

ک) نقش و جایگاه عرصه‌های منابع خدادادی بطور عموم و خاک و آب بطور اخص در میان

ساختمانی چیست و ارتباط آنها چگونه است؟

ل) ضعف مدیریت دولتی در ایجاد توسعه در مناطق، میزان تاثیر گذاری مصوبات قانونی مربوط را به امری یک طرفه جیت سرمایه گذاری در مناطق تبدیل نموده است بدین معنا که چنانچه دولت امکاناتی را به مناطق ببرد از طرف مردم جذب میگردد اما چنانچه سالیان سال هم اینکارانجام نگیرد؛ تقاضا برای امکانات یاد شده از طرف مناطق روستائی و مردم اندک و ناکافی خواهد بود.

بنابراین چنین استنباط می‌گردد که جیت ایفای نقش مناطق روستایی در سطوح برنامه‌های توسعه محلی، منطقه‌ای و ملی نیازمند تحول اساسی در ساختارهای فرهنگی، اجتماعی جوامع ساکن در این مناطق باشیم. در این راستا و در شرایط بوجود آمده جدید سئوالات زیر به عنوان چالش‌های اساسی که باید بدانها پرداخت قرار دارد:

الف) تعداد و پراکندگی روستاهای موائع اکولوژیک، اقتصادی و فیزیکی آنها با توجه به تحول اساسی بوجود آمده در زیر ساخت‌های فیزیکی این مناطق، چه مرزی را برای توسعه روستایی عمران روستایی در روند توسعه کشور متصور است؟

ب) آیا با مفاهیم قدیمی مشارکت، برنامه ریزی توسعه‌ای، روش‌های تأمین منابع، اندرکنش شهر و روستا، مدیریت منابع، ارتباطات و غیره، چگونه مقدور خواهد بود تا با ارائه الگوی‌های جامع، توسعه را با سرعت به اجرا درآورده و اهداف مورد نظر را محقق نمود؟

جهت پاسخ به سئوالات فوق از این مهم ناگزیر نخواهیم بود که در هر صورت باید خط مشی اساسی برنامه ریزی با مردم را بر اساس تعاریفی جدید برای واژه‌های فوق بنیان نهاده شود.

۳- آینده توسعه روستائی :

به منظور بیان اهمیت شناخت آینده توسعه روستائی ایران ، توجه به مشخصات زیر برای آینده گردش امور حاکم یا شرایط گریز ناپذیر حاکم بر جهان و ایران ضروری می باشد:

الف) ضرورت بسط عدالت اجتماعی

آن نوع از توسعه را که باعث بیبود شرایط زندگی همه مردم، مخصوصاً اکثریت فقیر جامعه شود می توان توسعه واقعی دانست. در کشور در حال توسعه ای مانند ایران مردم بسیاری هستند که قادر به برخورداری از نیازهای اساسی خویش مثل غذا، لباس، مسکن، پوشش بهداشتی، سواد، اشتغال، امنیت در مواجهه با فجایع طبیعی نیستند و همیشه نسبت به آینده نگرانند. انتظار از توسعه در آینده این است که بتواند شکافهای بین مناطق برخوردار و محروم را بر اساس محور قرار دادن عدالت اجتماعی در سیاستها و تصمیمات راهبردی تا سطح منطقی و قابل قبول کاهش دهد.

ب) آینده جمعیت جهان و ایران:

جمعیت جهان در حال حاضر حدود ۶ میلیارد نفر است که پیش بینی می شود این مقدار طی پنجاه سال آینده به حدود دو برابر افزایش یابد، تمامی این افزایش در کشورهای جهان سوم به وقوع خواهد پیوست، بعلاوه مهاجرت به شهرها از مناطق روستائی، کلان شهرهایی با بیش از ۲۰ میلیون نفر سکنه شکل خواهد گرفت. نکته مهم این که در کلان شهرها مردم باید باغهای کوچکی را در دسترس داشته باشند تا غذای مورد نیازشان را تولید نمایند و

فاضلاب خود را بازیابی کنند و پیش بینی می‌شود تمامی این مردم و حیواناتشان به طور تنکاتگی با هم زندگی کنند و تحت چنین شرایطی اختلاف بین کلان شهرها و مناطق روستائی متراکم شده در اثر جمعیت به حداقل خواهد رسید. در ایران و در فاصله ۱۲ سال آینده یعنی سال ۱۴۰۰ بیش از ۷۰ میلیون نفر از جمعیت نقاط شهری کشور در شهرهای بزرگ با بیش از ۵۰۰ هزار نفر جمعیت اقامت خواهند داشت و علاوه بر نقاط شهری، اکثریت قریب به اتفاق آبادیهای بیش از ۴۵۰۰ نفره کنونی به نقاط جمعیتی ۱۰ هزار نفره و بیشتر تبدیل خواهد شد و به موازات آن شهرهای بزرگ و کوچک جدید به وجود خواهد آمد.

ج) جامعه فرهیخته قدرت را بدهست می‌گیرد

جانشین دنیای کارگری جامعه فرهیختگان است که در آن رسیدن به شغل‌های نان و آبدار نه در سایه کارت عضویت اتحادیه بلکه توسط مدرک تحصیلی ممکن می‌شود. در دوره‌ای که میتوان از ۱۹۵۰ تا ۱۹۶۰ را مشخص کرد، ماندن در مدرسه و ادامه تحصیل برای پسران جوان آمریکائی از نظر اقتصادی به صرقوه نبود. جوان ۱۶ ساله‌ای که مدرسه را ترک می‌نمود با دیدن یک دوره سه ماهه و دریافت کارت اتحادیه فولادکاران به درآمدی دست می‌یافت که برادر دانشگاه دیده‌اش با دارا بودن شغل حسابداری ارشد به پای او نمی‌رسید. آن روزهای سرآمد است. پس از این دانش کلید حل مشکلات است جهان در آینده نه بر پایه نیروی کار، مواد خام و انرژی بلکه بر محور دانش خواهد گردید. کشور ژاپن با صرف همان مقدار مواد خام و انرژی که ۲۶ سال پیش بکار می‌گرفت اینک دو و نیم برابر کالای صنعتی می‌سازد. بخش عمده‌ای از این پیشرفت مدیون روی آوردن به دانش و کارهای هوشمندانه است، فراورده نمونه سالهای ۱۹۲۰ یعنی خودرو نزدیک به ۶۰ درصد از بهای تمام شده‌اش

صرف تهیه مواد خام و انرژی میگردید، فرآورده نمونه سال ۱۹۸۰ تراشه‌های نیمه رسانا می‌باشد که بیانی انرژی و مواد خام مصرفی آن به ۲ درصد نیز نمی‌رسد. نمونه سالهای ۱۹۹۰ تکنولوژی حیاتی خواهد بود که در آنهم دست بالا ۲ درصد انرژی و مواد خام مصرف می‌شود، اما دانش بکار رفته در آن بس افزونتر است. در چنین شرایطی مشخص میگردد که دور بودن بخش کشاورزی و مناطق روستائی کشور از میدان چنین تحولات شگرف و سریعی بسیار غیر منطقی مینماید و باید راجع به آن تدبیر نمود.

د) شکست مدیریت دولتی

سازمان ملل متحد نمونه یکی از بزرگترین دستاوردهای قرن بیستم است. خصوصاً که این سازمان به وسیله‌ای غیر قابل اجتناب برای اداره مسائل بس گوناگون تبدیل شده است. در واقع، چند جانبه بودن، یعنی کار کردن ملتها با یکدیگر به عنوان ضرورتی پدیدار گشته که اکثر مسائل را در ابعاد جهانی در بر می‌گیرد. وانگی با اینکه دولتها همیشه اهرم‌های اصلی تصمیم گیری را در اختیار دارند، فعالیت بین دولتها دیگر تنها بعد همکاری بین المللی را تشکیل نمی‌دهد. روابط جدید میان مراجع دولتی و فعالان غیر دولتی برقرار می‌شود. حاکمیت دولتها نه تنها به خاطر فشارهای اقتصادی و مالی محدود‌تر می‌شود، بلکه این محدودیت به دلیل نقش فزاینده سازمانهای غیر دولتی یا مردم نهاد (NGOs) واعضایی که در آنها فعالند نیز می‌باشد. به علاوه منشور ملل متحد نیز پیشگام این امر است: همین منشور است که عبارت NGO را با استناد به نقش مشورتی آن در سازمان بوجود آورده است. بعلاوه امروزه تغییرات سریع در نقش‌ها و وظایف دولت و جامعه مدنی در حال شکل گیریست. این مساله سازمانهای بین المللی مانند فانو را ملزم به بازنگری توان خود در عرصه‌های

مشارکت و همکاری نموده است و در این راستا خود را موظف به افزایش توانمندی‌هایش در برقراری ارتباط با طیف وسیعی از تشکل‌ها می‌داند. سازمان‌های یاد شده از جمله تشکل‌های جامعه مدنی بشمار می‌روند که توسط فائز نقش در سیم بودن آنها در مسئولیت برنامه ریزی و اجرای برنامه‌ها و نیز پسیج منابع قابل تصور است. و این در حالی است که در ایران، افزایش تعداد نیروهای شاغل در بخش کشاورزی از ۳۲ هزار نفر در آغاز پیروزی انقلاب اسلامی به ۱۴۸ هزار نشان دهنده میزان دخالت دولت در ساختار تولیدی کشور است که در اثر آن حجم عظیمی از هزینه را به بیت المال تحمیل می‌کند، که این مهم حاکی از شکست مدیریت دولتی در بخش کشاورزی و توسعه روستائی در راستای مشارکت فعال بخش خصوصی و کاهش تصدی گری آن در بخش یاد شده می‌باشد.

۵) سند چشم انداز و سیاست‌های برنامه‌ها

بر اساس سند چشم انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی قرار است ایران کشوری باشد توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی در سطح منطقه، بدین منظور سیاست‌های کلی برنامه چهارم که نخستین برنامه از برنامه دوران بیست ساله است که قرار است بر مبنای آن سیاست‌های زیر به عنوان چهار چوب، به تدوین برنامه‌ای جامع و عملیاتی بیانجامد:

۱-۵) رفع محرومیت‌ها خصوصاً محرومیت در مناطق روستائی کشور

۲-۵) هویت بخشی به سیمای روستا

۳ - ۵) ایجاد سازو کار مناسب برای رشد بصره و زی و عوامل تولید (انرژی، سرمایه نیروی

کار، آب و خاک و ....

۴ - ۵) ارتقای سطح در آمد و زندگی روستائیان و کشاورزان و رفع فقر با تقویت زیر

ساختهای مناسب تولید و تنوع بخشی و گسترش فعالیت‌های تكمیلی بویژه صنایع تبدیلی و

کوچک و خدماتی نوین

۵ - ۵) توانمندسازی بخش‌های خصوصی و تعاقنی به عنوان محرك اصلی رشد

اقتصادی و کاهش تصدی دولت همراه با حضور کارآمد آن در قلمرو امور حاکمیتی

۶ - ۵) توجه و عنایت جدی بر مشارکت عامه مردم در فعالیت‌های اقتصادی کشور

با توجه به مراتب فوق می‌توان نتیجه گرفت، اهمیت مناطق روستائی با گستردگیری

دامنه معنایی آن همچنان به قوت خود باقی است، البته مناطق روستائی مورد نظر قلمرو

انحصاری جامعه شناسی روستائی نبوده، بلکه مردم شناسی، جغرافیا، علوم سیاسی و اقتصاد

کشاورزی علومی هستند که در توجه به مناطق روستائی با جامعه شناسی سهیماند، آنچه به

کمک جامعه شناسی روستائی می‌توان بر اطلاعات به دست آمده از سایر رشته‌ها افزود، دانش

مربوط به ساختار اجتماعی و فرآیندهای دخیل و تأثیر گذار در مناطق روستائی است. افزون

بر این، در مقایسه با علم اقتصاد کشاورزی که هنوز با نظام تولید کشاورزی در پیوند است،

جامعه شناسی روستائی، چنانچه از نام آن پیداست، در موقعیتی است که از یک دیدگاه

روستائی عام به دامنهای گسترده از موضوعات می‌پردازد. بنابراین تعیین جایگاه مناطق

روستائی باید با توجه به مراتب پیش گفته، مورد بحث قرار گیرد و مشخص گردد، اما مطلب

مهمی که باید یه آن توجه نمود عبارت است از نقش مردم در روند تصمیم گیری راجع به

جایگاه یاد شده به طور عموم و نقش سازمانهای مردم نهاد (NGO) به طور ویژه در این امر مهم است.

۴- " برنامه ریزی با مردم " رهیافت مشارکت در توسعه

اهمیت مشارکت در سرنوشت جوامع و زندگی بشر به حدی است که تقریباً زندگی انسانها بدون آن ممکن نیست، تا جاییکه در ادیان الهی همواره بر آن تأکید شده و در قرآن کریم هم اشارات فراوانی به این موضوع شده است. در تفسیر شریف و گرانقدر المیزان؛ جلد ۴ صفحه ۱۱۲ چنین آمده است. اگر جامعه‌ای دارای روح واحد و تفکر اجتماعی واحد شد حکم یک فرد انسان را پیدا می‌کند و افرادش همانند قوا و اعضاء انسان می‌گردند که ذاتاً و فعلآ در شخصیت انسان مستهلك می‌باشند و لذت و دردشان عین لذت و درد انسان است و سعادت و شقاوت‌شان عین سعادت و شقاوت انسان است، بر چنین اساسی همان گونه که بدن انسان در برابر بعضی داروها عکس العمل منفی از خود نشان میدهد، مشارکت را هم نمی‌توان از طریق برگزیدگان و نخبگان و با استفاده از تکنیک‌های روانی، اجتماعی و فرهنگی به جامعه تحمیل نمود، و یا همانطور که نمی‌توان با نگاه ابزاری به انسان روی آورد و او را به رفتار واحد الگوئی و مشابه هم وا داشت به همان صورت نمی‌توان از مشارکت به عنوان ابزار سود جست، و بالاخره، همان گونه که یک انسان با برخورداری کامل از تمامی قوای روحی و جسمانی آماده پذیرش مسئولیت‌های سنگین به منظور ایفای نقش بر جسته اجتماعی، سیاسی و فرهنگی در اجتماع است، جامعه‌ای یکپارچه، جامع، پویا، همبسته، چند بعدی آماده مشارکت و در گیر شدن

در همه مراحل رشد و ترقی است. چنین مشارکتی، "مشارکت توسعه ای" است که تمامی سطوح جامعه، نیازهای آن و ابعاد زندگی فرد و گروه را در بر می کیرد.

با اطمینان می توان گفت لفظ مشارکت بر خلاف ظاهر ساده در معنای روان (شرکت کردن و شرکت دادن)، از نظر ماهیت یکی از پیچیده ترین الفاظی است که در فضای برنامه ریزی توسعه، چه در تئوری و چه در عمل با مشکلات عدیده و ظرفی روبروست، مشکلاتی که ریشه در مسائل اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی دارند و بی توجهی به آنها در برنامه ریزی های معمول در هر جامعه، زمینه دستیابی به نتیجه کامل و جامع را ضعیف می نماید، بطوریکه بسیاری از نویسندها به ناممکن بودن یافتن تعریفی جیان شمول برای مشارکت معتقد هستند. اما در میان کلیه تعاریف، تعریف زیر که توسط مقام معظم رهبری در خطبه اول نماز جمعه تهران، تاریخ ۶۲/۶/۹ بیان فرمودند جامع و کامل است:

"مشارکت مردم یعنی دخالت در سازندگی و بنای جدید در جامعه، نه فقط مردم فقط با تن خود بلکه مردم با تنشان و فکرشان با اراده شان، با ابتکارشان، با خلاقیت‌هایشان و با سرمایه‌های مادی و معنویشان وارد بشوند و میدانها را اداره کنند، البته با برنامه ریزی دولت یا برنامه‌های دولتی، احیاناً با مدیران دولتی، اما با ابتکار مردم با همکاری و مشارکت مردم."

با توجه به تعریف فوق، بطور کلی می توان گفت شاخصهای یک مشارکت موفق به قرار زیر است:

الف) جنبه فکری، روحی و روانی مشارکت بر جنبه جسمانی آن مقدم است.

ب) از ارزش و خلاقیت و ابتکار همکار استفاده شود.

- ج) سبب پرورش احساس مسئولیت در افراد شود.
- د) قادرمند شدن جهت توان دسترسی به منابع لازم برای حفظ معيشت و کنترل این منابع.

بخش کشاورزی و توسعه مناطق روستائی کشور در حال حاضر نیازمند شکل گیری چنین مشارکتی می باشد، که ضرورت آن با توجه به نقاط ضعف و قوت موجود در مقطع زمانی کنونی و به دلیل سرمایه گذاری های ارزشمند انجام شده برای بخش کشاورزی و مناطق روستائی دو چندان است.

۵- نقاط قوت و ضعف در توسعه روستائی

الف) نقاط ضعف:

۱- الف) نیروی انسانی فعال:

بر اساس اعلام مسئولین وزارت جهاد کشاورزی، تنها سه درصد کشاورزان و شاغلان بخش های مختلف کشاورزی دارای تحصیلات دانشگاهی هستند، یعنی از حدود چهار میلیون نفر که در بخش کشاورزی مشغول به کارند که تنها ۱۲۰ هزار نفر دارای تحصیلات دانشگاهی هستند. همچنین تنها یک درصد از بیمه برداران عرصه کشاورزی در کشور دارای تحصیلات دانشگاهی هستند، این در حالی است که در برخی کشورهای اروپایی ۴۳ درصد کشاورزان و آمریکای شمالی ۲۵ تا ۳۰ درصد بیمه برداران کشاورزی تحصیلات دانشگاهی دارند. بنابراین تحقق سهم کشاورزی در توسعه کشور بر اساس برنامه چهارم توسعه را با توجه به شرایط

کنونی این حوزه از نظر داشتن تحصیلات عالی کشاورزان، مشکل ارزیابی می‌گردد. در بخش کشاورزی در حال حاضر $\frac{3}{5}$ میلیون نفر به کار اشتغال دارند، انتظار می‌رود که به لحاظ ظرفیت‌های بالقوه موجود و نیاز کمتری که برای سرمایه گذاری جهت ایجاد هر شغل در بخش کشاورزی در مقایسه با صنعت و خدمات وجود دارد، اشتغال در بخش کشاورزی در افق سال ۱۴۰۰ به ۵ میلیون نفر برسد.

۲-الف) ناکارآمدی مدیریت دولتی در بخش کشاورزی:

تجربه چندین دهه تلاش‌های توسعه‌ای با رویکرد بالا به پایین و نتایج بدست آمده در کشورهای در حال توسعه، نشان می‌دهد که این رویکرد در یافتن راه حل مشکلات روستایی از قبیل فقر، بیکاری، نابرابری، مهاجرت، فرسایش منابع طبیعی و نابودی منابع تولید، با شکست روبرو شده است. به رغم کارشناسان، این رویکرد در کار توسعه روستایی واقع گرا، پایدار و دراز مدت نبوده است و در سالهای اخیر ناکارآیی آن، ذهنیت کارشناسان و برنامه ریزان را به چالش کشیده و آنچه امروز در قالب این رویکرد مطرح می‌شود، حاصل دگرگونی در پندارهای نادرست گذشته در مورد ریکرد متعارف از بالا به پایین است. امروزه سیاستگذاران به فراست دریافتیه اند که برنامه‌های توسعه روستایی باید از رهیافتی پیروی کنند که ضمن تأمین اهداف مورد نظر در سطح ملی، باعث ایجاد تحرک و پویایی در جامعه روستایی شود تا در آینده اینگونه جوامع برای انتقال به مراحل نوین توسعه، آمادگی لازم را بدهست آورند. جوهره راه کار جدید، بر مبنای تمرکز زدایی و سپردن کار مردم به مردم در بستری از مشارکت واقعی می‌باشد. بعلاوه، فشار برای تعديلات ساختاری و اصلاحات اقتصادی و

شناخت اثرات منفی گسترش ناپایدار بخش کشاورزی نظیر تخریب محیط زیست، لزوم انجام تغییراتی را در این بخش، به منظور حرکت بسوی توسعه جامع و پایدار، بیش از پیش نمایان ساخت و در این راستا تغییرات ساختی- کارکردی به شکل طراحی مجدد سیستم مالی و تمرکز زدایی نهادی به منظور جبران کمبودهای حاصل از گسترش بیش از حد دولت نظیر فقدان نیروی انسانی متخصص، کمبود و اتلاف منابع ملی و ظرفیت سازمانی محدود، در دستور کار دولتها قرار گرفته است.

یکی از عوامل بسیار مهم در فرآیند توسعه روستائی در ایران به ساخت طبقاتی در سطوح ملی و محلی و روابط میان این طبقات مربوط می‌شود. ارتباط میان این گروهها بسیار ناچیز بود و نیازها و آرزوها و توانایی‌های روستائیان به درستی به مقامات مملکتی گزارش نمی‌شد و در برنامه‌های توسعه روستائی که معمولاً در مرکز حکومت تهیه می‌شد منعکس نمی‌گردید، همانطور که چارلز اندرسون در مورد کشورهای آمریکای لاتین اظهار داشت: "مکانیسم‌های ناچیزی برای ارتباط میان توده‌های وسیع جامعه با سیاست‌مدارانی که در سطح تصمیم‌گیری قرار دارند، به منظور انعکاس خواست‌ها، علیق این توده‌ها وجود دارد، تصمیمات در سطوح بالای جامعه در کشورهای آمریکای لاتین معمولاً در شرایطی اتخاذ می‌گردد که اکثریت قریب به اتفاق توده‌های مردم از اینکه واقعاً در مملکت‌شان چه می‌گذرد بی‌اطلاع هستند". در مورد ایران، بورکراسی تنها کانال ارتباط میان رهبران سیاسی و دهقانان بوده است. و در داخل دستگاه بورکراسی، کسانی که برنامه ریزی می‌کنند و مدیریت کشاورزی را به عهده دارند قادر در ک صلحی از واقعیات زندگی و روندهای اجتماعی و فرهنگی اجتماعات روستائی و طرق دستیابی به آن می‌باشند، تصور آنان این است که تفاوت‌های اقتصادی و

اجتماعی ناچیزی در میان قشرهای روستائی ایران وجود دارد. این تصور همیشه همراه با این طرز تفکر بوده است که دهقان ایرانی فاقد هر گونه انگیزه‌ی پیشرفت یا نوآوری است، تکنولوژی‌ها معتقدند که دهقانان، تقدیرگرا و دارای روحیه‌ی عدم اعتماد در روابط شخصی‌شان با یکدیگر هستند. و این حقیقتی است که در ایران دوران پس از مشروطه شکل گرفت. به عنوان مثال به یکی از مصادیق آن اشاره می‌شود، مصلحان روستائی، یعنی افرادی در صحنه کشور داری ظاهر شدند که با توسعه روستائی سروکار دارند اما خودشان نه روستائی‌اند و نه فقیر، بسیاری از آنان در مراکز ستادی و برخی به عنوان کارکنان صحرائی در سازمان‌های دولتی کار می‌کنند، محققان دانشگاهی، سیاستمداران، مشاوران، مهندسان، پزشکان و غیره در زمرة آنان محسوب می‌شوند که دارای منشاء شهری بوده و از میان مناطق روستائی محدود می‌شود، با پیش فرض‌هایی که نوعاً کلیشه‌ای و نسخه برداری شده از مناطقی است که هیچ‌گونه شباهت از نظر وضع اجتماعی و فرهنگی با مناطق تحت نظر آنان ندارد به رویاروئی با مشکلات می‌روند.

ب) نقاط قوت

۱- ب) وضعیت نسبی مطلوب زیر بنها در مناطق روستائی:

بیان گوشاهای از فعالیت‌های توسعه در بخش عمرانی نواحی روستائی می‌تواند بازگو کننده وجود شرایط لازم به منظور ایجاد تحول در آن مناطق باشد، بدین منظور تا سال ۱۳۷۷ جهاد سازندگی توانسته است به موارد زیر دست یابد :

- الف) احداث ۲۵۱ کیلومتر راه اسفالت، ۷۵۰۰ کیلومتر راه شوسه
- ب) برق رسانی به ۳۲۰۰ روستا
- ج) آبرسانی به ۳۳۰۰ روستا
- د) بهسازی ۸۷۲ روستا
- ۵) نگهداری ۵۷۲۹۷ کیلومتر راه روستائی
- و) ایجاد ۳۹۷۹ کارگاه تولیدی و اشتغال ۴۴۸۵۷ نفر در قالب تشکیل ۲۸۴ تعاونی با عضویت ۲۸۵۷۴۲ نفر.
- ز) ایجاد ۳۷ بندر صیادی
- ح) اجرای بیش از ۲۰۰ پروژه راه سازی، مدرسه، جایگاه سوخت رسانی، چاه کشاورزی، برق رسانی در بخش عشايری
- ط) تشکل مردمی و سازماندهی آنان با ایجاد ۸۸۵ مورد تعاونی
- ی) ارتقاء توان فنی، مهارت تولید کنندگان و بهره‌برداران روستائی طی حدود ۸/۵ میلیون نفر - روز آموزش.

۲- ب) وجود دانش آموختگان دانشگاهی:

در حال حاضر جمعیت بسیار زیادی در حال تحصیل در مقاطع کاردانی، کارشناسی و دکتری و رشته‌های پزشکی، علوم انسانی، علوم پایه، فنی و مهندسی، کشاورزی و دامپزشکی و

هنر در کشور، می باشند که این رقم طی سالهای آینده هر ساله به طور میانگین ۱۰ درصد رشد خواهد داشت . با توجه به نرخ ۱۰ درصدی برای بیکاری در کشور باید گفت که در صد بسیار بزرگی از فارغ التحصیلان، جویای کار می باشند که باید فرصت‌های شغلی برای آنان مهیا گردد.

۳- ب) وجود پایگاه فرهنگی ارزشمند در مناطق روستائی راجع به نهاد

جهادسازندگی:

انجام خدمات زیر بنائي در روستاهای علاوه نقش آفرینی بسیار مؤثر جهاد سازندگی در بحران‌های بزرگی مثل جنگ، فجایع و بلایای طبیعی به همراه روستائیان یک غایت اصلی دارد و آن تحول فرهنگی، بنا دادن و زمینه سازی مشارکت دادن روستائیان در فعالیت‌هاست.

این مهم سبب گردیده است تا از جمله زیر ساخت‌های به جا مانده از نهاد جهاد سازندگی وجود پایگاه اعتقادی و مردمی این نهاد در بین مردم بخصوص روستائیان بحساب آورد، بر این اساس انجام هر حرتی در مناطق روستائی با در نظر گرفتن پایگاه فوق الذکر، می‌تواند تضمین کننده توسعه پایدار از طریق رهیافت برنامه ریزی با مردم تلقی گردد و پیامدهای زیر را بدنبال داشته باشد:

الف) موجب ایجاد ارتباط عاطفی و ضمیمانه با روستائیان گردد.

ب) اعتماد آفرینی به منظور از بین بردن مقاومت در برابر ایجاد تحوّل بوجود آید.

ج) افزایش امید به آینده و ایجاد خودباوری و اعتماد به خود در بین روستائیان.

--۶- نقش و اهمیت سازمانهای مردم نهاد در توسعه روستایی

امروزه تحقق پیشرفت و توسعه کشورها مستلزم بهره گیری از استعداد و توان و حضور فعالانه مردم و مشارکت آنها در مراحل توسعه است؛ به طوریکه توسعه و مشارکت را اموری در هم تنیده دانسته‌اند، و فرآیند توسعه وقتی با ثبات و موفقیت همراه می‌دانند که با افزایش مشارکت مردم توأم باشد.

در این زمینه اگر چه نهادها و تشکل‌های مختلف وجود دارد، ولی مهم ترین و اصلی ترین شیوه بهره گیری از مشارکت فعال و همه جانبه مردم در روند توسعه، سازمانهای غیر دولتی هستند که به عنوان بخش سوم (Third Sector) در کنار بخش خصوصی (بازار) و دولت (عومومی) در اداره جامعه نقش دارند.

سازمانهای غیردولتی در سراسر جهان گسترش چشمگیری یافته‌اند، آنها مشارکت افراد جامعه را در فرآیند توسعه تقویت می‌کنند. اهداف و کارکردهای گوناگون این سازمانها و تعهد و پافشاری آنان در دستیابی به آنچه که به عنوان اهداف خود برگزیده‌اند، دولتها را بر آن داشته است که با اعتقاد به توانمندی و اثر بخشی سازمانهای غیر دولتی و درک نقش و جایگاه آنها، بخشیابی از مسئولیت‌های خود را خواسته یا ناخواسته به سازمانهای غیر دولتی واگذار کنند. در این جهت سازمانهای غیر دولتی به مثابه روش‌های جدیدی برای جلب مشارکت مردم در تعیین سرنوشت خویش اهمیت یافته‌اند. این سازمانها با نقش واسطه‌ای خود میان مردم و دولت حوزه هایی از عرصه عمومی را در حیات اجتماعی جوامع تعریف کرده‌اند. این سازمانها، در عرصه های اقتصادی و اجتماعی، به سبب فارغ بودن از بوروکراسی پیچیده بخش دولتی و

منفعت طلبی بخش خصوصی، این امکان را فراهم ساخته تا در زمینه هایی چون مبارزه با فقر و گرسنگی، حفاظت از محیط زیست، جنگلداری، افزایش آگاهیهای عمومی، رفاه، پیداشرت جامعه و خانواده، توجه به امور زنان و کودکان، کاهش آسیب های اجتماعی و....، موفق تر از بخش های خصوصی و دولتی عمل نمایند.

امروزه اهمیت توسعه روستایی و نقش حیاتی آن در پیشبرد و توسعه کشورها، بویژه کشورهای در حال رشد، بر هیچکس پوشیده نیست. تا کنون به منظور دستیابی کشورهای در حال رشد به توسعه روستایی و کشاورزی، استراتژهای متفاوت و در مقاطع زمانی مختلف طرح و اجرا شده؛ که در غالب موارد نتوانسته اهداف توسعه را در این کشورها محقق سازد. یکی از مهم ترین دلایل عدم موفقیت در این راستا، عدم توجه به فعالسازی سرمایه های اجتماعی، توسعه منابع انسانی و توسعه مشارکتهای جمعی و مردمی در میان روستائیان و کشاورزان بوده است؛ که سازمانهای غیر دولتی به عنوان نهادهای مردم محور و مشارکت-گرا می توانند نقش مهم و کلیدی را در این زمینه ایفا نمایند.

۱-۶ سازمانهای مردم نهاد(غیر دولتی)

تعاریف و ویژگیها

سازمان های غیردولتی تعریف چندان روشی ندارند، و به علت تعدد و تنوع نقش ها و ویژگیهایی که به خود می گیرند تعاریف متنوعی از NGOs وجود دارد، در واقع این سازمانها با پسوند غیر دولتی تعریف می شوند. جودیت تدلر(۱۹۹۲) اشاره می کند که سازمان های غیردولتی اغلب خود را در مقابل دولت تعریف می کنند. دولتی که گفته می شود، بزرگ،

سخت، غیرقابل انعطاف، بوروکراتیک، سلسله مراتبی و ناتوان در رسیدگی به فقیران است. اگر این سازمان‌ها به عنوان نهادهایی تعریف شوند که خارج از حیطه و اقتدار دولت فعالیت می‌کنند طیف بسیار وسیعی را شامل می‌شوند. معمولاً از یک پسوند دیگر هم برای تعریف دقیق تر استفاده می‌شود. «بخش غیرانتفاعی». در حقیقت منظور سازمان‌هایی هستند داوطلب، که در جهت بسیج نیرو و احساسات داوطلبان برای کاهش رنج‌ها و با هدف توسعه انسانی عمل می‌کنند (Streeten, ۱۹۹۷).

یکی از ویژگیهای مورد تأکید در تعریف NGOs خصیصه غیر انتفاعی بودن آنهاست که در بعضی از تعاریف محدودیتهای را برای بعضی سازمانها قائل شده‌اند ، البته دسته‌ای از این سازمانها مانند تعاونی‌ها را که جنبه غیر انتفاعی در آنها بر کسب سود ترجیح دارد؛ می‌توان در چهارچوب NGOs قرار داد و بدین ترتیب اگر هدف عمدۀ سازمانی ، کسب سود یا تقسیم آن بین اعضاء نباشد ، می‌توان آنرا یک سازمان غیر دولتی به شمار آورد (سعیدی، ۱۳۸۱). از این رو می‌توان تعاونی‌ها و سازمانهای خدمات‌گرای تولیدی را «سازمانهای غیر دولتی اقتصادی» اطلاق کرد . تجربه نشان داده است که وجود این قبیل سازمانها برای توسعه و جلب و تعمیق مشارکت ، حیاتی تر از سازمانهای غیر دولتی خیریه است (مقنی زاده، ۱۳۸۰).

به طور کلی می‌توان ویژگی‌های زیر را در تعریف سازمان‌های غیردولتی در نظر گرفت:

- غیر انتفاعی

این سازمان‌ها با انگیزه سودجویی به وجود نیامده‌اند و برای کسب منفعت جهت افراد یا دسته‌های خاص تشکیل نشده‌اند . هر چند سازمان‌های غیر دولتی می‌توانند در کارهای

بازرگانی وارد شوند و تولید سود و سرمایه کنند . لیکن سود و سرمایه آنها باید صرفاً برای اجرای مأموریت سازمان به مصرف رسید یا در سازمان سرمایه گذاری شود .

- نداشتن وابستگی سازمان به دولت

سازمان های غیر دولتی را مردم تأسیس می کنند و عموماً دولت ها در ایجاد و مدیریت آنها نقش چندانی ندارند . مانند انجمن ها ، مجتمع . گروه های حرفه ای ، سازمان های مذهبی و خیریه ای .

- دواطلبانه

سازمان های غیر دولتی ، را مردم به صورت دواطلبانه به وجود می آورند از سوی این سازمان ها باید تابع قوانین و مقررات موجود باشند و از سوی دیگر هیچ تشکیلات دولتی نباید در شرایط عادی ، ایجاد ، اداره و انحلال آنها را فرمان دهد . عضویت مردم در سازمان های غیر دولتی ، دواطلبانه است .

- برخورداری از شخصیت حقوقی

برای گسترش فعالیت سازمان های غیر دولتی ، قوانینی وضع می شود و در چارچوب این قوانین آنها به ثبت می رسند و از شخصیت حقوقی برخوردار می شوند . برخورداری از شخصیت حقوقی موجب جلب اعتماد مردم به آنها می شود و بعلاوه آنها می توانند با سازمانهای دولتی قرارداد منعقد کنند و از تسهیلات مختلفی نظیر تسهیلات بانکی و ..... استفاده کنند

- مدیریت دموکراتیک و مشارکتی

ماهیت مردمی سازمان های غیر دولتی اقتضا می کند که فرآیند اداره آن از پایین به بالا و مشارکتی باشد . این ویژگی سبب می شود که اعضا همواره بر عملکرد مدیران ناظارت داشته باشند و مدیران پاسخگوی عملکردشان در برابر اعضاء باشند و در مجموع ، سازمان از پویایی بیشتر برخوردار شود.

- خودگردانی

سازمان های غیر دولتی ، از نظر مالی خودگردان هستند . هر چند آنها از دولت، افراد خیر سازمان های بین المللی و .... کمک هایی دریافت می کنند ، با اینحال این کمک ها نباید موجبات وابستگی شان را به منابع کمک کننده فراهم کند . به طوری که سازمان های غیر دولتی از تعهدات اجتماعی و اهداف شان دور شوند .

- غیر سیاسی

این سازمان تعهد اجتماعی دارند. هدف اساسی آنها خدمت به اجتماع ، فقرا . گروه های آسیب پذیر ، رفع تبعیض های جنسی ، نژادی . مشکلات محیطی و ... است ساز و کارهای تأسیس سازمان های غیر دولتی نیز با سازمان های سیاسی (احزاب) متفاوت است و معمولاً آنها در زمان تأسیس تعهداتی مبنی بر وارد نشدن به حوزه های سیاسی می سپارند. با اینحال، این ویژگی نباید به معنی اجتناب از حرکت های جمعی و انتقادی به برنامه ریزی های دولتی و

بین المللی تلقی شود. آنها می توانند از سازمانهای دولتی و جهانی انتقاد کنند، برنامه های ایشان را افشاء کنند و راهپیمایی های مسالمت آمیزی را برگزار نمایند.

طبقه بندی سازمانهای غیردولتی

سازمانهای غیر دولتی را بر اساس دامنه فعالیت می توان به ۵ دسته سازمانهای غیر دولتی محلی . شهری . ملی ، منطقه ای و بین المللی تقسیم کرد.

۱ - سازمانهای غیر دولتی بین المللی (RED CROSS . OXFAM و پزشکان بدون مرز، ....)

۲ - سازمانهای غیردولتی منطقه ای (ANGOC و ....)

۳ - سازمانهای غیردولتی ملی (سازمان نظام مهندسی کشاورزی، خانه کشاورز ، انجمن برج کشور ، ....)

۴ - سازمانهای غیر دولتی شهری (اتحادیه های صنفی ، انجمن دانش آموختگان و غیره ....)

۵ - سازمانهای غیر دولتی محلی (نهادهای مذهبی مسجد ، تشكیل جوانان روستا ، صندوق تعاونی محل و ....)

نقاط قوت و ضعف سازمانهای غیر دولتی

- نقاط قوت :

۱- سازمانهای غیر دولتی با پیره گیری از منابع انسانی داوطلب و جذب منابع مالی، با هزینه

بسیار پائین، قادر به تحقق اهدافی هستند که سایر سازمانها از انجام دادن آنها با آن حد هزینه

، قاصرند.

۲- سازمانهای غیر دولتی به علت تخصص میدانی و بومی بهتر می‌توانند نیازها و کمبودهای

واقعی منطقه را تشخیص دهند و خود را به آسانی با شرایط و موقعیت منطقه‌ای واقع در آن

تطبیق دهند.

۳- سازمانهای غیر دولتی قادر به حذب و جلب مشارکت گروههای داوطلب مردمی برای

عملی کردن اهداف و برنامه‌های توسعه هستند.

۴- سازمانهای غیردولتی به دلیل خودجوش بودن، به اصول خود، پای بندتر و متعبدتر هستند

اصولی که دولتها گاهی به دلیل حفظ منافع خارجی و یا ... به فراموشی می‌سپارند(مانند حفاظت

از محیط زیست و...).

۵- سازمانهای غیردولتی برخلاف سازمانهای دولتی صرفاً بر موضوعات محدود و خاصی تکیه

دارند که این موجب تمرکز هدف در آنها و عملکرد بهتر آنها می‌شود.

۶- سازمانهای غیردولتی به دلیل آنکه با اهداف خیرخواهانه و بشر دوستانه و به صورت

خودجوش در اجتماع ایجاد می‌شوند قادرند تا اعتماد مردم و اجتماعات محلی را در حد بالایی

کسب نمایند . و مشارکت مردم را در امر برنامه‌های توسعه تسريع نمایند که نوعی اقتدار ،

اعتبار و شایستگی را به آنها می‌دهد که ناشی از حس احترام و مقبولیت اجتماعی آنهاست.

۷- سازمانهای غیردولتی به دلیل انعطاف پذیری بالا و به دور بودن از بوروکراسی دولتی قادرند سریعتر و با کارایی بیشتر، پروژه‌های توسعه را عملی سازند.

- نقاط ضعف :

۱- کارشناسی مالی و تأمین اعتبار برای برنامه‌ها در سازمانهای غیردولتی ضعیف است.

۲- ظرفیت عملکرد سازمانهای غیردولتی (به خصوص CBOs) محدود است (محدودیت مکانی، مالی، اداری و اجرایی)

۳- حضور و موجودیت سازمانهای غیردولتی به علت دورشدن آرام آرام از اهداف و کاهش انگیزه‌ها در طول زمان محدود است و دارای نقطه اوج و فرود زود هنگامی هستند (به خصوص در تشکلهای جوانان).

۴- مدیریت ضعیف شاید بتوان گفت مهمترین مشکل در این سازمانهاست.

۵- سازمانهای غیر دولتی عموماً به تحويل خدماتی تمایل دارند که نتایج آن قابل لمس، کمی و کوتاه مدت باشد و بنابر این پروژه‌های انجام شده نیز غالباً ناپایدارند.

تشکلهای مردم نهاد (غیر دولتی) در ایران

کار دواطلبانه و بشر دوستانه در ایران تاریخ طولانی دارد؛ چنان که تاریخ باستان ایران شاهد حرکتهای شکوهمند مردمی برای ارتقا و پیشرفت اجتماعی بوده است. و «گروههای خیریه مردمی» همواره نقش اساسی در یاری رساندن به افراد نیازمند ایفا کرده‌اند. با این

همه ، این گروهها از انجسام و ساختار نظام مند دور بوده اند و همین امر سبب شده است که نتوانند همگام با تحولات سریع اجتماعی و تنوع روز افزون نیازمندیها ، پایه پای مؤسسات سازمان یافته نوین (سازمانهای غیر دولتی امروزی) به میدان بیایند و به یاری مردم بستابند.

به هر حال آنچه که مسلم است این است که تشكیلها و سازمانهای مردمی در ایران از قدمت تاریخی و پشتوانه فرهنگی نیرومندی برخوردارند اگر چه پژوهش‌های تاریخی در این زمینه بسیار اندک است ، ولی می‌توان گفت که فرهنگ یاریگری در ایران که بر اساس تشكیل‌های مردمی است ، سابقه‌ای طولانی دارد . در روستاهای ایران نیز مشارکت مردمی از دیر باز به اشکال مختلف از جمله همیاری در برداشت محصول ، دفع آفات ، کمک رسانی در هنگام وقوع بلایای طبیعی وجود داشته است اما می‌توان گفت که یکی از کارآمدترین و مهم‌ترین اشکال همیاری در روستاهای ایران « بنه » بوده است . بنه‌ها به عنوان یک سازمان اجتماعی و مردمی برای تولید محصولات کشاورزی با میزان اراضی و حق آب (سهم آب) معین و مدیریت نیمه سازمان یافته در طول زمان تکامل پیدا کردند.

مطلوب ذکر شده در مورد سازمانهای مردمی به شکل سنتی آن بود. اما در مورد سازمانهای غیر دولتی به شکل امروزی وضع فرق می‌کند پایه‌های ابتدایی و اولیه سازمانهای غیر دولتی در ایران در جوامع شهری به صورت مشارکت مردمی در امور مربوط به اداره خانوارهای بی سرپرست ، کاریابی برای بیکاران ، دستگیری از مستمندان ، تأسیس پرورشگاه ، دارالمجانین ، درمانگاه ، مدرسه و .... توسط افراد خیر و معتمدین محلی در شهرهای بزرگ بنا نهاده شد.

امروزه آمار کاملاً روشی از تعداد سازمانهای غیر دولتی در ایران وجود ندارد اما بر طبق تعریف خاصی که مرکز آمار از این گونه سازمانها داشته است، نزدیک به ۶۸۴۸ سازمان غیر دولتی دارای مجوز در ایران مشغول به فعالیت هستند که مرکز عمده مجوز دهنده به این سازمانها، نیروی انتظامی، وزارت کشور، سازمان ملی جوانان، پیزیستی و سازمان حفاظت از محیط زیست بوده است. بر طبق این آمار عمده‌ترین فعالیتهای این سازمانها در حوزه فرهنگی، آموزشی، امور حمایتی و خیریه و قرض الحسن بوده است.

و عمده ترین منبع تامین هزینه سازمانهای غیر دولتی در ایران کمکهای مردمی و تسهیلات و اعتبارات دولتی است. که این نشاندهنده نقش پررنگ دولت و مردم در حمایت و تقویت این تشکلهاست بنابراین ضروری است این تشکلهای مردمی که عمدتاً جوان و نوپا هستند در ابتدای تشکیل، مورد حمایت و توجه بیشتر دولت قرار گرفته شوند. تا بدون سوء استفاده فرد یا گروهی از نقطه ضعف مالی این سازمانها، این نهادهای مردمی بتوانند به عنوان شریک و یار هوشمند دولت، کanal ارتباط دهنده آنها با مردم باشند، و خواسته‌های واقعی مردم را به آنها انتقال داده و به مثابه «صدای مردم» بویژه گروههای محروم و مستضعف جامعه، دولتها را در تصمیم گیریها و اجرای برنامه‌های توسعه کشور یاری نمایند.

اصطلاح سازمانهای مردم نهاد (غیر دولتی) به معنایی که امروزه در سطح بین المللی مصطلح شده است، سابقه بسیار اندکی در ایران دارد. در اصطلاح رایج امروز NGOs کوتاه شده «Non Governmental Organizations» است، به معنای سازمان های غیر دولتی؛ که به تشکل ها، انجمن ها، کانون ها و نهادهای مردمی گفته می شود و در ایران اخیراً جهت

بومی سازی رویکرد ها و جهت گیری ها و تحول در این سازمانها متناسب با شرایط ایران، واژه سمن را جایگزین NGO نموده اند. سمن، کوتاه شده «سازمان های مردمی نهاد» است.

۶-۲- سازمانهای غیردولتی و نقش آنها در توسعه روستایی

تجربه تاریخی فرآیند توسعه در کشورهای توسعه یافته و پیشرفته، این امر را روشن ساخته که توسعه روستایی یک ضرورت بنیادی برای توسعه ملی است و می بایست در اولویت برنامه های توسعه ای قرار گیرد و اگر قرار است توسعه در کشورهای جهان سوم نیز انجام گیرد و خود پایدار باشد باید به طور اعم از مناطق روستایی و به طور اخص از بخش کشاورزی آغاز شود، مسائل اساسی فقر گستردگی، نابرابری در حال رشد، رشد سریع جمعیت و بیکاری فزاینده تماماً ریشه در رکود و اغلب سیر قهقهه ای زندگی اقتصادی مناطق روستایی دارد و بدون توسعه روستایی که به عنوان بخش مهمی از برنامه های توسعه کلان در هر کشوری است، توسعه صنعتی یا موفق خواهد شد و یا اگر موفق شود چنان عدم تعادلهای شدید داخلی ایجاد خواهد کرد که مشکلات فقر گستردگی، نابرابری و بیکاری بیشتر خواهد شد.

در ارتباط با مفهوم توسعه روستایی دیدگاه های گوناگونی وجود دارد؛ از دیدگاه بانک جهانی، توسعه روستایی استراتژی است که برای بهبود زندگی اقتصادی اجتماعی گروه مشخصی از مردم که همان روستائیان فقیرند، طراحی می شود این استراتژی درین گسترش منافع توسعه در بین فقیرترین افرادی است که در نواحی روستایی به دنبال امصار معاش هستند. از نظر بانک جهانی، فقرای روستایی شامل کشاورزان خرد پا، اجاره نشین ها و خوش نشین ها می شود

در نگرش‌های نوین توسعه که بر توامند سازی جامعه روستایی و مقوله‌های مشارکت و توسعه منابع انسانی تأکید می‌شود، توسعه روستایی را می‌توان فرآیندی همه جانبه از تحولات رو به تکامل ساختارهای شکل دهنده زندگی روستایی نامید که منجر به ارتقاء سطح زندگی مادی و معنوی روستائیان با عنایت به مقوله پایداری می‌گردد. در این نگاه به توسعه روستایی، توسعه صرفاً معطوف به یک قشر (فقیر) نبوده بلکه کلیه ابعاد زندگی و آحاد و گروههای اجتماعی را مدنظر دارد.

مؤلفه‌های توسعه روستایی، ساختارهای شکل دهنده زندگی روستایی است که می‌توان به قرار ذیل بیان داشت:

۱- مؤلفه‌های زیست محیطی و نظام اکولوژیک

۲- ساختارهای اقتصادی و نظام تولید، توزیع و مصرف

۳- مؤلفه‌ها و اجزاء ساختار اجتماعی - فرهنگی، نهادی و سیاسی

۴- ساختارهای کالبدی، زیربنایها و تأسیسات و خدمات

لذا در توسعه روستایی، تحول هدفمند و تکاملی همه ساختارهای مذکور به نحوی که با افزایش تولید کالاها و خدمات و توزیع بهینه و دسترسی (اقتصادی، اجتماعی و فیزیکی) همه مردم به کالاها و خدمات مورد نیاز، زمینه برخورداری جامعه فراهم شده و با آموزش لازم انگیزه‌ها و بسترها خودآگاهی، خوداتکاپی و مشارکت در آنان تقویت گردیده و آنان بتوانند

با عزت نفس و در اختیار داشتن قدرت کافی بر سرنوشت خود و توسعه محیط زندگی شان اشراف داشته باشند، مد نظر قرار دارد.

توسعه پایدار محیطی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، نهادی و سیاسی مضمون جدایی‌ناپذیر توسعه روستایی است و برنامه‌ریزی توسعه، تفکر و عملی است سنجیده به همراه مجموعه‌ای از فعالیت‌ها و اقدامات هدفمند که منجر به تحقق اهداف توسعه می‌گردد.

در ادبیات اخیر موجود در نظام برنامه‌ریزی توسعه روستایی کشور، توسعه پایدار روستایی را تحولات مستمر و همه جانبه‌ای که در چهارچوب آن ظرفیتها و تواناییهای اجتماعات روستایی در جهت رفع نیازهای اساسی (مادی و معنوی) و مشارکت مؤثر در فرایندهای شکل دهنده نظام سکونت محلی (اکولوژی، اجتماعی، اقتصادی و نهادی) رشد و تعالی یابد می‌دانند.

چارچوب موجود برنامه‌ریزی توسعه روستایی در اکثر کشورها به گونه‌ای است که مراکز دولتی و بنگاههای بخش عمومی، نقش برجسته‌تری نسبت به سایر بخش‌ها دارند؛ اما در سالهای اخیر، با گسترش مردسالاری و توجه به امر مشارکت مردم در توسعه محلی، NGOS نقش مکمل بسیار مهم و تعیین کننده‌ای را در امر توسعه روستایی یافته‌اند. استفاده از مشارکت و توانمندی‌های مردم بخصوص روستاییان برای عمران و توسعه و اجرای یک مدیریت و برنامه‌ریزی صحیح می‌تواند در موارد متعددی انجام گیرد. این موارد به ترتیب شامل شناخت نیازها و اولویت‌ها، طراحی پروژه‌ها و برنامه‌ها، اجرا و نظارت و ارزشیابی نتایج برنامه‌هاست.

در گذشته دور در ایران تشكیل‌های مشابه NGOs با ساختار سنتی ایجاد شده بودند که برای حل بسیاری از مشکلات روستائیان، از طریق نهادهای مشارکتی مانند بنه، صحراء، حراثه، شیروواره و مانند آن فعالیت می‌کردند که این نهادها به شکل سنتی خود امروزه کارایی چندانی ندارند. بخش روستایی و بالاخص تولیدات کشاورزی آن در کشورهای جهان سوم با اختصاص سهم قابل توجهی از تولید ناخالص ملی، اشتغال و جذب نیروی کار، تأمین نیازهای غذایی و تأمین ارز، یک بخش مهم، حساس و برجسته اقتصادی محسوب می‌شود. ولی علی رغم این جایگاه ویژه و پر اهمیت، فقد هرگونه تشكیل و یا نهاد مؤثر، کارا و توانمند غیر دولتی است. به گفته صاحبنظران توسعه، کشاورزان و روستائیان کشورهای در حال توسعه هیچگونه «صدای سیاسی» ندارند و لذا در عرصه برنامه ریزیها، سیاستگذاریها و تصمیم‌گیریهای مهم کاملاً در حاشیه قرار داشته و حتی مورد مشورت هم قرار نمی‌گیرند. لذا گروههای مختلف ساکن روستا میتوانند بر اساس نیازها و تواناییهایشان در موضوعات متنوع و ضروری محیط بومی و محلی اشان، نهادهای سازمان یافته‌ای جهت اجرای برنامه‌های توسعه‌ای تشکیل دهند.

۳-۶- دلایل لزوم حضور NGOs در عرصه توسعه روستایی و کشاورزی ایران

حرکت توسعه روستایی به سمت پیشرفت انسان‌ها و امکانات جهت گیری شده است. بنا بر این ایجاد این انگیزه در ساکنان منطقه که خودشان شروع به حرکت و ابداع نمایند، یکی از شرط‌های اساسی و مهم است. یکی از ابزار نیل به این مقصد را می‌توان در تشکیل گروه‌های سازمان دهی شده مانند تعاونی‌های کشاورزی، شوراهای محلی و انجمن‌های روستایی یافت ابزاری که می‌تواند چندین هدف را دنبال کند. تشکیل این گروه‌ها برای اعضای آن‌ها این فایده را دارد که روش بهتری برای مراقبت از منافع آن‌هاست. در حالی که از سوی دیگر،

اعضای این گروه‌ها برای دولت و ارگان‌های وابسته به آن به مثابه مشاور، قابل دسترسی هستند (مهندسان مشاور از DHV هلند، ۱۳۷۱). الگوی تشکلهای غیردولتی کشاورزی و روستایی در ایران که از سابقه تاریخی و تجربه موفقی نیز برخوردار بوده، می‌تواند به عنوان یک بازوی توانا در تصمیم‌سازی، اجرا و نظارت بر برنامه‌های توسعه روستایی و کشاورزی، به منظور جلب مشارکت مردم و کمک به آنان در ارتقای سطح زندگی خودشان، بکارگرفته شود. وهمکاری بخش خصوصی و دولتی با این تشکلهای زمینه ساز موفقیت در اجرای طرحهای توسعه روستایی و کشاورزی پایدار درکشور خواهد بود و این سه بخش در نقش مکمل هم عمل کرده، نقاط ضعف یکدیگر را پوشانده و نقاط قوت را تقویت خواهند کرد.

در اینجا به برخی از دلایل لزوم حضور سازمانهای غیر دولتی در ایران اشاره می‌کنیم:

۱- ناکارآمدی سازمانها و نهادهای رسمی دولتی مرتبط در امر توسعه اقتصادی اجتماعی مناطق روستایی

۲- عدم موفقیت برنامه‌های توسعه روستایی کشورهای جهان سوم به علت انفصال قسمت اعظم جمعیت روستایی از مشارکت در فرآیند توسعه

۳- دید نک بعدی به روستا و روستاییان صرفاً به عنوان مولدان تولید بخش کشاورزی (روستا به مثابه ماشین تولید) و عدم توجه به روستا در تمام ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی آن، به عنوان بستر زندگی جمعیت قابل توجیه از مردم در کشورهای در حال توسعه

۴- کم توجیه و یا عدم توجه به روستاییان فقیر و حاشیه‌ای، خوش نشینان (روستاییان غیرکشاورز) زنان و جوانان در برنامه‌های توسعه روستایی

۵- کم توجیه به امر توسعه پایدار کشاورزی که در جهت حفاظت از منابع، آب و خاک ، محیط زیست پاک و پایدار و امنیت و سلامت غذایی تلاش می کند.

در ذیل نمونه هایی از فعالیت سازمانهای غیر دولتی در توسعه روستایی را بیان می کنیم :

عمدتاً گسترش سازمانهای غیر دولتی در کشورها به خصوص کشورهای در حال توسعه دارای ریشه و ابعادی دینی، مذهبی، انسانی و تاریخی است و یک شبه این سازمانها ظهور پیدا نکرده اند در بنگلادش که به کشور سازمانهای غیردولتی معروف است. ریشه های مشارکت مردم در امر توسعه روستایی را باید از دهه ۱۹۶۰ جستجو کرد که در آن زمان رهیافت کامپل (Comilla) فرستهایی را برای مشارکت کشاورزان کوچک و حاشیه ای در امر توسعه روستایی بوجود آورد. این رهیافت دارای ۴ استراتژی بوده (الف) سازماندهی دهکده ها و مردم روستایی در گروههای تعاونی خود گردان.

(ب) سپس یکپارچه سازی این تعاونی ها در « مؤسسه تعاونی مرکزی تانا» (TCCA) برای حمایت اعتباری و مالی،

(ج) ایجاد سیستم آموزش تربیجی گستردگی در « مرکز توسعه آموزشی تانا» (TTDC)

(د) توسعه منابع آب برای توسعه کشاورزی در یک پروژه آبیاری تانا، این مکانیسم سازمانی سپس جهت اینکه زنان فقیر و افراد بی زمین را تحت پوشش قرار دهد، تغییر داده شد.

در اواخر دهه ۱۹۷۰ جنبش Swanirvar (اتکا به خود) با سازماندهی گروههای با منافع مشترک مختلف در سطح روستا، تلاشیای رویکرد کامپل را ادامه داد. و در دهه ۱۹۸۰ بانک

گرامین با رویکرد دادن اعتبارات و وام های خرد به روستایان فقیر و آسیب پذیر وارد عرصه

شد.

(کمیته پیسازی روستایی بنگلادش) و BRAC (کمیته پیسازی روستایی بنگلادش) دو NGO در بنگلادش هستند که در زمینه توسعه روستایی فعالیت می کنند و گروههای محروم و ضعیف جامعه را بالاخص مردم روستایی را تحت پوشش قرار می دهند و عمدتاً گروههای آسیب پذیر را، به تشکیل تعاونی در سطح محل و یا اتحادیه ها و... در سطح بالاتر تشویق می کنند تا شبکه ای منسجم از این گروهها تشکیل گردد. این گروهها و شبکه ها عمدتاً از طریق خودیاری و پس انداز، به فعالیت های توامندساز و حل مشکلات اعضا خود در زمینه های مختلف دست می زنند.

مثال بارز در مورد نقش سازمانهای غیر دولتی در توسعه روستایی و کاهش فقر را می توان بانک گرامین نام برده که موسس آن محمد یونس در سال ۲۰۰۶ جایزه صلح نوبل را به خاطر فعالیت در زمینه کاهش فقر از آن خودکرد این بانک که به بانک فقرا و بانک روستایی معروف است، وام و اعتبارات خرد به میلیونها انسان محروم و آسیب پذیر در بنگلادش و سایر نقاط داده است تا در بیبود شرایط زندگی آنها تأثیرگذار باشد. این بانک در ۵۰ هزار روستای بنگلادش فعالیت دارد و ۵ میلیون نفر عضو آن هستند. شاید بتوان کارکرد بانکهای قرض الحسن موجود در روستاهای ایران را شبیه بانک گرامین دانست اما این بانکها (در ایران) با مدیریت محلی اداره می شوند و هیچگونه شبکه سازی بین بانکهای قرض الحسن در سطح منطقه ای و ملی در ایران صورت نگرفته است. باور این بانکدار گروههای محروم و بینانگذار وام های کوچک این است که حتی فقیرترین مردم، هم انگیزه و هم خلاقیت لازم برای شروع تجارت های کوچک را دارند و می توانند در توسعه و بیبود شرایط خود نقش داشته باشند.

در هندوستان بیش از یک میلیون گروه مختلف در امر «توسعه محلی» فعال هستند. در اروپا در شرقی صدهزار سازمان غیردولتی در فاصله سالهای (۱۹۹۵-۱۹۹۸) تشکیل شده است. در بنگلادش که به کشور سازمانهای غیردولتی معروف است (اغلب آنها کار خود را به صورت سیستم‌های تعاونی شروع کردند) حدود ۵۰۰۰ سازمان متعهد شده اند تا در برنامه‌های سواد آموزی فعالیت کنند. بدین ترتیب یک کودک بنگلادشی از بخت بیشتری برای سوادآموزی در این سازمانها برخوردار می‌شود تا در آموزش و پرورش دولتی؛ در چین نزدیک به ۲۰۰ هزار، و آمریکا حدود دومیلیون NGO فعالیت می‌کنند. در سریلانکا جنبش تعاونی پس انداز و اعتبار، بیش از ۷۰۰۰ عضو دارد و جنبش Sarvo daya Shramanda بیش از ۹۵۰ کمیته محلی را با تعدادی عضو اداره می‌کند. در موزامبیک سازمانهای غیر دولتی در بخش بهداشت به تدریج جانشین دولت شده‌اند. حدود ۴۰٪ از مراقبتهای بهداشتی در کنیا توسط سازمانهای غیردولتی صورت می‌گیرد. در بنگلادش دولت مسؤولیت واگذاری بخشی از اراضی جدید خلیج بنگال را به سازمانهای غیر دولتی تفویض کرده است (سلطانی عربشاهی، ۱۳۸۳).

در تایلند در سال ۱۹۷۹ یک مرکز غیردولتی داوطلبانه برای توسعه روستایی و هماهنگی فعالیتهای سازمانهای دولتی و غیردولتی در توسعه روستایی ایجاد شد که اندیشه‌ها و تجارب این سازمانها بر سیاستها و برنامه‌های دولت تأثیرگذاشته است و در برخی موارد به عنوان الگوهای توسعه مورد پذیرش قرار گرفته اند (سعیدی، ۱۳۸۱).

۶-۴- پیشنهاد استفاده از سازمانهای مردم نهاد در توسعه روستایی

جهت ایجاد و گسترش سازمانهای مردمی در روستاهای کشور راهکارها و پیشنهادات زیر

ارائه می شود:

۱- به عقیده بسیاری از صاحبنظران، فرهنگ، موتور و نیروی محرکه توسعه است. لذا اولین گام در جهت نهادینه شدن الگوی تشکیل و توسعه نهادها و سازمانهای غیردولتی در مناطق روستایی و ارتقاء نقش آنها در روند برنامه های توسعه، توسعه فرهنگی و فرهنگ سازی در این زمینه است.

۲- در ابتدای تشکیل سازمانهای غیردولتی لازم است تا اینگونه نهادها و تشکلها از یک حمایت و پشتیبانی قانونی بهره مند گردند. لذا ضروری است نهادهای قانونگذار درکشور با تصویب قوانینی مشخص و شفاف، بستر قانونی لازم را برای تشکیل و توسعه اینگونه نهادها، هموار سازند.

۳- همکاری موثر و سازنده بین دولت و سازمانهای غیر دولتی میتواند بر شفافیت بیشتر ساختار اداری، و نیز پاسخگویی آن در برابر اجتماعات محلی، تأثیر گذار باشد لذا ضروری است تا با برنامه ریزی و مدیریت صحیح، کانالهای ارتباطی سازنده و مثبتی بین دولت و NGOs ایجاد شده و به دور از هر نوع حاشیه و با حسن تدبیر، یک رابطه بُرد - بُرد را در جهت فعالیتهای توسعه ای در چارچوب قوانین کشور برقرار نمایند.

۴- تخصصی شدن فعالیت تشکلها و هدف گذاری روی موضوعات خاص و ضروری، میتواند کارایی واثر گذاری این سازمانها را بالا ببرد. لذا ضروری است هنگام تشکیل این نهادها از کلی گویی در اهداف و نیز گستره ده کردن فعالیتها در موضوعات متعدد پرهیز شود.

۵- آموزش نیروی انسانی مورد نیاز که در عرصه تشکیل، سازماندهی و توسعه سازمانهای

غیردولتی می‌خواهند به ایفای نقش پردازند، یکی دیگر از نیازهای ضروری در این زمینه است.

۶- تلاش درجهت ایجاد یک نظام مشاوره و مشورت به کشاورزان و روستائیان (گروهای

بومی و محلی) در راستای مسئولیت پذیری، افزایش اعتماد به نفس، اشاعه دانش و مهارت

مدیریت در میان آنها، به منظور ارتقاء توانمندیهای مدیریتی در بین نیروهای محلی، کمک

شایانی به پایداری، ماندگاری و کارایی این تشكیلها خواهد کرد(توانمند سازی تشكیلها).

۷- نیازهای مالی و اعتباری سازمانهای غیردولتی از جمله موافق است که در راه توسعه

فعالیتهای سازمانهای غیردولتی مشکل ایجاد می‌کند. بیترین راهکار جهت رفع این مشکل آن

است که اینگونه سازمانها به منابع مالی اعضا و نیروهای مردمی متکی باشند تا استقلال تصمیم

گیری و سیاست گذاریهای خود را از دست ندهند. البته دولت نیز میتواند کمکها و تسهیلات

اعتباری خاصی را برای اینگونه سازمانها در نظر گرفته و بدون لطمeh واردآورن به استقلال و

ماهیت مردمی این سازمانها، در جهت توسعه فعالیتها و تنوع بخشیدن به تلاشی‌ای آنان حرکت

کند.

۲-۲- مروری بر نظریات

با مروری اجمالی بر نظریه‌های توسعه و توسعه نیافتگی، می‌توان دو چارچوب کلی را شامل

چارچوب‌های بنیادین توسعه و چارچوب‌های نوین توسعه را مطرح نمود بطوریکه، مکتب

تکاملی توسعه، نظریه نوسازی، دیدگاه مارکسیستی از توسعه و نظریه وابستگی در درون

چارچوب‌های بنیادین قرار می‌گیرند.

مکاتب مطرح در چارچوب بنیادین توسعه عقل گرا بوده و ریشه‌های عقلانی آنها به طور وسیعی به اقتصاد کینزی (پولی) بر می‌گردد، این گروه از مکاتب معتقد به گسترش نقش مداخله دولت در توسعه همراه با مشارکت کمک‌های خارجی هستند . در تمام این مکاتب، به لحاظ غلبه رویکرد بالا به پایین و ایفای نقش حاکمیتی دولت در امر برنامه‌ریزی توسعه و به دلیل نگرش جزء گرایانه در تحلیل مسایل، بهره‌گیری از روش‌های کمی و مدل‌های ریاضی توسط برنامه‌ریزان با هدف سهولت درک و شناخت پیچیدگی‌های مسایل و مشکلات در مناطق مختلف، اجتناب ناپذیر می‌شود . در چنین چارچوبی، اقدامات متداول جهت توسعه به شیوه تپیه طرحی فنی و اجرای قیم مابانه آن که به رهیافت کپی شده مشهور است، صورت می‌گیرد و طی آن همه چیز و از جمله انسان به صورت یک متغیر دیده می‌شود. براین مبنای از تکنیک‌های تحلیلی استفاده شده که به درک برنامه‌ریز از کارکرد و ساختار، یاری رسانده و در نتیجه امکان پیش‌بینی و مدل سازی را ممکن می‌سازد.

در مقابل، چارچوب‌های نوین توسعه، با پذیرش دیدگاه‌هایی همچون اجتماعات محلی، نقش سازمان‌های غیر دولتی یا مردم نهاد(NGO)، مباحث جنسیتی، عدالت و دموکراسی، مشارکت شهروندی و مهمنتر از همه محیط زیست و توسعه پایدار، بر رویکرد توسعه از پایین تأکید می‌کند . از منظر چارچوب اخیر، انسان و اجتماع انسانی نه به عنوان اشیایی برای تعديل‌ها بلکه عاملی در تغییرها به کارگرفته می‌شوند و افراد نه اشیاء تحقیق که موضوع‌های تحقیق محسوب می‌شوند. از این رو لازمه تحقق راستین توسعه، پذیرش رهیافت مشارکتی با حرکتی از پایین و دو سویه خواهد بود. در این چارچوب، به دلیل نگرش کل گرایانه به مسایل، ضمن توجه به شناخت روابط علت و معلولی، نظام مندی مجموعه روابط برای پاسخگویی به مسایل

مورد نظر مردم دنبال شده و روش‌های کیفی هم، مانند روش‌های کمی به روشهای و مدل‌های کمی و ریاضی اتکا دارد تا نتایج قابل فهم و روشن در تصمیم‌گیری توسط مردم ارایه شود و برنامه ریزی را نه به عنوان علمی اثبات بلکه شدیداً هنجارگذار می‌داند که به دنبال قوانین جهان شمول نبوده و تنها در جستجوی قوانین است که ویژه هر مورد و سازگار با فرهنگ منطقه باشد و در نتیجه بنا به ماهیت، عمدتاً از تکنیک‌های فرآیندی سود می‌جويد.

به هر صورت، پیدایش الگوی جدید، متکی بر اصول بنیادین علوم اجتماعی بوده که از تنوع و گوناگونی تجربیات توسعه در زمان و مکان‌های مختلف حمایت می‌کند و با تأکید بر شالوده رویکرد مردم محور در نظریه توسعه پایدار، نقش دولت را از سازنده، فراهم کننده و تنظیم کننده اصلی به ایجاد کننده چارچوبی قدرتمند قانونی، تفویض قدرت و تشویق همیاری‌ها تغییر می‌دهد و به دنبال آن است که در چارچوبی کل نگر به شناخت مسایل پرداخته و در این مسیر، از روش‌های کمی نه به عنوان جانشین بلکه به عنوان ابزاری برای تسهیل فرآیند برنامه ریزی و کمک به تصمیم‌گیری استفاده می‌کند.

بعد از آغاز موج کمیت گرایی که از دهه ۱۹۶۰ میلادی و به دنبال رواج بهره گیری از تئوری‌های مطرح در علوم تجربی جهت تبیین مباحث علوم انسانی شکل گرفت، مدل‌های ریاضی و به کار گیری مدل‌های مختلف کمی و بهره گیری از روش‌های گوناگون آماری همراه با گسترش کاربرد نرم افزارهای رایانه‌ای، تمایل سیاستگزاران و برنامه‌ریزان (از جمله جغرافیدانان) را برای استفاده از این تکنیک‌ها در توجیه منطقی (با زبان ریاضی) انتخاب‌های خود افزایش داد. در کنار تحولات کمی ایجاد شده در علم (که از آن در علم جغرافیا به عنوان انقلاب کمیتی در جغرافیا یاد می‌شود)، تحولات دیگری نیز در علم در رابطه با اشکال، مفاهیم،

کارآیی، گروه‌بندی و بیبره گیری از علوم مختلف مطرح شد. که این تحولات را انقلاب هفت گانه نامیده و یکی از این انقلابی‌های هفت گانه، انقلاب آماری و مدلی نام گذاری شده است.

توسعه و توسعه نیافتنگی مناطق نیز از جمله مباحث توسعه بوده که می‌توان با دو رویکرد یا چارچوب بنیادین و یا نوین به آن نگریست و این مبحثی بوده که در بین اقتصادانان و برنامه ریزان مطرح است. در همین راستا وجود نابرابری‌ها و تفاوت‌های منطقه‌ای که علاوه بر ویژگی‌های طبیعی، اقتصادی، اجتماعی، متأثر از سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های گذشته، حال و آینده است، برنامه ریزان را بر آن داشته که تکنیک‌ها و روش‌هایی را ابداع کنند تا از طریق تعیین درجه توسعه یافتنگی و رتبه بندی مناطق بتوانند به شناخت و تحلیل علل یا عوامل نابرابریها و تفاوت‌های منطقه‌ای دست یابند.

باید توجه داشت که در کنار تفکیک رویکردها به دو رویکرد بنیادین و نوین در زمینه سنجش و تعیین سطح توسعه یافتنگی، انواع متنوعی از روش‌ها و تکنیک‌های کمی و کیفی وجود دارند که بسته به میزان اعتبار و وثوق اطلاعات در دسترس و مهارت‌های برنامه ریزان، برای سازمان دهی و ارزیابی اطلاعات مورد استفاده قرار می‌گیرند. از جمله این روش‌ها می‌توان به روش تاکسونومی، روش موزیس، روش پتانسیلی و روش مولفه‌های اصلی و غیره اشاره کرد که قبل از گزارشی مستقل به آنها پرداخته شده است. پیشینه و سوابق نظری این مدل‌ها به 40 سال پیش برگشته و بیشتر بر فعالیت‌های انجام شده توسط میرداد، هیرشمن، فریدمن، پرورو پریش متمرکز بوده است.

در کشور ما با نگاهی گذرا به عنوانین طرحها، پایان نامه‌ها، مقالات و کتاب‌های منتشر شده به ویژه طی یک دهه گذشته، می‌توان به درک این واقعیت دست یافت که روش‌ها و مدل‌های

کمی در سطح بسیار گسترده‌ای مورد استفاده محققان و نویسنده‌گان قرار داشته و این امر ممکن است بدلیل تاثیرپذیری دیر هنگام از موج کمیت گرایی بوده که برای اولین بار دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ با غلبه پارادایم سازمان فضایی و مکتب اثبات گرایی (پوزیتیویسم منطقی) روش‌های کمی را وارد مکاتب جغرافیایی نموده است. از طرف دیگر، به رغم کاربرد گسترده روش‌های کمی به ویژه در زمینه‌هایی خاص از سنجش توسعه یافتنی مناطق اعم از مطالعات جغرافیایی و سایر رشته‌های مرتبط و مجاور مانند اقتصاد و علوم اجتماعی، به نظر می‌رسد نوعی اغتشاش و سردرگمی در استفاده و پیره گیری از این مدلها و روش‌های کمی وجود دارد.

تقریباً در هیچ یک از مطالعات انجام شده و کتاب‌های تدوین شده که به این مبحث پرداخته‌اند، به مقایسه نتایج حاصله توجهی نشده است و عمدها تنها با استناد به نتایج یک روش کمی، نتیجه گیری خاص به عمل آمده و یا بدون هر گونه دسته‌بندی مشخص، از چندین روش مختلف استفاده و یک نتیجه واحد ارایه شده است.

در این میان، توجه به موضوع محدود سازی عمدی و دخالت ندادن پیش فرض‌های ارزشی در مرحله تعریف مفاهیم و بنای فرضیات کاربردی، از اهمیت خاصی برخوردار است. زیرا برخلاف علوم فیزیکی، بسیاری از مفاهیم علوم اجتماعی بطور مستقیم قابل کمی کردن نبوده، بنابراین استفاده و درک شخصی از این مفاهیم نه تنها گمراه کننده بلکه خطرناک نیز هست و تنها در تحلیل نهایی هر پدیده اجتماعی، نظام ارزشی و شرایط خاص زمانی - مکانی می‌باشد. مد نظر قرار گرفته و روش‌های مناسب با آنها به کار برده شوند.

شاخصهای توسعه :

از هنگامی که اقتصاددانان به بررسی مسائل توسعه کشورهای جهان سوم پرداختند، به تبع پارادایم فکری حاکم، توجه به رشد اقتصادی (رشد تولید ناخالص ملی) بعنوان بهترین شاخص سنجش گر رشد و توسعه اقتصادی کشورها مقبولیت یافت. پیش فرض آغازین این بود که در گام نخست، رشد اقتصادی بشکل خودکار به طبقات پائین رخنه کرده و در صورتیکه این عمل به صورت خودکار صورت نگیرد، دولتها می‌توانند با اتخاذ اقدامات تصویبی، منافع حاصل از رشد را به طبقاتی که از نظر درآمد پائین‌تر هستند، منتقل کنند، حتی برخی از اقتصاددانان بر این نکته تأکید می‌کردند که توجه به موضوعاتی مانند برابری بیشتر توزیع درآمد و محرومیت، با توجه به ابعاد توسعه، موجب کاهش پسانداز، سرمایه‌گذاری و انگیزه کار و فعالیت می‌شود و در نتیجه رشد اقتصادی را کاهش خواهد داد. تجربه سی‌سال گذشته نشان می‌دهد که فرض بالا از قوت و اعتبار لازم برخوردار نبوده و نابرابری درآمد در بسیاری از کشورها (به عنوان مثال چین، تایلند، هند و ...) علی‌رغم تجربه رشد اقتصادی، نسبتاً تشدید شده و طبقات پائین از حداقل منافع حاصل از رشد بهره‌مند گردیده‌اند.

سرخوردگی ایجاد شده در روند استفاده از شاخص‌های تولید ناخالص ملی و نرخ رشد مربوط به آن جهت سنجش سطوح توسعه یافتنگی، باعث شد که اقتصاددانان بیشتر بر اشتغال و توزیع مجدد درآمد تأکید ورزند، اما سیاست راهبرد اشتغال و توزیع درآمد حاصل از رشد نیز نتوانست در ریشه‌کن کردن فقر کشورهای توسعه نیافته موفقیت چندانی کسب کند. پس از دو دهه از زمان طرح نظریه‌های رشد و توسعه اقتصادی در کشورهای در حال توسعه، برخی از اقتصاددانان توجه خود را به مسئله رفع فقر مطلق و بویژه تأکید بر نیازهای اساسی معطوف

کرداند. از آنجا که سنجش سطوح مرتبط با نیازهای اساسی، خواهان نوعی شاخص یا مجموعه‌ای از شاخصهاست که بتوان با استفاده از آنها در خصوص محرومیتها و نیازهای توسعه قضاوت کرده و سیاستهایی برای کاهش و رفع محرومیت به اجرا گذاشت، در مجموع دو روش برای شناخت شاخصهای رفاه اقتصادی و اجتماعی شامل شاخصهای اجتماعی و شاخصهای ترکیبی توسعه طرح ریزی گردید.

الف - شاخصهای اجتماعی:

بعد از مشخص شدن نارسایی شاخصهای قبل، یکی از روشهای اندازه‌گیری سطح توسعه اقتصادی، اجتماعی و انسانی جامعه، استفاده از شاخصهای اجتماعی بوده و هدف از این شاخص، اندازه‌گیری توسعه از نظر بهداشت، تغذیه، مسکن، توزیع درآمد و سایر جنبه‌های توسعه فرهنگی و اجتماعی است. برخی از سازمانهای بین‌المللی مانند سازمان ملل و یونسکو، مطالعات گسترده‌ای در این خصوص انجام داده‌اند. اگرچه استفاده از این شاخص به منظور مقایسه بین کشورها بسیار مفید است، ولی در عمل بدليل محدود و غیره قابل اعتماد بودن آمار جمع آوری شده در کشورهای گوناگون و نیز به دلیل اختلاف در تعاریف آماری جمع‌آوری شده، سنجش این شاخص با مشکلاتی روبرو است.

علاوه بر این، مسئله دیگری که در مورد شاخصهای اجتماعی وجود دارد، این است که مفهوم شاخصهای اجتماعی، بسیار گسترده و عام است و میتواند دامنه وسیعی از مسائل اقتصادی، اجتماعی، انسانی، فرهنگی و سیاسی را در برمی گیرد. در واقع باید روشی شود که آیا شاخصهای اجتماعی، نوعی شاخص جانشین تولید ناچالص ملی سرانه بوده و یا شاخص مکمل و یا شاخص ضمیمه آن است؟ در صورتی که شاخص اجتماعی به عنوان یک شاخص جانشین

طرح است این شاخص باید به طور عمدۀ عوامل اقتصادی و یا حداقل عوامل اقتصادی و اجتماعی را اندازه گیری کرده و بر عکس در صورتی که شاخصهای اجتماعی به عنوان مکمل شاخص تولید ناخالص ملی در نظر گرفته شود، تبدیل به مفهوم بسیار گسترده‌ای شده و باید علاوه بر مفاهیم اقتصادی، موضوعات گسترده‌تری مانند امنیت، صلح، برابری و امکانات و مشارکت همگانی مردم را نیز در بر گیرد.

ب - شاخصهای ترکیبی توسعه:

روش دیگری که از آن برای اندازه گیری سطح رفاه اقتصادی استفاده می‌شود شاخص ترکیبی توسعه است. تاکنون در زمینه شاخص ترکیبی توسعه چند پژوهش مستقل انجام شده و اولین بررسی قابل ذکر، تحقیقی است که در موسسه پژوهش برای توسعه اجتماعی سازمان ملل، انجام گردید. در این بررسی درونوفسکی و اسکات شاخص سطح زندگی را به عنوان شاخص توسعه در نظر گرفته‌اند. هدف شاخص سطح زندگی، سنجش سطح نیازهای اساسی در دو بخش نیازهای مادی (تغذیه، مسکن و پیداشر) و نیازهای فرهنگی (آموزش، اوقات فراغت و امنیت) است. تحقیق دیگر در سال ۱۹۷۵، بوسیله سازمان ملل انجام شد که هدف آن تحلیل مسائل توسعه در ۱۴۰ کشور جهان بود، در این بررسی علاوه بر شاخص تولید ناخالص ملی از هفت شاخص دیگر استفاده گردید که شامل پنج شاخص اقتصادی (میزان انرژی سرانه، سهم صنعت از کل تولید ناخالص ملی، سهم صنعت در صادرات، اشتغال در خارج از بخش کشاورزی و اشتغال در کشاورزی) و دو شاخص اجتماعی (سطح سواد و امید به زندگی) بود.

از دیگر بررسیهای مهم اجرا شده در این زمینه، پیشنهاد و تدوین شاخص کیفیت فیزیکی زندگی به وسیله موریس در شورای توسعه ملل متحد است. در این شاخص ترکیبی، سه شاخص امید

به زندگی در یک سالگی، میزان مرگ و میر نوزادان و میزان باسواندی در روند رشد و توسعه جوامع به عنوان عوامل تعیین کننده و برآورده ساز حداقل نیازهای بشری بکار گرفته شده است. به نظر موریس انتخاب سه شاخص فوق، این امکان را فراهم می‌آورد که بتوان شاخص کیفیت زندگی را در دامنه وسیعی از کشورها بررسی و تغییرات سالانه آنها مورد مطالعه قرار داد.

شاخصهای کیفیت زندگی در مقایسه با سایر شاخصهایی که مورد بررسی قرار گرفت این برتری را دارد که از نظر اندازه‌گیری نسبتاً ساده بوده و آمارهای مربوط به آن به سهولت قابل دسترسی است. ولی به هر حال این شاخص چه از لحاظ تئوری و چه از لحاظ علمی با مشکلات متعددی مواجه است که برخی از آنها عبارتند از:

- اصطلاح کیفیت زندگی قدری گمراه کننده است، زیرا در واقع آنچه اندازه‌گیری می‌شود، کمیت است و نه کیفیت. نرخ مرگ و میر، بی‌سواندی، امید به زندگی، همه از نظر کمی و نه از نظر کیفی اندازه‌گیری می‌شوند.

- مشکل دوم در تعیین و تعریف شاخص این است که، هر سه مولفه مطرح در شاخص با وزن و ارزش مساوی اندازه‌گیری می‌شوند و معلوم نیست که چرا شاخص بی‌سواندی باید همان ارزش و اهمیتی را داشته باشد که شاخص مرگ و میر، یا امید به زندگی دارد.

بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که معمولاً شاخص‌های مورد اشاره، سطح رفاه اقتصادی و یا کیفیت زندگی را بطور فرابخشی مد نظر قرار داده و کمتر به صورت بخشی به مساله نگاه می‌کنند. این در حالی است که گاهی برنامه ریزان ناچار هستند شاخصهای ترکیبی را در سطح بخش تدوین نموده و به منظور بررسی سطح توسعه از آن بهره گیری کنند. ورزش نیز به

عنوان یک بخش، نیازمند شاخصهایی به منظور سنجش سطح توسعه و میزان کارایی و اثربخشی برنامه های توسعه‌ای بوده در حالیکه شاخصهای ترکیبی در بخش ورزش از کاربرد چندانی برخوردار نیستند و می‌بایست اقدام به تدوین شاخصهای مناسب در این خصوص نمود. برای تحقیق این مهم در دو گام متوالی اقدام به تشریح روند انتخاب شاخصهای توسعه و همچنین بررسی پیشینه تحقیقات داخلی و خارجی مرتبط می‌گردد.

۷-۲- انتخاب شاخصهای توسعه

تعیین شاخصهای توسعه خاصه شاخصهای مرتبط با توسعه همه جانبی مهمنترین قدم در مطالعات توسعه منطقه‌ای است. شاخصهای توسعه در واقع بیان آماری پدیده‌های موجود در منطقه بوده و برای بیان اهمیت شاخصهای توسعه و نقش آن در بیان آماری پدیده‌ها، ضروری است تا مفاهیم مربوط به متغیر و شاخص بطور عمیق‌تر بررسی قرار گرفته و تفاوت بین آنها مشخص شود.

نکته مهم جهت شاخص‌سازی این است که در کنار ارایه مفاهیم مرتبط با هر شاخص، باید معنی دقیق مفاهیمی چون تنوع طبیعی، نابرابری توجه به ابعاد جنسیتی، همه جانبگی، پایداری و غیره مدنظر قرار گیرد. در اکثر مطالعات توسعه منطقه‌ای تفاوت بین آنها نادیده گرفته شده و بالطبع شاخصهای انتخاب شده در مرحله اجرایی نیز از دقت لازم برخوردار نمی‌گردند. نابرابری بخاطر عدم توانایی در استفاده بهینه از پتانسیل‌های طبیعی یک منطقه در مقایسه با منطقه دیگر حادث می‌شود در حالکه تنوع طبیعی محصول تفاوت در مواهب طبیعی در مناطق مختلف است. در این زمینه متغیرهای مربوط به سودمندی و بهره‌وری زمین بیانگر تنوع طبیعی است؛ به همین دلیل اینگونه شاخصها باید با سایر شاخصهای کشاورزی نظیر سطح

مکانیزاسیون یا میزان استفاده از کود شیمیایی و غیره با همدیگر ادغام شوند. شاخصهای تنوع طبیعی به توسعه‌ای که محصول دست بشر باشد مربوط نبوده و مربوط به ساختارها می‌باشد. بنابراین شاخصهایی که به ساختارها مربوطند و شاخصهایی که به توسعه مربوط می‌شوند، باید از هم متمایز گردند. در حالیکه در بسیاری از مطالعات منطقه‌ای تفاوت بین شاخصهای تنوع طبیعی و شاخصهای نابرابری بطور کلی نادیده گرفته می‌شود. از این تحقیقات پدیده‌های طبیعی مانند میزان بارندگی نیز بعنوان شاخص توسعه در نظر گرفته می‌شود؛ و در برخی دیگر نیز، شاخصهای مربوط به داده‌ها و ستاده‌ها باهم دیگر ادغام گردیده و با ترکیب متغیرهای تولید کشاورزی و متغیرهای داده‌های کشاورزی شاخص ترکیبی برای سنجش توسعه کشاورزی محاسبه می‌گردد. در حالیکه ستاده‌ها نتیجه ترکیب بینه داده‌هاست و زمانیکه شاخصهای مربوط به داده‌ها و ستاده با همدیگر ترکیب شوند، بحث همپوشی شاخصها پیش خواهد آمد. بنابراین باید در انتخاب شاخصهایی که با همدیگر همپوشی دارند پرهیز کرد، زیرا انتخاب اینگونه شاخصها منجر به سنجش مجدد یک پدیده خاص گردیده و ممکن است نتیجه محاسبات را تحت تأثیر قرار دهد.

در بعضی مواقع متغیرهای غیر مرتبط با توسعه نیز بعنوان شاخصهای توسعه انتخاب می‌گردد. بعنوان مثال گاهی تراکم جمعیت بعنوان شاخص توسعه انتخاب می‌شوند، در حالیکه این گونه متغیرها چندان با پدیده توسعه مرتبط نیستند. از سوی دیگر در انتخاب شاخصهای توسعه باید دقیق کرد تا شاخصهای توسعه مثبت با شاخصهای منفی ترکیب نشوند. در مواردی بطور ناشیانه شاخصهایی نظیر تعداد تخت بیمارستانی به ازاء هر ده هزار نفر که یک شاخص مثبت بهداشتی است با شاخص نرخ مرگ و میر کودکان کمتر از پنج سال که یک شاخص منفی است

با هم دیگر ادغام می‌شوند. در حالیکه اگر هدف انتخاب شاخصهای مثبت باشد، باید یا از انتخاب شاخصهای منفی پرهیز نمود و یا شاخصهای فوق را به شاخصهای مثبت تبدیل کرد تا امکان ترکیب شاخصها فراهم شود. روش ساده برای تبدیل اینگونه شاخصها عبارتست از:

(الف) بکارگیری عمل متقابل (معکوس کردن شاخص)

(ب) کم کردن مقادیر فوق از یک مقدار ثابت

در فرآیند چنین تبدیل کردن‌هایی باید متذکر گردید که در روش دوم، انحراف معیار مقادیر اصلی تغییر نمی‌کند، در حالیکه در روش اول این تغییر اتفاق می‌افتد. در هر دو روش بر اساس مفروضات خاصی بنا شده‌اند و بنابراین قبل از بکار بردن آنها از اعتبار آنها مطمئن شد.

تفسیر برخی شاخصها نیز باید با احتیاط و دقت لازم انجام گیرد. بعنوان مثال اگر شاخصهای نظیر نسبت معلم به دانش‌آموز بعنوان شاخصهای آموزشی انتخاب شوند، ممکن است تفسیر اینگونه شاخصها از منطقه‌ای به منطقه دیگر متفاوت باشد. ممکن است تعداد دانش‌آموز نسبت به معلم در یک منطقه شهری بدیل کمبود معلم، بسیار بالا باشد که این پدیده دلیلی بر توسعه نیافتگی آموزشی تلقی می‌گردد. از طرف دیگر ممکن است تعداد دانش‌آموزان و ترک تحصیل آنها، بسیار کم باشد، که در این صورت نیز این شاخص بیانگر توسعه نیافتگی آموزشی می‌باشد. بنابراین در تفسیر شاخصها، می‌بایست موقعیت و وضعیت منطقه مدنظر قرار گیرد.

تعداد شاخصهای توسعه نیز از موضوعات اساسی در مطالعات توسعه منطقه‌ای است. اگر هدف سنجش توسعه اجتماعی- اقتصادی مناطق باشد، هر یک از بخش‌های صنعتی، کشاورزی، بهداشتی، آموزشی، خدمات زیربنایی و غیره، باید سهم مناسبی از تعداد شاخصهای انتخاب شده را به خود اختصاص دهند، در غیر این صورت نتیجه واقعی بدست نمی‌آید. فرض کنید در

مطالعه‌ای مجموعاً ۲۰ شاخص انتخاب گردیده است. از مجموع آنها ۱۳ شاخص در زمینه آموزش، ۲ شاخص در مورد مسائل مسائل صنعتی، ۲ شاخص کشاورزی، ۲ شاخص بهداشتی و یک شاخص خدمات زیربنایی انتخاب شده است. با چنین ترکیبی، طبیعی است که شاخصهای آموزشی بدلیل داشتن سهم بیشتر، بر ابعاد دیگر توسعه غلبه کرده و نتیجه محاسبات را تحت تأثیر قرار می‌دهد و ممکن است مناطقی که دارای امکانات و وضعیت بهتری از نظر شاخصهای آموزشی باشند، بعنوان مناطق توسعه یافته‌تر در راس قرار گیرند. هر چند ممکن است این مناطق از نظر ابعاد دیگر جزو مناطق متوسط و یا حتی عقب مانده باشند. بنابراین انتخاب تعداد شاخصها از هر یک از ابعاد موضوع مورد مطالعه، در ارائه نتیجه دقیق و واقعی نقش تعیین کننده‌ای دارد.

در مواردی که امکان انتخاب شاخص مناسب برای بخش‌های مختلف وجود نداشته باشند و اختلاف زیادی بین تعداد شاخصها در بخش‌های مختلف وجود داشته باشد، برای جلوگیری از غلبه یک بخش بر بخش‌های دیگر، بهترین راه این است که ابتدا برای بخش‌های مختلف بطور جداگانه شاخص ترکیبی محاسبه شده و در مرحله دوم با استفاده از شاخصهای ترکیبی بخش‌های مختلف، شاخص ترکیبی دیگری (بشكل مجدد) محاسبه گردد. در این صورت در مرحله نهایی هر یک از بخشها تنها یک رای خواهند داشت و امکان غلبه یک بخش بر بخش‌های دیگر کاهش می‌یابد.

در برخی موارد ممکن است بعضی از شاخصهای انتخاب شده، دارای مفروضات روشنی در خصوص نقش آن در فرآیند توسعه نباشند و یا جهت آن با سایر شاخصها در تناقض باشد. بعنوان مثال نقش سرانه واحد زمین کشاورزی برای هر کارگر در مواردی نه تنها در مورد افزایش بهره‌وری معنی دار نبوده بلکه ممکن است منفی نیز باشد. این موضوع بخصوص در

نواحی و مناطقی از یک کشور که کویری می باشد صادق است. بالا بودن سرانه زمین کشاورزی نشان دهنده نامناسب بودن خاک، و سیستم آبیاری فقیر و ناکاراست. در حالیکه در مناطق مستعد کشاورزی بالا بودن مقدار این شاخص بیانگر رهایی بیشتر نیروی کار در بخش کشاورزی و جذب آنها در سایر فعالیتها و همچنین نشان دهنده شکل گیری کشاورزی مکانیزه و بزرگ مقیاس در منطقه است. بنابراین در مواردی که یک شاخص در مناطق مختلف جهت گیری متفاوتی را نشان می دهد، باید از مجموعه شاخصهای انتخاب شده حذف گردند. همچنین انتخاب شاخصی مانند درصد زمینهای آبی نسبت به کل زمینهای کشاورزی در یک منطقه نیز می تواند باعث ایجاد انحراف در سطح توسعه کشاورزی باشد. زیرا در مناطق کویری بدون آبیاری، کشاورزی ممکن نیست و این شاخص در چنین مناطقی از مقدار بالایی برخوردار می گردد. در حالیکه در مناطق مستعد کشاورزی نیاز به آبیاری داشته باشند. بنابراین در انتخاب شاخصهای توسعه باید حداقل احتیاط را بکار برد.

آنچه که در مورد شاخصهای توسعه به اجمالیات نشان می دهد که در انتخاب اینگونه شاخصها و تفسیر آنها باید سعی کرد که از مشکلات مطرح شده در بالا پرهیز نمود و تنها شاخصهایی را انتخاب کرد که ارتباط منطقی با پدیده مورد مطالعه یا توسعه دارند. بکار گیری تعداد زیادی شاخص و انتخاب فلهای آنها نیز ممکن است نتیجه مطالعه را منحرف کرده و به پیراهه ببرد. در حالیکه با انتخاب هدفمند تعداد محدودی شاخص ممکن است بتوان به نتایج واقعی دست یافت.

براساس توضیحات ارایه شده، جهت شاخص سازی نوعی نیازمندی حرکت رفت و برگشتی نظام مند و تعاملی از فرآیند مفهوم سازی به عملیاتی سازی و بر عکس وجود دارد. بین

مفهوم و مشهود، شکاف یا خلایی وجود داشته که به آن ملفوظ می‌گویند. بر این اساس ملفوظ، عبارت از انتخاب لفظ یا نام خاص برای یک مفهوم یا مشهود خواهد بود. از طرف دیگر، ملفوظ قابل سنجش شده را (برای هر دو مورد مفهوم و مشهود) متغیر گویند . متغیرها، پدیده هایی بوده که با اندازه گیری و سنجش و تبیین وضعیت آنها، اهداف مورد بررسی عملیاتی گردیده و مورد سنجش قرار خواهند گرفت.

متغیرها، همیشه آماده نبوده بلکه گاهاً باید آنها را ساخت ، جهت ساخت متغیرهایی توان از تعاریف استفاده کرد، تعاریف می‌توانند در قالب نظریات و تئوریهای موجود در حوزه‌های عدیده علوم (چارچوب باز)، آزمونها و تست های استاندارد شده، فرمولهای آماری سنجش گر یک پدیده یا شاخص خاص (چارچوبهای بسته) و نظایر آن نمود یابند. در صورتیکه هیچ یک از موارد فوق وافی به مقصود نباشد، می‌بایست اقدام به طراحی و ساخت متغیرها به وسیله تجارت و نظریات شخصی و یافته‌های دیگران نمود. فرمول کلی، ساخت متغیرها در قالب الگوی کل به جزء، بصورت ذیل می‌باشد.

تعاریف، ابعاد، مولفه‌ها، شاخص‌ها، گویه‌ها یا سوالات

منظور از تعاریف و ابعاد، حوزه‌های قابل بررسی در یک تحقیق و چارچوبهای مفهومی آن بوده، بعد از درک ابعاد، نوبت به تشریح مولفه‌ها می‌رسد. مولفه‌ها، اجزاء تشکیل دهنده ابعاد بوده و خود مولفه‌ها می‌توانند در قالب یک یا چند حوزه، مورد بررسی قرار گیرند منظور از شاخص، نقاط کلیدی قابل تأکید در این حوزه‌های انتخابی با هدف کمی سازی مفاهیم و ابعاد است. براساس انواع تعاریف ساده و مرکب دو نوع شاخص ساده و مرکب (موزنون و غیر

موزون) وجود دارد. شاخص ساده از یک تعریف ساده شکل گرفته در حالیکه شاخص مرکب از مجموع چند شاخص ساده که دارای یک واحد اندازه گیری میباشند تشکیل میشود. در شرایطی که عناصر ساده سازنده شاخص مرکب، در وزن ثابت یا غیر ثابت ضرب شوند به آن شاخص مرکب موزون گویند و در صورتی که این عناصر در وزن ثابت یا غیر ثابت ضرب نگردد، به آن شاخص مرکب غیر موزون گویند. به عنوان مثال:

- شاخص ساده: درآمد سرانه= تولید ناخالص ملی تقسیم بر جمعیت کل کشور.
- شاخص مرکب غیر موزون: افت تحصیلی دانشآموزان پایه دوم دبیرستان در پنج سال اخیر= جمع افت تحصیلی پنج ساله دانشآموزان پایه دوم تقسیم بر پنج.
- شاخص مرکب موزون: معدل یک ترم تحصیلی دانشجو= جمع نمرات بدست آمده از نمره هر درس ضربدر ضریب آن درس تقسیم بر جمع تعداد ضرایب (садه. ۱۳۷۵). هر شاخص میتواند در قالب یک یا چند سوال مورد بررسی قرار گیرد.

(به عنوان مثال، موضوع: بررسی و تحلیل توسعه پایدار/ ابعاد: زیست محیطی و انسانی/ مولفه‌های زیست محیطی: آلودگی آب، خاک، هوا و صوت/ شاخص‌های آلودگی هوا: ذرات معلق، گازهای خفه کننده و سمی، سولفورها و.../ سوالات مربوط به گازهای خفه کننده: میزان دی اکسید کربن، میزان منو اکسید کربن، میزان سیانید و.../ همانگونه که ملاحظه میگردد در اینجا هر متغیر با یک یا چند سوال سنجیده شده است).

با توجه به توضیحات ارائه شده، هر متغیر شامل عواملی همانند تعاریف، مولفه‌ها، شاخصها، و سوالات بوده که در این فرآیند، تعریف ابتدایی‌ترین شکل متغیر محسوب شده که با تبدیل آن به مولفه، شاخص و سوالات میتوان، اقدام به اندازه گیری ارزشیابی وابسته به آن کرد و در

چنین شرایطی، اندازه‌های بدست آمده از فرآیند سنجش، به عنوان داده‌های تحقیق محسوب شده و فرآیند تجزیه و تحلیل اطلاعات را می‌توان روی آنها عملی نمود.

نکته پایانی اینکه، می‌بایست در طراحی متغیرها، خاصه در قالب نظریات شخصی بدین اصل کلیدی توجه نمود که مجموع سوالات یا گوییه‌های انتخاب شده می‌بایست جامع و کامل بوده و جای هیچ گونه اما و اگر در این خصوص وجود نداشته باشد. (فرض اولیه این است که محقق با مطالعه دقیق انجام داده قسمت مبانی نظری یا مرور ادبیات، حوزه‌های معنایی و شناختی عدیده را مورد بررسی قرار داده و بر ابعاد مختلف موضوع مشرف است).

۲-۲- مروری بر منابع پیشین در زمینه شاخص‌های مختلف ارزیابی

روشهای مختلفی جهت انجام بررسی توسعه یافته روستایی در کشورهای مختلف اجرا شده است که یکی از این روشها تدوین شاخصهای مختلف جهت ارزیابی می‌باشد که نمونه‌ای از اینگونه روشها به شرح ذیل می‌باشد :

۶۷ شاخص مختلف در زمینه‌های جمعیت، آموزشی، بهداشتی-درمانی تاسیساتی- زیربنایی ، سیاسی- اداری، ارتباطی - اطلاع رسانی و اجتماعی- رفاهی انتخاب و مطالعه شده اند (جدول ۱ پیوست) . سطرها در این ماتریس (جدول ۱ پیوست) مولفه‌های مناطق روستایی استانها و ستونها شاخصهای توسعه می‌باشند. شاخصها، که با شماره مشخص شده اند ، عبارتند از:

شاخصهای جمعیتی(۱۰) شامل: کل جمعیت (۱-۱)، تعداد خانوار (۱-۲)، جمعیت شاغل (۱-۳)، جمعیت شاغل مرد (۱-۴) و جمعیت شاغل زن (۱-۵)

امکانات آموزشی (۰۲) شامل: جمعیت با سواد (۱-۲)، جمعیت با سواد مرد (۲-۲)، جمعیت با سواد زن (۳-۲)، جمعیت در حال تحصیل (۴-۲)، جمعیت در حال ت-حصیل مرد (۵-۲)، جمعیت در حال تحصیل زن (۶-۲)، تعداد آمادگی ها (۷-۲)، تعداد کارکنان آمادگی (۸-۲)، تعداد مدارس ابتدایی (۹-۲)، تعداد کارکنان مدارس ابتدایی (۱۰-۲)، تعداد مدارس راهنمایی (۱۱-۲)، تعداد کارکنان مدارس راهنمایی (۱۲-۲)، تعداد مدارس متوسطه نظری (۱۳-۲)، تعداد مدارس فنی و حرفه ای (۱۴-۲)، تعداد مدارس کار و دانش (۱۵-۲)، تعداد مدارس پیش دانشگاهی (۱۶-۲)، تعداد کارکنان مدارس متوسطه و پیش دانشگاهی (۱۷-۲)، تعداد کارکنان ادارات (۱۸-۲)، تعداد کارکنان کیفیت بخش نظارتی (۱۹-۲) و تعداد روستاهای تحت پوشش سازمان نهضت سواد آموزی (۲۰-۲)

امکانات بهداشتی و درمانی (۳) شامل: حمام (۱-۳) مراکز بهداشتی و درمانی (۲-۳) داروخانه (۳-۳) خانه بهداشت فعال (۴-۳) پزشک (۵-۳) دندانپزشک (۶-۳) دندانپزشک تجربی و دندانساز (۷-۳) بھیار و مامای روستایی (۸-۳) بهداشتیار (۹-۳) بیورز (۱۰-۳) و دامپزشک (۱۱-۳)

امکانات تاسیساتی و زیر بنایی (۴) شامل: واحد مسکونی (۱-۴) آب لوله کشی تصفیه شده (۲-۴) طول شبکه توزیع آب روستایی (۳-۴) و تعداد روستای های دارای برق (۴-۴)

امکانات سیاسی و اداری (۵) شامل: شورای اسلامی روستایی (۱-۵)، مرکز خدمات روستایی (۲-۵)، پاسگاه نیروی انتظامی

(۳-۵)، پایگاه مقاومت بسیج (۴-۵)، تعداد شرکت تعاونی روستایی (۵-۵) و تعداد اتحادیه های روستایی (۶-۵)

امکانات ارتباطی و اطلاع رسانی (۰۶) شامل : پوشش امواج متوسط رادیویی (۱-۶) پوشش امواج اف ام رادیویی (۲-۶)، پوشش شبکه اول تلویزیون (۳-۶) پوشش شبکه دوم تلویزیون (۴-۶) پوشش شبکه سوم تلویزیون (۵-۶) صندوق پستی روستایی (۶-۶) دفتر پست روستایی (۶-۷) نقاط روستایی دارای ارتباط تلفنی (۸-۶) دسترسی به وسیله نقلیه در آبادی (۹-۶) دسترسی به نشریه در آبادی (۱۰-) طول راه‌های آسفالته روستایی (۱۱-۶) طول راه‌های شوشه روستایی (۱۲-۶)

خدمات اجتماعی - رفاهی (۷۰) شامل : مجتمع‌های خدمات اجتماعی روستایی (۱-۷) خدمات مهد کودک (۷-۲) تعداد واحدهای حمایت از خانوارهای بی سرپرست و نیازمند (۷-۳) تعداد واحدهای ارائه دهنده برنامه جوانان و نوجوانان (۴-۷) بیمه شدگان روستایی (۵-۷) تعداد کارگاههای عمده فروشی و حق العمل کاری روستایی (۶-۷) تعداد خرده فروشی و تعمیر کالاهای شخصی و خانگی روستایی (۷-۷) اقامتنگاه عمومی نقاط روستایی (۷-۸) و کارگاه‌های صرف غذا و نوشیدنی (۷-۹)

همانطور که مشاهده می‌گردد تعداد بسیار زیادی شاخص در جهت بررسی توسعه یافتنی روستائی تعیین گردیده است که به صورت کمی و یا کیفی قابل بررسی و مطالعه می‌باشند . استفاده از این شاخصها که معمولاً کلیه حوزه‌ها و جنبه‌های مختلف روستا را مورد مطالعه قرار می‌دهند به عنوان بهترین و موثر ترین روش جهت ارزیابی و عارضه‌یابی می‌باشد .

۲-۳- چارچوب کار در این مدل

با توجه به منابع داخلی و خارجی موجود و همچنین پروژه‌های مشابه اجرا شده و بررسی نقاط قوت و ضعف آنها چارچوب کلی کار تعریف شده و مطابق با آن فعالیتهای عارضه‌یابی و

شناسائی مسائل اساسی و همچنین تعریف پروژه های بیبود بر اساس چارچوبی مبتنی بر شاخصهای توسعه طراحی شده که در این چارچوب کلیه مسائل و عوامل موجود در یک روستا بررسی و بر اساس بررسی صورت گرفته اقدام به تعیین اقدامات بیبود می گردد.

PDSA

(برنامه ریزی - انجام - بررسی و مطالعه نتایج - اقدام) طراحی گردیده و نقطه پایانی ندارد و با انجام یکسری پروژه بیبود ، اثربخشی آنها بررسی . مطالعه گردیده و عارضه یابی انجام شده بازنگری و عارضه های جدید و پروژه های بیبود جدید تعریف می گردد.

در چارچوب تعریف شده و خصوصا در مراحل ارزیابی و تحلیل ، از روش ارزیابی مشارکتی روستا استفاده شده و در اکثر موارد از نظرات و پیشنهادات و همچنین اطلاعات ایشان استفاده شده است. از اصول اصلی ارزیابی مشارکتی روستائی می توان به موارد ذیل اشاره نمود:

- ۱- معکوس سازی جریان یادگیری
- ۲- یادگیری سریع و در حال پیشرفت پژوهشگر
- ۳- جبران تحریفها
- ۴- چشم پوشی بهینه
- ۵- مثلث سازی
- ۶- تنوع جوئی در جمع آوری اطلاعات
- ۷- تسهیل گری
- ۸- هوشیاری و مسئولیت پذیری توأم با انتقاد
- ۹- اشتراک و تسهیم اطلاعات

نقاط ضعف و قوت روش ارزیابی مشارکت روستائی نیز به شرح ذیل می باشد :

نقاط قوت / مزایا :

۱- مردم محلی در کلیه مراحل جمع آوری اطلاعات و تحلیل و تعیین پژوهه های بیبود حضور داشته و نظرات ایشان لحاظ می گردد و ضمانت اجرایی بیشتری یافته و همچنین قابلیت اطمینان تصمیم گیریها افزایش می یابد.

۲- نقطه شروع مردم محلی در این روش ، ارزشها ، نیازها و اولویتهای خودشان می باشد .

۳- موجب افزایش درک کارشناسان و مردم محلی از خودشان می باشد .

۴- دورنمای بسیار متفاوتی از حقائق روزانه و فرصتهایی و رای نکات بدیهی جامعه را مهیا می سازد و پیش روی قرار می دهد .

۵- بسیار انعطاف پذیر بوده و قابلیت هر گونه تغییر را دارد .

۶- در دامنه بسیار وسیعی از موقعیتها نظیر کشاورزی ، مراقبتهای بهداشتی و سایر برنامه های اجتماعی قابل اجرا می باشد .

۷- قابلیت اطمینان اطلاعات جمع آوری شده در این روش بدلیل مشارکت اهالی بسیار بالا می باشد .

نقاط ضعف / معایب :

۱- شاخصهای دقیقی برای ارزیابی روستا ارائه نمی نماید

۲- تنوع محلی در این روش در نظر گرفته نشده و برای یک محل خاص و یا منطقه خاص قابل اجرا می باشد .

۳- میان اجرای ارزیابی مشارکتی و تداوم اجرای تصمیمات اتخاذ شده ارتباط مناسبی برقرار نمی باشد .

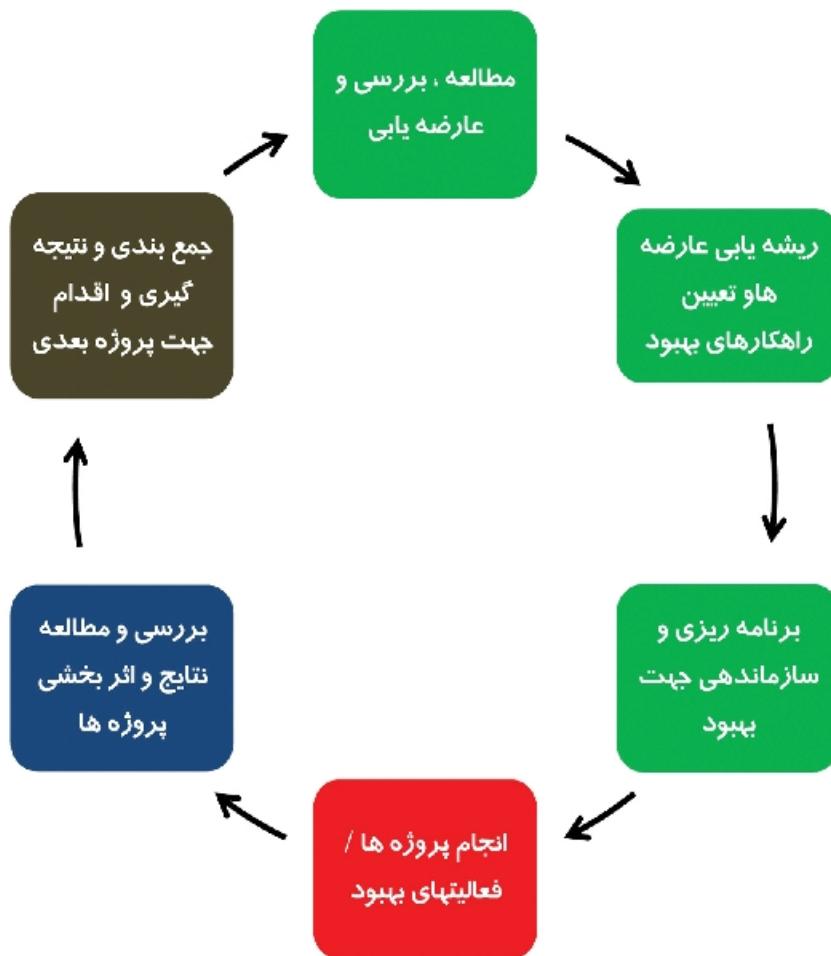
۱-۳- تشریح مدل ارزیابی

متدولوژی و مدل کار جهت انجام عارضه یابی و بررسی مسائل روستاهای و تعیین پروژه های بیبود با استفاده از ترکیبی از مدل های مختلف و با بکاربردن نقاط قوت هر روش می باشد . در این مدل سعی بر این بوده است تا حدامکان از شاخصهای کمی جهت امتیازدهی و تعیین عارضه ها و مقایسات با استانداردهای داخلی و خارجی صورت پذیرد و در مواردیکه امکان کمی نمودن شاخصها نبوده است ، شاخصهای کیفی (وصفی) معرفی و استفاده شده است .

PDSA مدل مذکور بر اساس چرخه (برنامه ریزی - انجام - بررسی و مطالعه

نتایج - اقدام) طراحی گردیده که مطابق شکل ذیل می باشد .

در زیر به مدل ارزیابی اشاره خواهد شد :

تشریح مراحل اجرائی مدل :

۱- مرحله مطالعه، بررسی و عرضه یابی

در این مرحله با تشکیل یک تیم چند تخصصی شامل تخصصهای مختلف در زمینه های کشاورزی ، برنامه ریزی روستائی ، روانشناسی ، پزشکی ، مهندسی صنایع ، منابع طبیعی ، بهداشت محیط ، جامعه شناسی و سایر تخصصهای لازم ، اقدام به بررسی و عرضه یابی روستا در حوزه های هفتگانه ذیل نموده و در هر حوزه مسائل ، مشکلات ، فاصله (GAP) ها با استانداردها و معیارهای عمومی و شرایط مناسب شناسائی و تعیین می گردد . شاخصهای تعیین شده در هر حوزه ارزیابی میگردد و سپس اقدام به امتیازدهی به شاخصها از روش کارت

امتیازی متوازن میگردد در زیر به بررسی شاخصهای هر حوزه و پرسشنامه امتیازدهی

میپردازیم :

۱-۱- حوزه های مورد بررسی :

الف - حوزه شاخصهای جمعیتی :

ابتداً ترین و اولین حوزه ای که میبایست مورد بررسی دقیق قرار گیرد حوزه جمعیت میباشد. در این حوزه مواردی که مورد تحقیق واقع شد عبارتند از : تعداد خانه وار، جمعیت، سرانه جمعیت هر خانه وار، جمعیت زنان، جمعیت مردان، و تقسیم بندی سنی افراد، تنوع

مشاغل، تعداد شاغلین مرد و زن، مشاغل از دست رفته، مشاغل بالقوه، متوسط درآمد خانه

وار و ترکیب در آمد خانه وار و ... .

شاخصهای مورد بررسی این حوزه عبارتند از :

- کل جمعیت
- تعداد خانوار
- جمعیت کل شاغلین
- جمعیت شاغل مرد
- جمعیت شاغل زن
- متوسط سطح درآمد ماهیانه خانوار
- ترکیب درآمد خانوارها (درآمد اصلی و غالب)
- متوسط هزینه ماهیانه خانوار
- درصد بیکاری
- نسبت رشد / کاهش بیکاری
- شغلهای از بین رفته در سالهای اخیر
- تعداد شاغلین به تفکیک نوع شغل
- شغلهای بالقوه با توجه به محیط و اطراف
- شغلهای بالقوه با توجه به تخصصها آموزشها و مهارتها
- شغلهای بالقوه با توجه به مزیتهای موجود

- ترکیب هزینه خانوار (سبد غذیه - لباس - مسکن - درمان رفاه)

امتیاز دهنده آیتمهای این حوزه بشرح زیر است :

عنوان پرسش	وزن	نحوه امتیاز دهنده	امتیاز	امتیاز موزون
نسبت شاغلین به کل جمعیت	8.1	80-100	60-80	40-60
		8-10	6-8	4-6
متوسط سطح در آمد ماهیانه خانوار	7.3	به 400 بالا	300-400	200-300
		8-10	6-8	4-6
متوسط جمعیت هر خانوار	8.5	بیش از 6 نفر	5	2
		10	8	5
تنوع مشاغل	7	کمتر از 2	6-4	9-8
		0-2	3-2	7-8

ب- حوزه آموزش :

یکی از مسائلی که در مرکز کانون توسعه روستا حائز اهمیت است بحث آموزش میباشد ، آموزش بعنوان پایه ای زیر بنایی برای فرهنگ ، بهداشت و استفاده از زیر ساختهای سیاسی اجتماعی و ... بسیار پراهمیت است .

به عقیده صاحبنظران این مقوله اگر پایاپایی با دیگر حوزه ها رشد داده و حرکت کند میتواند زمان توسعه را تسريع بخشد . دنیای امروز دنیای اطلاعات و ارتباطات است با افزایش سطح تحصیلات و آموزشها فرهنگسازی و رشد روز افزون زیر بنایی کاری بس آسانتر میباشد . در صورتیکه همه امکانات فراهم باشد اما آموزش لازم به افراد داده نشود ابزار فراهم شده نه

تنها بدرستی نمیتواند بکار گرفته شود بلکه نتیجه عکس خواهد داشت و میتواند بجای نتایج مثبت آثار زیبایی را به بدنه اجتماع وارد سازد.

عنوان شاخص

- جمعیت باسواد
- جمعیت باسواد مرد
- جمعیت با سواد زن
- درصد باسواد
- درصد باسواد مرد
- درصد با سواد زن
- جمعیت درحال تحصیل
- جمعیت درحال تحصیل مرد
- جمعیت درحال تحصیل زن
- تعداد دبستان
- تعداد کارکنان دبستان
- تعداد مدارس راهنمایی
- تعداد کارکنان مدارس راهنمایی
- تعداد مدارس متوسطه
- تعداد مدارس فنی حرفه ای و کارداش
- تعداد کارکنان مدارس متوسطه

• تحت پوشش سازمان نهضت سواد آموزی

• ساعت آموزشی مرتبط با مشاغل در روستا

(فنی حرفه ای)

• ساعت آموزشی در مورد بهداشت سلامت

و تغذیه

• ساعت آموزشی مذهبی و اجتماعی

• سرانه آموزشی روستا

نحوه امتیاز دهی بشرح زیر میباشد :

عنوان پرسش	وزن	نحوه امتیاز دهن	امتیاز	امتیاز موزون	امتیاز	امتیاز
درصد با سواد	8.3	وجود ندارد	20%	80-100%	80-100%	60-80
		وجود دارد	0-2	8-10	6-8	4-6
	6.3	وجود ندارد	0	10	10	10
		وجود دارد	0	10	10	10
	6.9	وجود ندارد	0	10	10	10
		وجود دارد	0	10	10	10
	6.8	وجود ندارد	0	10	10	10
		وجود دارد	0	10	10	10
	5.9	وجود ندارد	0	10	10	10
		وجود دارد	0	10	10	10
راهنمایی	7.4	وجود ندارد	0	20 به بالا	15_20	10_15
		وجود دارد	0	10	8	5
		وجود ندارد	0	80-100%	60-80	40-60
		وجود دارد	0	10	7	4
		وجود ندارد	0	80-100%	60-80	40-60
		وجود دارد	0	10	7	4
		وجود ندارد	0	امتیاز کل		
		وجود دارد	0			
		وجود ندارد	0			
		وجود دارد	0			
دیستان	7.1	وجود ندارد	0			
		وجود دارد	0			
		وجود ندارد	0			
		وجود دارد	0			
دیبرستان	7.2	وجود ندارد	0			
		وجود دارد	0			
		وجود ندارد	0			
		وجود دارد	0			
فنی حرفه ای	7.3	وجود ندارد	0			
		وجود دارد	0			
		وجود ندارد	0			
		وجود دارد	0			
نهضت سواد آموزی	7.4	وجود ندارد	0			
		وجود دارد	0			
		وجود ندارد	0			
		وجود دارد	0			
سرانه کل آموزشی	7.5	وجود ندارد	0			
		وجود دارد	0			
		وجود ندارد	0			
		وجود دارد	0			
نسبت افراد محصل به افرادی که میتوانند تحصیل کنند (مرد)	7.6	وجود ندارد	0			
		وجود دارد	0			
		وجود ندارد	0			
		وجود دارد	0			
نسبت افراد محصل به افرادی که میتوانند تحصیل کنند (زن)	7.7	وجود ندارد	0			
		وجود دارد	0			
		وجود ندارد	0			
		وجود دارد	0			

ج - حوزه بهداشت

این حوزه یکی دیگر از حوزه های مورد بررسی و مطالعه این مدل میباشد . همانطور که میدانیم بهداشت یکی از شاخصهای توسعه یافته گی چه روستاهها و چه در کشورها محسوب میگردد . بهداشت میتواند موردن تاثیر گذار در مسیر توسعه یافته گی باشد . بهداشت عاملیست که در رشد جمعیت ، طول عمر ، کیفیت زندگی ، کاهش هزینه خانه وار سلامت روانی خانه وار نقش بالایی را ایفا میکند . فرهنگ و بهداشت نسبت به هم رابطه وابستگی داشته

و در صورتیکه یکی تقویت گردد میتواند بر روی دیگری تاثیر مثبت گذارد و بالعکس .

شاخصهای این حوزه عبارتند از :

- حمام
- مراکز بهداشتی درمانی
- داروخانه
- خانه بهداشت فعال
- پزشک
- دندانپزشک
- بیمار و مامای روستایی
- وجود بهداشتیار و بهورز
- وجود دامپزشک
- نوع تغذیه
- هزینه های درمان
- بیماریهای مسری لاعلاج
- بیماریهای غیر مسری لاعلاج
- بیماریهای اسکلتی
- بیماریهای قلبی عروقی
- بیماریهای گوارشی
- بیماریهای پوستی

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

- بیماریهای چشمی
- بیماریهای زنانه
- بیماریهای مغز و اعصاب / عصبی
- اقدامات پیشگیرانه (واکسیناسیون)

عنوان پرسش	وزن	نحوه امتیاز دهن	امتیاز وجود دارد	امتیاز ندارد	وزن امتیاز	موزن
حمام	9.25	وجود ندارد	0	10	وجود دارد	
مراکز بهداشتی و درمانی	8.12	وجود ندارد	0	10	وجود دارد	
داروخانه	6.8	وجود ندارد	0	10	وجود دارد	
خانه بهداشت فعال	8.1	وجود ندارد	0	10	وجود دارد	
وجود پرژشک	7.3	وجود ندارد	0	10	وجود دارد	
وجود دندانپزشک	5.6	وجود ندارد	0	10	وجود دارد	
وجود بیمار و مامای روسایی	6.8	وجود ندارد	0	10	وجود دارد	
وجود بهداشتیار و بیورز	6.6	وجود ندارد	0	10	وجود دارد	
وجود دامپزشک	6.8	وجود ندارد	0	10	وجود دارد	
نوع تغذیه(رعایت هرم غذایی)	6.7	وجود ندارد	0	10	بیش از 60٪	
نسبت بیماران به کل	6.6			10_20	20-30	30-40
اقدامات پیشگیرانه(واکسیناسیون)	9.8	وجود ندارد	0	9_10	7_8	5_6
				2_4	0	
				10	0	
امتیاز کسب شده این حوزه						

د- حوزه زیر ساختارها

همانطور که از نام این مقوله مشخص است بعنوان رکنی اساسی برای سایر حوزه ها محسوب میگردد.

زیر ساختارها یکی از ارکان اصلی توسعه یافتنی در هر جامعه ای میباشد که مناطق روستایی هم از این قاعده مستثنی نیستند. وجود زیر ساختارها باعث آسایش و راحتی معیشت مردم شده و همچنین سلامت روانی، صرف هزینه کمتر برای بدست آوردن آن امکانات، سلامت جسمی، اشتغال و بطورکلی ارتقاء سطح روستا را بدنبال خواهد داشت. برخی از زیر ساختارها بعنوان نعمتی خدادادی هستند و بستگی مستقیم به نوع منطقه داشته (مانند حاصلخیزی خاک) و برخی توسط دولت قابل ایجاد است (هر چند که با پیشرفت هشدار داشتند علم دستیابی به نوع اول زیر ساختارها هم امکانپذیر است). هر چه زیر ساختارها قوی تر و در دسترس تر فرصت رشد جامعه سریعتر و سهیلتر خواهد بود. در زیر به شاخصهای این حوزه اشاره میگردد:

- تعداد کل مسکن موجود

- تعداد مسکن استاندارد روستا

- تعداد بالقوه مسکن مورد نیاز

- سرانه مسکن

- سرانه مسکن موجود

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

- میانگین مترادز مسکن
- مقاومت مساقن
- قدمت
- امکانات موجود(حمام-سروریس-آشپزخانه)
- تعداد مسکن مورد نیاز بازسازی و نوسازی
- برق
- گاز
- آب لوله کشی
- بانک
- کتابخانه
- چاه آب
- زمین قابل کشت (مترادز)
- معابر قابل عبور
- راههای ارتباطی
- میزان بارندگی

نحوه امتیاز دهی این حوزه بشرح زیر میباشد :

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

عنوان پرسش	وزن	نحوه امتیاز دهنده	امتیاز موذون					امتیاز	امتیاز	
نسبت مسکن استاندارد	7.9	کمتر از 20%	80_100 60_80 40_60 20_40 کمتر از 20%					8-10	6-8 4-6 2-4 0-2	
		0.5	0.8-1 0.5-0.8 0.5		8_10 5_8 0	0	0.5	0.8-1 0.5-0.8 0.5	0.8-1 0.5-0.8 0.5	
سرانه مسکن موجود هر خانوار	7.5	کمتر از 30	120 به بالا 90_120 60_90 30_60 کمتر از 30					10	7 4 2 0	
		وجود دارد	وجود ندارد					10	0	
میانگین متراژ مسکن	6.8	وجود دارد	وجود ندارد					10	0	
		وجود دارد	وجود ندارد					10	0	
مکانات موجود(حمام-سروریس-آشپزخانه)	8	وجود دارد	وجود ندارد					10	0	
		وجود دارد	وجود ندارد					10	0	
برق	9.2	وجود دارد	وجود ندارد					10	0	
		وجود دارد	وجود ندارد					10	0	
گاز	6.6	وجود دارد	وجود ندارد					10	0	
		وجود دارد	وجود ندارد					10	0	
آب لوله کشی	9.6	وجود دارد	وجود ندارد					10	0	
		وجود دارد	وجود ندارد					10	0	
بانک	6.6	وجود دارد	وجود ندارد					10	0	
		وجود دارد	وجود ندارد					10	0	
کتابخانه	7	وجود دارد	وجود ندارد					10	0	
		وجود دارد	وجود ندارد					10	0	
چاه آب	7.2	وجود دارد	وجود ندارد					10	0	
		وجود دارد	وجود ندارد					10	0	
نسبت زمین قابل کشت بازاره هر خانوار(متراژ)	6.7	کمتر از 1 هکتار	3_4 2_3 1_2 کمتر از 1 هکتار					4 به بالا	3_4 2_3 1_2 کمتر از 1 هکتار	
		10	8 5 3 0					10	8 5 3 0	
معابر قابل عبور	6.7	وجود دارد	وجود ندارد					10	0	
		10	0					10	0	
میزان بارندگی	7.8	نیمه خشک	نیمه خشک					10	8 5 2 0	
		باران	مرطوب					10	8 5 2 0	
حاصلخیزی خاک	7.9	وجود دارد	وجود ندارد					10	0	
		10	0					10	0	
دسترسی به آب	8.2	وجود دارد	وجود ندارد					10	0	
		10	0					10	0	
امتیاز کسب شده این حوزه										

۵- حوزه سیاسی:

بعد از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی همواره کشور ما مورد حملات بی وقفه کشورهای غربی بخصوص آمریکا و اسرائیل بوده و دشمنان اسلام بدون هیچ وقفه ای سعی در راه اندازی و بر هم زدن تعادل در کشور را داشته اند . هشت سال دفاع مقدس و جنگ با رژیم بعثی عراق که از کشورهای غربی دستور میگرفت، ماجراهی صحرای طبس ، تصویب تحریمهای بی در پی و غیره نمونه های بارزی از عداوت دیرینه این کشورها با مردم ایران میباشد . اما با درایت مردم و مسئولان همه این نقشه ها نقش بر آب گردیده و مردم ایران توانسته اند بدون وابستگی مسیر رشد و پیشرفت را طی کنند. با توجه به مطالب یاد شده وجود زیر ساختهای سیاسی در روستا بسیار مهم تلقی شده و باعث افزایش شعور سیاسی روستاییان برای مقابله با این دشمنیها میگردد . همانطور که گفته شد از آنجا که بخش عظیمی از جمعیت در روستاهای زندگی میگذرد در نتیجه باید به این مقوله توجه ویژه ای گردد .

شاخصهایی که در این حوزه معرفی میگردد عبارتند از :

- شورای اسلامی روستایی
- پاسگاه نیرو انتظامی
- پایگاه مقاومت بسیج
- تعاونی روستایی
- تعداد کارکنان دولت
- ادارات دولتی

نحوه امتیاز دهی در این حوزه بشرح ذیل میباشد :

امتیاز موزن	امتیاز		نحوه امتیاز دهن	وزن	عنوان پرسش	حوزه
		10	وجود دارد وجود ندارد	9.5	شورای اسلامی روستایی	
		10	وجود دارد وجود ندارد	8.6	پاسگاه نیرو انتظامی	
		10	وجود دارد وجود ندارد	8.6	پایگاه مقاومت بسیج	سیاسی
		10	وجود دارد وجود ندارد	8.5	تعاونی روستایی	
		10	وجود دارد وجود ندارد	5.6	ادارات دولتی	
			امتیاز کسب شده در این حوزه			

و - حوزه زیر ساختارهای ارتباطی

همانطور که میدانیم این عصر عصر ارتباطات نام گرفته است . منشا همه پیشرفتها ، انتشار اطلاعات و تبادل بهینه آن میباشد . این حوزه میتوانست عنوان قسمتی از حوزه زیر ساختارها تلقی گردد اما بدلیل اهمیت این موضوع بطور جداگانه به بررسی آن می پردازیم . در صورتیکه وسائل ارتباطات جمعی بطور صحیح و کانالیزه و بومی سازی شده بکار گرفته شود میتواند بسیار ثمر ثمر بوده و باعث میگردد تا حوزه های دیگر نیز بطور تصاعدی رشد کند . بطور مثال در بسیاری از کشورهای آفریقایی روستاییان از طریق اینترنت اقدام به فروش محصولات خود میکنند . همچنین با بوجود آمدن دنیای مجازی اینترنت ادامه تحصیل روستاییان در تمامی مقاطع بدون اینکه به شهرها مهاجرت کنند امکانپذیر خواهد بود . (یکی از

علل مهاجرت روستاییان ادامه تحصیل است) اما ناگفته نماند همراه هر یک از این وسائل ارتباطی میباشد فرهنگ آن نیز ایجاد گردد تا بتواند تاثیر مناسب بگذارد در غیر اینصورت اثراتی زیانبار خواهد داشت . از فواید دیگر دنیای مجازی اینترنت ارتباطات مالی پستی و ... میباشد که روستا را از بانک ، پست و... تا حدودی بی نیاز میکند . شاخصهای مورد بررسی این

حوزه بشرح زیر میباشند :

- پوشش امواج رادیویی
- پوشش امواج تلویزیونی
- دسترسی به وسائل نقلیه
- دفتر پست
- تلفن
- اینترنت
- صندوق پست
- آتن دهی تلفن همراه
- سرویس ایاب و ذهاب عمومی
- وضعیت فواصل
- فاصله تا نزدیکترین شهر
- فاصله تا نزدیکترین روستا
- فاصله تا نزدیکترین شهر ک صنعتی
- فاصله تا اولین جاده فرعی
- فاصله تا نزدیکترین جاده اصلی
- وسیله نقلیه
- سرانه وسیله نقلیه شخصی
- وضعیت طول راهها
- طول راههای شوسه

• طول راههای آسفالت

نحوه امتیاز دهی در این حوزه عبارت است از :

عنوان پرسش	وزن	تحویل امتیاز دهی	امتیاز موزون	امتیاز	امتیاز
پوشش امواج رادیویی	8.4	وجود ندارد	وجود دارد		
		0	10		
پوشش امواج نلوبیزیونی	8.9	وجود ندارد	وجود دارد		
		0	10		
دسترسی به وسیله نقلیه عمومی	8.1	وجود ندارد	وجود دارد		
		0	10		
دفتر پست	7.5	وجود ندارد	وجود دارد		
		0	10		
تلفن	8.8	وجود ندارد	وجود دارد		
		0	10		
اینترنت	5.9	وجود ندارد	وجود دارد		
		0	10		
صندوق پست	6.9	وجود ندارد	وجود دارد		
		0	10		
آتن دهی تلفن همراه	7.8	وجود ندارد	وجود دارد		
		0	10		
سرانه وسیله نقلیه شخصی	7.1	کمتر از 0.3	0.3-0.5	0.5-0.7	0.7-0.9 به بالا
		0	3	6	8
وجود راهبای اسفالتی روستایی	7.2	وجود ندارد	وجود دارد		
		0	10		
فاصله تا تزدیکبرن شهر	6.8	بیش از 80 کیلومتر	60_80	40_60	20_40 کمتر از 20 کیلومتر
		0	3	6	8
فاصله تا تزدیکبرن روستا	7.7	بیش از 20 کیلومتر	15-20	10_15	5_10 کمتر از 5 کیلومتر
		0	3	6	8
فاصله تا تزدیکبرن واحد صنعتی	6.6	بیش از 80 کیلومتر	60_80	40_60	20_40 کمتر از 20 کیلومتر
		0	3	6	8
فاصله تا اولین جاده فرعی	6.9	بیش از 6 کیلومتر	4_6	2_4	1_2 کمتر از 1 کیلومتر
		0	3	6	8
فاصله تا اولین جاده اصلی	6.4	بیش از 80 کیلومتر	60_80	40_60	20_40 کمتر از 20 کیلومتر
		0	3	6	8
امتیاز کسب شده در این حوزه					

ز- حوزه اجتماعی

یکی دیگر از مقوله های تاثیر گذار بر توسعه یافته روستاهای وجود مراکز رفاهی میباشد هرچه مراکز رفاهی روستایی بیشتر باشد میتواند بر تعداد توریست جذب شده روستا افزوده بشود و رغبت گردشگر برای رفت و آمد بیشتر میگردد . یکی از مقولاتی که کمتر مورد توجه قرار گرفته بحث گردشگری میباشد . همانطور که میدانیم هر چه این مورد تقویت شود میتواند تاثیر مثبتی بر فرهنگ بهداشت اشتغال و نهایتا سطح در آمد خانه وار روستایی میگردد . اشاعه فرهنگ هر روستا با صنایع دستی و محصولات تولیدی آن روستا میتواند صورت گیرد و گردشگر میتواند بعنوان روحی در کالبد روستا تلقی گردد . شاخصهایی که در این بخش مورد بررسی قرار میگیرد عبارتند از :

- مجتمع خدمات رفاهی

- بیمه شدگان روستایی

- کارگاههای عمده فروشی و حق العملکاری

- خرده فروشی و کارگاههای شخصی

- اقامتگاه عمومی

- رستوران و مرکز پذیرایی

- کمیته امداد

- تنوع ورزش در روستا

- تعداد افراد ورزشکار

- زمین ورزشی

- سرانه زمین ورزشی به تعداد کل افراد روستا

- سالن ورزشی چند منظوره

- ورزشگاه همگانی

- وجود مسجد در روستا

نحوه امتیاز دهی در این حوزه عبارتست از :

عنوان پرسشی	وزن	نحوه امتیاز دهی	امتیاز موژون	امتیاز
مجمع خدمات روستایی	8.3	وجود ندارد وجود دارد	10	80 به بالا
نسبت بیمه شدگان روستایی	9.1	کمتر از 10٪ 10	50 80 6 3	30 50 10 30
کارگاههای عمده فروشی و حق العملکاری	7.1	وجود ندارد وجود دارد	10	8
خرده فروشی و کارگاههای شخصی	8.8	وجود ندارد وجود دارد	10	6
اقامتگاه عمومی	6.2	وجود ندارد وجود دارد	10	3
رسانوaran و مرکز پذیرایی	7.2	وجود ندارد وجود دارد	10	0
کمپینه امداد	6.6	وجود ندارد وجود دارد	10	0
نسبت افراد ورزشکار	5.9	کمتر از 10٪ 10	50 به بالا	30-50 6 3
زمین ورزشی	8.4	وجود ندارد وجود دارد	10	0
سالن ورزشی چند منظوره	8.4	وجود ندارد وجود دارد	10	0
ورزشگاه همگانی	5.8	وجود ندارد وجود دارد	10	0
وجود مسجد در روستا	8.8	وجود ندارد وجود دارد	10	0
امتیاز کسب شده در این حوزه				

۱-۲- جمع آوری اطلاعات

در ابتدا تیم چند تخصصی اقدام به بررسی و جمع آوری اطلاعات در جهت تکمیل اطلاعات لازم در حوزه های هفتگانه نموده و این اطلاعات به نحو مناسبی در پرسشنامه ها و چک لیستها و یا در برگه های ثبت سوابق ، ثبت و نگهداری می گردند . روش های مختلفی بمنظور جمع آوری اطلاعات وجود دارد که فرا خور نوع اطلاعات و موقعیت از آنها استفاده می گردد . برخی از روش های متداول جهت جمع آوری اطلاعات لازم که شامل چک لیست ، پرسشنامه ، مصاحبه ، مشاهده و تحلیل اطلاعات گذشته ، که در این مدل مورد استفاده قرار می گیرند در بند ۱-۳ (روشها و تکنیکهای مورد استفاده) همین گزارش تشریح شده اند .

۱-۳- شناسائی نشانه ها و تعیین عارضه ها

پس از جمع آوری و صحه گذاری اطلاعات در حوزه های مختلف نسبت به تحلیل اطلاعات و بررسی روندها و مقایسه آمار و اطلاعات با استاندردها و معیارهای مناسب نموده و مشکلات و عارضه ها شناسائی می گردند . هر یک از اطلاعات کمی که امکان رسم نمودار های تحلیلی برای آنها وجود داشته باشد به صورت نموداری تحلیل می گردد و سایر اطلاعات کیفی نیز به صورت مقایسه ای بررسی می گردد . در تعیین عارضه ها تیم چند تخصصی با تشکیل جلسات و اعلام نظرات خود نسبت به تعیین عارضه های موجو اقدام نموده نتایج بررسی و تحلیلها در هر حوزه به صورت مجزا و به تفکیک ذیل ارائه می گردند این روش که به تکنیک معروف است در تعیین راهکارهای توسعه و تعریف پژوهه های بیبود بسیار کاربردی (SWOT) و مفید میباشد (هر چند که این روش بعنوان یک تکنیک در تعیین استراتژی میباشد اما در این مدل نیز بعنوان روشی برای تعیین پژوهه های بیبود استفاده میگردد):

- نقاط ضعف

- نقاط قوت

- فرصتها

- تهدیدها

در این روش نقاط قوت و نقاط ضعف روستا و سپس فرصتها و تهدیداتی که ممکن است هر حوزه را تهدید کند ابتدا طبقه بندی و سپس مورد بررسی قرار میگیرد و سپس تیم متخصصان با روشهایی که در زیر بیان میگردد (تکنیکهای حل مساله) اقدام به تعریف پروژه های بهبود میکنند.

در کار تیمی و رسیدن به اجماع در خصوص عارضه ها از تکنیکهای مختلف حل مساله و کار تیمی استفاده می گردد که به عنوان مثال تکنیکهای توفان ذهنی، تکنیک گروه اسمی و تکنیک بردا و یا سایر روشهای دیگر می باشد که فرا خور نوع مورد از آنها استفاده گردیده و جهت تعیین علل ریشه ای عارضه ها و همچنین شناسائی راهکارها استفاده می گردند.

۲- ریشه یابی عارضه ها و تعیین راهکارهای بهبود

پس از تعیین عارضه ها تیم چند تخصصی فراخور هر عارضه تشکیل جلسه داده و علل ریشه ای هر عارضه را شناسائی و تعیین می نمایند و سپس برای رفع کامل علل و یا عارضه راهکارهای اجرایی پیشنهاد می نمایند. راهکارهای پیشنهادی با توجه به وضعیت و امکانپذیری و همچنین در نظر گرفتن کلیه محدودیتها تعیین می گردند.

راهکارهای شناسائی شده توسط تیم چند تخصصی فهرست گردیده و بر اساس نوع ،

پیشنبه داری ، اهمیت و منابع لازم ، اولویت بندی می گردد .

فهرست اولویت بندی شده راهکارها به عنوان نقشه راه و روند اجرای پروژه های

بپیوود تلقی شده و مورد استفاده به عنوان مبنا می باشد .

۳- برنامه ریزی و سازماندهی پروژه های بپیوود

برای هر یک از پروژه های بپیوود منابع (مالی ، انسانی ، فیزیکی و ...) لازم توسط تیم چند

تخصصی تعیین گردیده و برنامه زمانبندی (گانت) نیز تهیه می گردد . در برنامه زمانبندی

کلیه فعالیتهای لازم جهت اجرای پروژه ریز شده و تقدم و تاخر و منابع و مسئول اجرای هر یک

از آنها مشخص می گردد . در این برنامه ها سعی می گردد زمانها به صورت واقعی و با درج

کلیه محدودیتها تعیین می گردد تا تأخیرات و مشکلاتی در خصوص اجرای پروژه ها صورت

نگیرد .

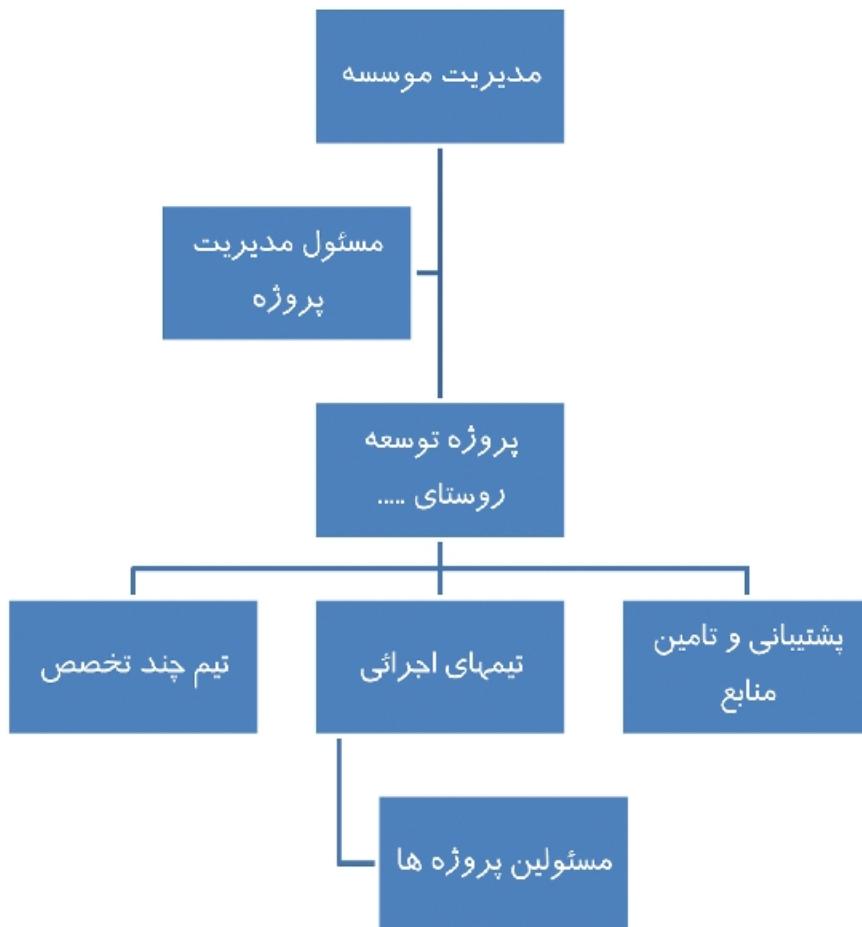
مسئولیتها و تیمهای اجرایی در تخصصهای مختلف مورد نیاز تعیین گردیده و فعالیتها و پروژه

ها به ایشان ابلاغ می گردد . هرگونه ابهامی در برنامه ها در همان قدمهای اول باید توسط

مسئولین شناسائی و استعلام گردیده و رفع ابهام گردد تا خللی در برنامه های اجایی صورت

نگیرد .

سازماندهی فعالیتهای بپیوود به شرح نمودار ذیل می باشد :

۴- انجام پروژه های بپرورد

سخت ترین ، مهمترین و اثربخش ترین مرحله در فرایند توسعه و بپرورد ، اجرای فعالیتهاي

برنامه ریزی شده می باشد که با توجه به تمدیدات قبلی در صورت انجام درست امور

محوله موفقیت پروژه تصمین می گردد .

در این مرحله مطابق برنامه های زمانبندی و فعالیتهاي تعیین شده ، اقدامات توسعه تیمهای اجرائی و مسئولین صورت می پذیرد و گزارش انجام فعالیتها به صورت دوره ای به واحد مدیریت پروژه موسسه ارائه می گردد .

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

به منظور اطمینان از اجرای صحیح و دقیق برنامه های زمانبندی ، کنترل پروژه واحد مدیریت پروژه دفتر موسسه صورت می پذیرد و گزارشات ارائه شده توسط تیمهای کاری و مسئولین بررسی و میزان پیشرفت هر پروژه تعیین می گردد در صورت بروز هرگونه تأخیرات در انجام فعالیتها پروژه ها ، موارد توسط مسئول کنترل پروژه اعلام گردیده و طی جلسه ای به بررسی علل تأخیرات پرداخته می شود و علل تأخیرات در صورت امکان بر طرف شده و برنامه زمانبندی بروز آوری می گردد .

۴-۱- روشها و تکنیکهای مورد استفاده

تکنیکها و ابزارهای مختلف در مراحل مختلف فعالیتها مورد استفاده قرار می گیرند که هر چه تبحر و استفاده صحیح از این روشها بیشتر باشد ، درصد موفقیت و درجه اطمینان بیشتری را خواهیم داشت .

۴-۱-۱- تکنیکهای موجود برای جمع آوری اطلاعات

الف- چک لیست:

به منظور بررسی وضعیت در حوزه های مختلف ، چک لیست هایی بر اساس مدل تدوین و مورد استفاده قرار خواهد گرفت . در این چک لیستها دو نوع سوال کمی و کیف مطرح می باشد .

سؤالات کیفی: در این دسته از سوالات پاسخ دهنده، نظرات خود را به صورت تشریحی و تحلیلی ارائه می دهد و بعد با استفاده از راهنمای ارائه شده در چک لیست، وضعیت گزینه مورد بررسی در قالب سه دسته زیر مشخص می شود:

A: قابل قبول

B: نسبتاً قابل قبول

C: نا مناسب

سوالات کمی: عموماً شاخص‌ها و معیارهایی هستند که در قالب اعداد و ارقام و برای چند

سال گذشته محاسبه و ارائه می‌گردند که از آنها در تحلیل و بررسی‌های آینده استفاده می‌شود.

در تمام سوالات خواسته شده است که مستندات و موضوعات مورد استفاده در بررسی‌ها اعم

از گزارشات، نامه‌ها، مستندات اجرایی، مصاحبه با افراد ذیصلاح و ... درج شود.

ب- پرسشنامه:

با توجه به سطح سواد امکان استفاده از پرسشنامه به منظور جمع آوری اطلاعات به صورت خود اظهاری وجود دارد لذا در صورت امکان به استفاده از این روش، پرسشنامه‌هایی بر اساس اطلاعات مورد نیاز حوزه‌ها تهیه و تدوین گردیده و توزیع می‌گردد و سپس جمع آوری شده و مورد بررسی و تکمیل قرار می‌گیرند.

لازم است تا پس از تکمیل پرسشنامه‌ها "حتماً" نسبت به بررسی و تکمیل آنها توسط تیم چند تخصصی صورت پذیرد.

در برخی موارد که پرسشنامه‌ها تهیه گردیده ولی امکان تکمیل آنها توسط ساکنین نمی‌باشد (بی سوادی و یا هر علت دیگر) از روشی‌ای مصاحبه و مشاهده جهت تکمیل آنها توسط کارشناسان عارضه یابی استفاده می‌گردد.

ج- مصاحبه:

به منظور جمع‌آوری اطلاعاتی خارج از چارچوب چکلیست‌ها و پرسشنامه‌ها و همچنین در یافت نظرات و ایده‌های ساکنین، صاحب‌نظران و ... از روش مصاحبه استفاده می‌گردد.

در این روش باید مصاحبه کننده ابتدا مصاحبه شونده را توجیه و سپس نسبت به اخذ اطلاعات از ایشان اقدام نماید.

د- مشاهده عینی:

شامل بازدید از محله‌ای مختلف، منازل، باغها، اطراف روستا، فعالیت‌ها، شرایط محیطی و ... می‌باشد. در این روش که معمولاً به جهت صحه گذاری اطلاعات جمع‌آوری شده از روشهای قبلی می‌باشد با مشاهده مستقیم از فعالیتها و موضوعات اقدام به جمع‌آوری اطلاعات و ثبت آنها می‌گردد.

ه- مطالعه و بررسی مستندات و اطلاعات موجود:

در این روش از اطلاعات و آمار جمع‌آوری شده در گذشته که توسط سایرین تهیه شده اند استفاده می‌گردد. در صورت نیاز استعلام اطلاعات از سازمانها و نهادهای مختلف نیز صورت گرفته و مورد استفاده قرار می‌گیرند.

۴-۱-۲- تکنیکهای موجود برای ارزیابی

الف- مدل مبتنی بر شاخصها

در این گونه مدلها شاخصهای کمی و کیفی توسعه شناسائی و تعیین گردیده و با محاسبه و تعیین وضعیت آنها در حوزه‌های مختلف به بررسی و عارضه یابی پرداخته می‌شود.

به عنوان مثال ۶۷ شاخص مختلف در زمینه های جمعیت، آموزشی، بهداشتی-درمانی تاسیساتی- زیربنایی ، سیاسی- اداری، ارتباطی - اطلاع رسانی و اجتماعی- رفاهی انتخاب و مطالعه شده اند (جدول ۱ پیوست) . سطرها در این ماتریس (جدول ۱ پیوست) مولفه های مناطق روستایی استانها و ستونها شاخصهای توسعه می باشند. شاخصها، که با شماره مشخص شده اند، عبارتند از:

شاخصهای جمعیتی(۱۰) شامل: کل جمعیت (۱-۱)، تعداد خانوار (۱-۲)، جمعیت شاغل (۱-۳)، جمعیت شاغل مرد (۱-۴) و جمعیت شاغل زن (۱-۵)

امکانات آموزشی (۰۲) شامل: جمعیت با سواد(۱-۲)، جمعیت با سواد مرد (۲-۳)، جمعیت با سواد زن (۲-۳)، جمعیت در حال تحصیل (۴-۲)، جمعیت در حال تحصیل مرد (۲-۵)، جمعیت در حال تحصیل زن (۲-۶)، تعداد آمادگی ها (۲-۷)، تعداد کارکنان آمادگی (۲-۸) تعداد مدارس ابتدایی (۲-۹) تعداد کارکنان مدارس ابتدایی(۱۰) تعداد مدارس راهنمایی (۲-۱۱) تعداد کارکنان مدارس راهنمایی (۲-۱۲) تعداد مدارس متوسطه نظری (۲-۱۳) تعداد مدارس فنی و حرفه ای (۲-۱۴) تعداد مدارس کار و دانش (۲-۱۵) تعداد مدارس پیش دانشگاهی (۲-۱۶) تعداد کارکنان مدارس متوسطه و پیش دانشگاهی (۲-۱۷) تعداد کارکنان ادارات (۲-۱۸) تعداد کارکنان کیفیت بخش نظارتی (۲-۱۹) و تعداد روستاهای تحت پوشش سازمان نهضت سواد آموزی (۲-۲۰)

امکانات بهداشتی و درمانی (۰۳) شامل : حمام (۱-۳) مراکز بهداشتی و درمانی (۳-۲) داروخانه (۳-۳) خانه بهداشت فعال (۴-۳) پزشک (۵-۳) دندانپزشک (۶-۳) دندانپزشک تجربی و

دندانساز (۳-۷) بیمار و مامای روستایی (۳-۸) بهداشتیار (۳-۹) بیورز (۱۰-۳) و دامپزشک

(۳-۱۱)

امکانات تاسیساتی و زیر بنایی (۴۰) شامل : واحد مسکونی (۱-۴) آب لوله کشی تصفیه شده

(۴-۲) طول شبکه توزیع آب روستایی (۴-۳) و تعداد روستای های دارای برق (۴-۴)

امکانات سیاسی و اداری (۵۰) شامل : شورای اسلامی روستایی (۱-۵) ، مرکز خدمات

روستایی (۳-۵) ، پاسگاه نیروی انتظامی

(۵-۳) ، پایگاه مقاومت بسیج (۴-۵) ، تعداد شرکت تعاونی روستایی (۵-۵) و تعداد اتحادیه های

روستایی (۵-۶)

امکانات ارتباطی و اطلاع رسانی (۰۶) شامل : پوشش امواج متوسط رادیویی (۱-۶) پوشش

امواج اف ام رادیویی (۶-۲) ، پوشش شبکه اول تلویزیون (۶-۳) پوشش شبکه دوم تلویزیون

(۶-۴) پوشش شبکه سوم تلویزیون (۶-۵) صندوق پستی روستایی (۶-۶) دفتر پست روستایی

(۶-۷) نقاط روستایی دارایین ارتباط تلفنی (۶-۸) دسترسی به وسیله نقلیه در آبادی (۶-۹)

دسترسی به نشریه در آبادی (۶-۱۰) طول راهای آسفالت روستایی (۶-۱۱) طول راههای

شوسه روستایی (۶-۱۲)

خدمات اجتماعی - رفاهی (۷۰) شامل : مجتمع های خدمات اجتماعی روستایی (۱-۷) خدمات

مهد کودک (۷-۲) تعداد واحدهای حمایت از خانوارهای بی سرپرست و نیازمند (۷-۳) تعداد

واحدهای ارائه دهنده برنامه جوانان و نوجوانان (۷-۴) بیمه شدگان روستایی (۵-۷) تعداد

کارگاههای عمده فروشی و حق العمل کاری روستایی (۷-۶) تعداد خرده فروشی و تعمیر

کالاهای شخصی و خانگی روستایی (۷-۷) اقامتگاه عمومی نقاط روستایی (۸-۸) و کارگاه های

صرف غذا و نوشیدنی (۷-۹)

همانطور که مشاهده می گردد تعداد بسیار زیادی شاخص در جهت بررسی توسعه یافته روستائی تعیین گردیده است که به صورت کمی و یا کیفی قابل بررسی و مطالعه می باشند.

استفاده از این شاخصها که معمولاً کلیه حوزه ها و جنبه های مختلف روستا را مورد مطالعه قرار می دهند به عنوان پیشین و موثر ترین روش جهت ارزیابی و عارضه یابی می باشد.

ب- تکنیک SWOT

این روش که به تکنیک (SWOT) معروف است در تعیین راهکارهای توسعه و تعریف پروژه های بپردازد و مفید میباشد (هرچند که این روش بعنوان یک تکنیک در تعیین استراتژی میباشد اما در این مدل نیز بعنوان روشی برای تعیین پروژه های بپردازد استفاده میگردد):

- نقاط ضعف

- نقاط قوت

- فرصتها

- تهدیدها

در این روش نقاط قوت و نقاط ضعف روستا و سپس فرصتها و تهدیداتی که ممکن است هر حوزه را تهدید کند ابتدا طبقه بندی و سپس مورد بررسی قرار میگیرد و سپس تیم

متخصصان با روش‌هایی که در زیر بیان می‌گردد (تکنیک‌های حل مساله) اقدام به تعریف پروژه

های بمبود می‌کنند:

۴-۱-۳- تکنیک‌های موجود برای حل مساله و ارائه راهکار

الف- تکنیک طوفان ذهنی:

این تکنیک از مشهورترین تکنیک‌های "خلق ایده" بوده و کاربرد وسیعی در سطح جهان دارد.

ایده‌ها در این متد برای حل یک مسأله به طور دلخواه توسط گروه خبرگان شرکت‌کننده در جلسه اظهار شده و هیچ محدودیتی در بیان آنها نیست. به تجربه ثابت شده است که حجم ایده‌های فرد در گروه، دو برابر ایده‌های او در تنهایی است. پس از بیان هر ایده در مورد آن بحث و تبادل نظر صورت می‌گیرد. این فرایند باعث تحریک اذهان و شکل‌گیری ایده‌ها و نظرات جدید می‌شود که به تدریج در طول جلسه مطرح می‌گردند.

ب- تکنیک NGT یا "تکنیک گروه اسمی"

این تکنیک برای اولین بار در سال ۱۹۶۸ و بر اساس مطالعات اجتماعی - روانشناسی در مورد کنفرانس‌های تصمیم‌گیری، بررسی مسائل مهندسی صنعتی، طراحی برنامه‌های فضایی ناسا و مطالعات اجتماعی کار در مورد مشارکت شهروندان در برنامه‌ریزی‌ها، تهییه و ارائه شده است. این تکنیک ویژگی‌های روش‌هایی مثل نوشتن افکار، طوفان ذهنی و تکنیک رأی‌گیری را شامل

شده و روشی است که به طور گسترده در سازمان برای خلق ایده‌ها و مسائل برنامه‌ریزی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

این روش همچنین تساوی رأی را بین شرکت‌کنندگان و همه اعضاء برقرار و نفوذ آنها را در تصمیمات گروهی از طریق رأی گیری و تنظیم اولویت‌ها برقرار می‌سازد.

مراحل فرایند تصمیم‌گیری با استفاده از تکنیک NGT را می‌توان به صورت زیر فهرست نمود:

مرحله اول: معرفی جلسه.

مرحله دوم: ثبت ایده‌ها و افکار روی کاغذ توسط اعضاء حاضر در جلسه بدون هرگونه بحث و صحبت.

مرحله سوم: ثبت جمعی نظرات بر روی تابلو.

مرحله چهارم: مذاکره جمعی برای روشن شدن موضوع، تصحیح، رد یا پذیرش یک ایده.

مرحله پنجم: نظرخواهی اولیه در مورد اهمیت موضوعات به ترتیب زیر:

هر یک از اعضاء به طور جداگانه، به ایده‌ها و نظرات مطرح شده بر اساس درجه اهمیت نسبی آنها امتیاز یا رتبه اختصاص می‌دهند.

میانگین امتیاز هر یک از گزینه‌ها محاسبه می‌شود.

گزینه‌ها بر اساس امتیاز بیشتر از بالا به پایین فهرست می‌گردند.

مرحله ششم: بررسی اولیه آراء به منظور تشخیص آراء متضاد و مذاکره مجدد برای رسیدن به یک نظر واحد.

مرحله هفتم: رأی گیری نهایی همانند روش مرحله پنجم.

ج- تکنیک بردا:

پر استفاده‌ترین تکنیک ارزیابی، رتبه‌بندی و در نهایت تصمیم‌گیری گروهی است. در این روش هدف، اولویت‌بندی و انتخاب m گزینه بر اساس نظرات n تصمیم‌گیرنده (DM) می‌باشد. مراحل تصمیم‌گیری به صورت زیر می‌باشد.

در تکنیک بردا رأی دهنگان گزینه‌ها را به ترتیب اولویت انتخاب می‌نمایند و سپس به هر یک از گزینه‌ها بر اساس اولویت و رتبه، ارزش مربوطه داده می‌شود، به این ترتیب که برای اولویت اول امتیاز $m-1$ و برای اولویت آخر امتیاز صفر داده می‌شود، سپس کلیه امتیازات مربوط به گزینه‌ها جمع شده و جمع نهایی رتبه‌بندی گزینه‌ها را تعیین خواهد کرد.

۴-۱-۴- تکنیکهای موجود برای کنترل اجرا

مدیریت پروژه

یکی از راههای کنترل و نظارت بر اجرای یک پروژه استفاده از سیستم مدیریت پروژه می‌باشد.

در این روش پروژه‌ها به فعالیتهای کوچکتر تقسیم شده و برای هر فعالیت تاریخ شروع و پایان تعریف می‌گردد سپس برای هر فعالیت تخصیص منابع صورت گرفته و مسئول تعیین می‌گردد. این روش با اصل تقسیم کار در تیم ارتباط مستقیم داشته و معین می‌کند که هر کس چه نقشی در پیشبرد آن پروژه خواهد داشت.

این روش دارای خواص زیر است :

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

۱- تقسیم وظایف

۲- جلوگیری از تعارضات و تداخل کاری

۳- انجام وظایف بطور مستمر

۴- استفاده از افراد م梗ب و متخصص برای انجام هر فعالیت

۵- تعیین منابع مورد نیاز پیش از شروع پروژه

۶- نظارت مستمر بر اجرای پروژه و جلوگیری از بروز انحرافات احتمالی

۷- کنترل اثر بخشی هر پروژه و اصلاح در پروژه های آتی

۴-۲- جامعه آماری

جمعیت روستایی در سال ۸۵، ۲۲ میلیون و ۲۳۷ هزار و ۷۷۱ نفر اعلام شده است که جامعه آماری این تحقیق را تشکیل میدهد.

۴-۳- جمعیت آماری

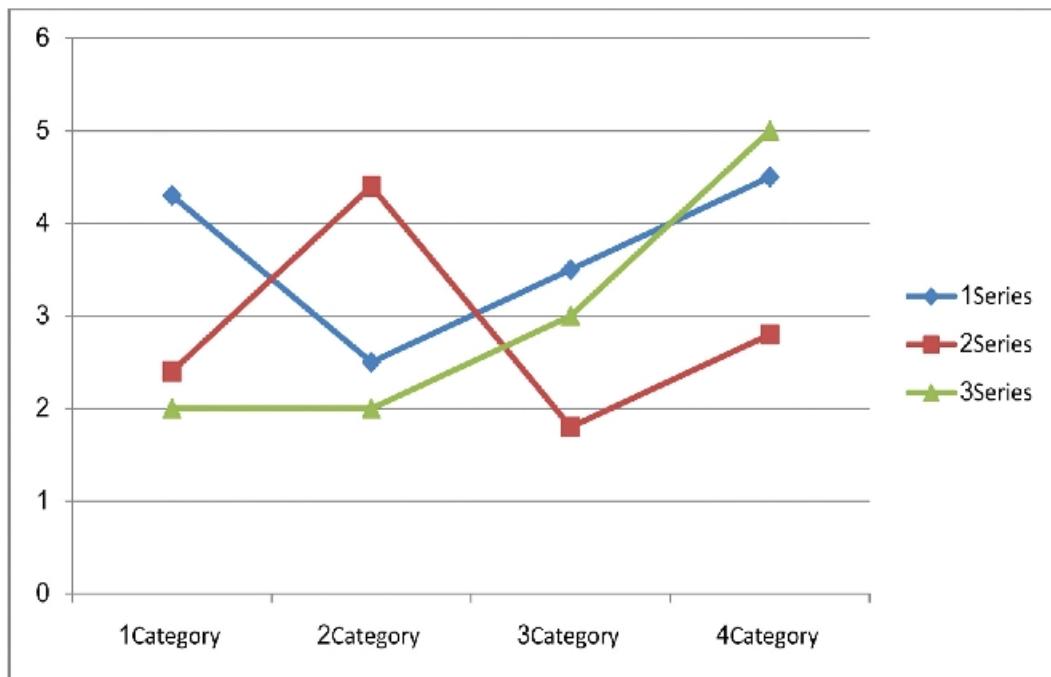
جمعیت آماری این تحقیق شامل روستای کمتر توسعه یافته خرم آباد میباشد.

۴-۴- روشهای تجزیه و تحلیل

به منظور استفاده دقیق‌تر و مناسب‌تر از اطلاعات و اعداد جمع آوری شده در مراحل مختلف، تجزیه و تحلیل آماری صورت گرفته تا سهولت در تصمیم گیری حاصل شده و برآحتی بتوان تحلیل و یا تصمیم گیری نمود. برخی از این روشهای ابزارها که اکثراً آماری می‌باشند به شرح ذیل می‌باشند:

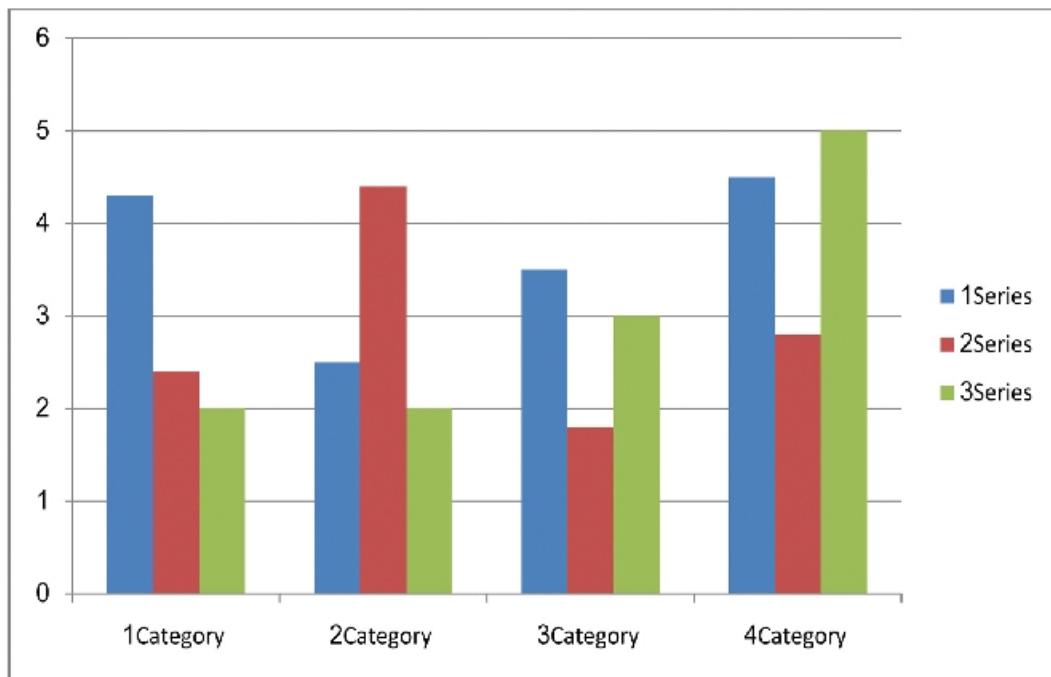
۱- نمودار روند

این نمودار جهت نمایش تغییرات مقادیر در طول زمان و یا در دوره‌های مختلف می‌باشد. از این نمودار جهت کنترل روند افزایشی و یا کاهشی مقادیر استفاده می‌گردد و به تحلیلگر کمک می‌کند تا بتواند به راحتی رفتار مقادیر را بررسی و تحلیل نماید.

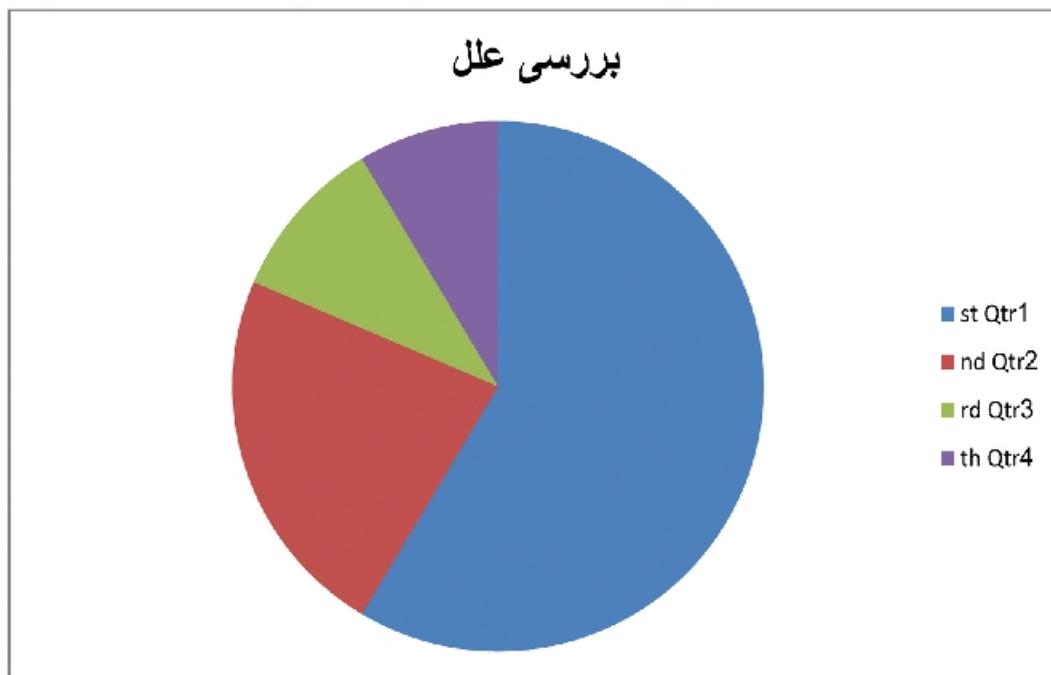
۲-نمودار میله ای

از این نمودار جهت مقایسه مقادیر با هم استفاده می گردد . در موادیکه بخواهیم کمترین یا بیشترین مقدار را شناسائی کنیم می توانیم پس از سورت نمودن اعداد ، نمودار میله ای را رسم کنیم تا برآحتی مقدار کمترین یا بیشترین مشخص گردد .

۳-نمودار کیکی (Pie chart)

این نمودار جهت نمایش ترکیب و یا سهم هر یک از عوامل از کل ترسیم می گردد. که به تحلیل گر کمک می کند تا سهم هر عامل را به صورت شماتیک شناسائی نماید.

روستای خرم آباد در استان خراسان جنوبی و از توابع شهرستان قائنات میباشد بطور کلی شهرستان قائنات در شمال دشت لوت قرار دارد . این منطقه در طبقه بندی علمی جزء مناطق بیا بانی محسوب میگردد که در گذشته مکانهایی سر سبز بوده ولی در اثر مرور زمان و باخاطر عملکرد نا مناسب و غیر اصولی ساکنان تبدیل به بیابان گردیده اند .اما میتوان با برنامه ریزی دقیق مسئولین نسبت به بیابان زدایی منطقه شهرستان قائنات اقدام نمود .

هر چند که این منطقه استعداد کافی برای بیابانی شدن را داراست (شریط بارندگی ، دمایی ، سازندگانی گچی و نمکی و موقعیت جغرافیایی از لحاظ واقع شدن در مجاورت گرم و خشک و پراکندگی جمعیت ...) اما عملکرد ساکنین و مسئولین میتواند به بیبود یا وخیمترا شدن اوضاع بیانجامد .

این منطقه علاوه برمسائل زیست محیطی و جغرافیایی از لحاظ سیاسی نیز بسیار با اهمیت میباشد چون در منطقه ای نزدیک به مرز افغانستان قرار گرفته و نیز از لحاظ انسانی در معرض محدودیتها و خطراتی است که اگر بدان توجه نگردد میتواند آثار زیانباری را به جامعه وارد سازد .

۱-۵- یافته های توصیفی

به منظور بررسی و جمع آوری اطلاعات در حوزه های هفتگانه اطلاعات با روشیای مختلف از طریق مشاهده ، مصاحبه و در برخی موارد پرسشنامه جمع آوری و مورد بررسی و تحلیل مطابق متداول‌تری تعریف شده ، گردید .

حوزه

جمعیت

• تشکیل تیم

مرحله ۱

اعضاء تیم : کارکنان و مدیران موسسه خیریه امام علی(ع)-تعدادی دانشجوی داوطلب جهت تحلیل-تعدادی از افراد روستا جهت جمع آوری اطلاعات ، تعدادی از روستاییان (برای استفاده در تعریف پروژه ها و بیان تجربیات گذشته که بسته به نوع عارضه طبقه روستایی انتخاب میگردد) .

• جمع آوری اطلاعات (پرسشنامه-چک لیست-مصاحبه و ...)

مرحله ۲

همانطورکه قبلا گفته شد تعداد ۷۸ خانوار در این روستا سکونت دارند (۲۸۹ نفر)

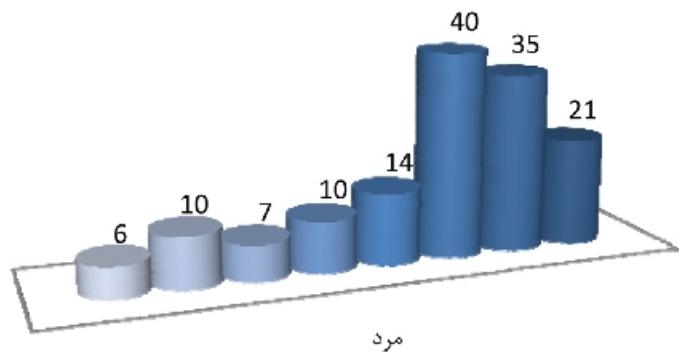
تقسیم بندی سنی و جنسی و جمعیتی

جمعیت در روستا						
نسبی		جنسیت				
زن	مرد	زن	مرد	سن	نشانه دسته	
0.17	0.15	25	21	1-10	5	
0.27	0.24	38	35	11-20	15	
0.27	0.28	39	40	21-30	25	
0.10	0.10	15	14	31-40	35	
0.08	0.07	11	10	41-50	45	
0.08	0.05	12	7	51-60	55	
0.02	0.07	3	10	61-70	65	
0.02	0.04	3	6	71 و بالاتر	75	
0.51	0.49	146	143	جمع		
		289				

تحلیل آماری	
78	تعداد خانوار
3.71	میانگین جمعیت هر خانوار
28.9375	میانگین سنی جمعیت مردان
29.125	میانگین سنی جمعیت زنان
22.1343	انحراف از معیار سن مردان
22.399	انحراف از معیار سن زنان

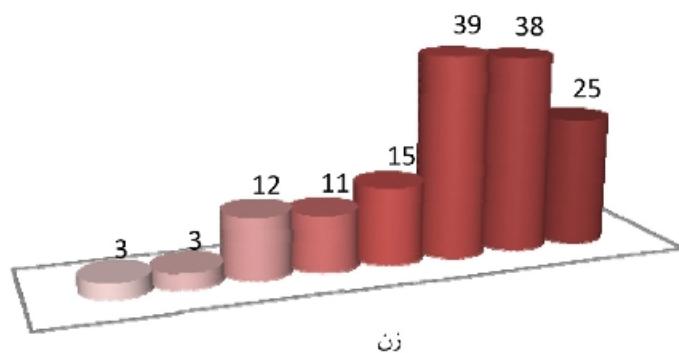
نمودار فراوانی جمعیتی مردان

■ ۱۰-۱ ■ ۲۰-۱۱ ■ ۳۰-۲۱ ■ ۴۰-۳۱ ■ ۵۰-۴۱ ■ ۶۰-۵۱ ■ ۷۰-۶۱ ■ ۷۱ و بالاتر

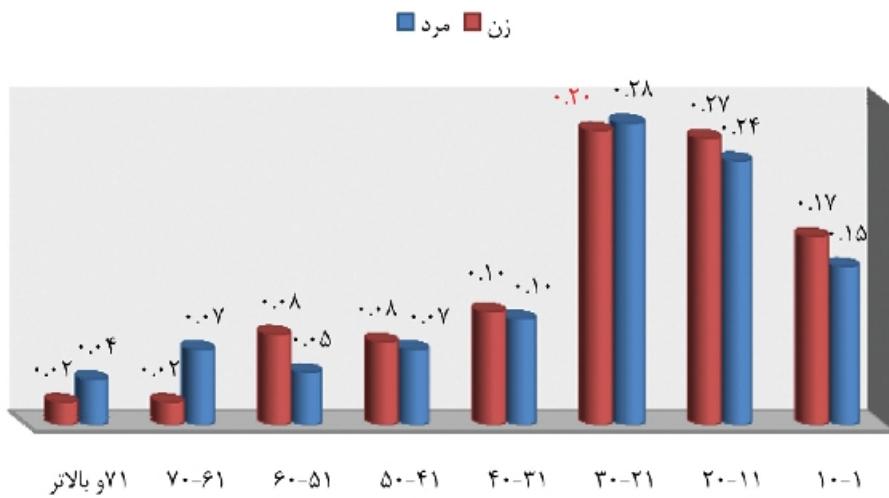

نمودار فراوانی جمعیتی زنان

■ ۱۰-۱ ■ ۲۰-۱۱ ■ ۳۰-۲۱ ■ ۴۰-۳۱ ■ ۵۰-۴۱ ■ ۶۰-۵۱ ■ ۷۰-۶۱ ■ ۷۱ و بالاتر

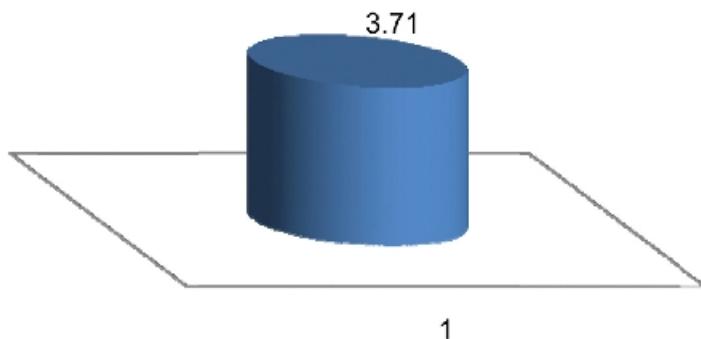

نمودار مقایسه ای جمعیتی زنان و مردان

میانگین جمعیت هر خانوار

■ میانگین جمعیت هر خانوار

همانطور که مشاهده میشود :

تعداد زنان از مردان بیشتر میباشد ولی میانگین عمر مردان و زنان روستا با هم تقریباً برابر است. جمعیت این روستا را بیشتر جوانان تشکیل میدهند. در نمودارهای بالا تراکم جمعیتی در

سمت چپ نمودار بدرستی مشهود است همانطور که می بینیم دسته های ۱۰-۱ و ۲۰-۱۰ و

۳۰-۲ سال بیشترین فراوانی را درخود جای داده اند. نمودارهای زیر درصد جمعیتی این

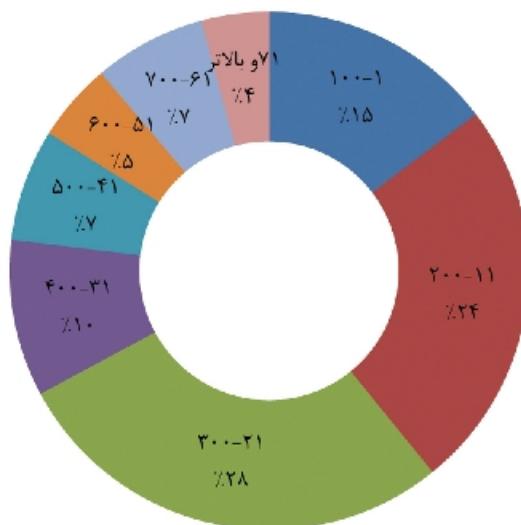
دسته ها را بدرستی نشان میدهد. ۶۷٪ مردان و ۷۰٪ زنان در سنین ۱ تا ۳۰ سال قرار دارند

که این مورد نیز نشانگر جوان بودن سن روستا می باشد.

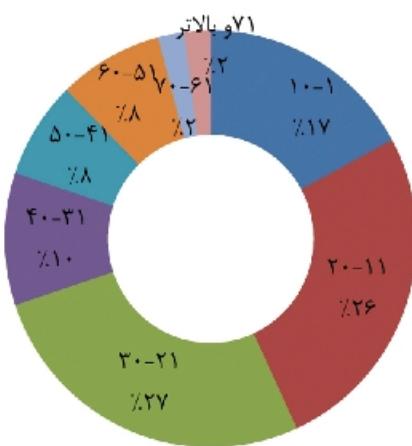
این تحلیل نشان میدهد که برای برنامه ریزی در هر حوزه جوان بودن سن روستا در نظر

گرفته شود.

درصد تراکم جمعیتی مردان

در صد تراکم جمعیتی زنان

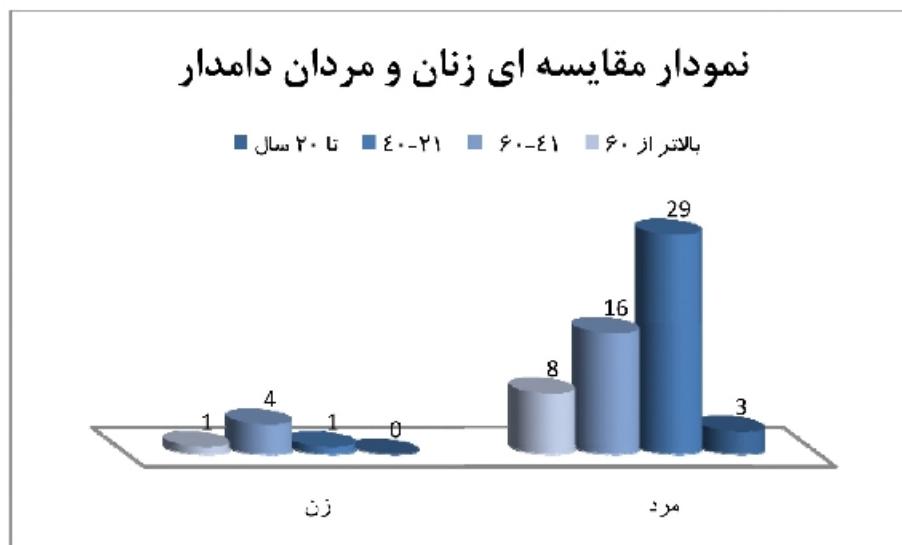

سرانه جمعیت هر خانوار عدد ۳/۷۱ است که همراستا با بحث کنترل جمعیت بوده و در این مورد بسیار خوب عمل شده است.

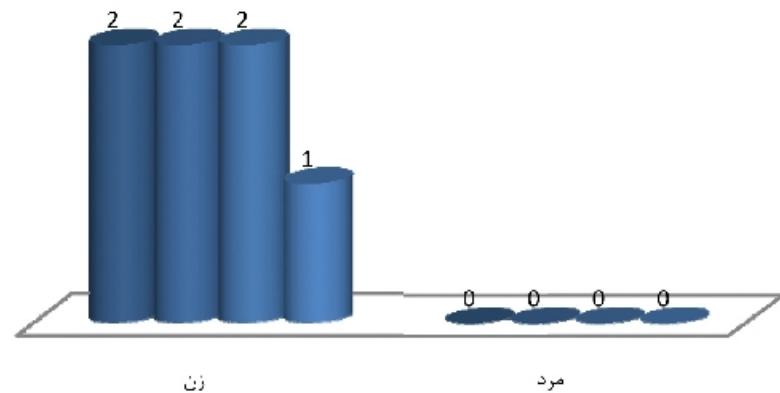
در حوزه جمعیت موارد شغلی نیز مورد بررسی قرار گرفت:

شغلهای موجود در روستا دامداری و قالیبافی است و تنها شغل موجود در روستا برای مردان دامداری است ولی زنان هم به دامداری و هم به قالیبافی اشتغال دارند. تنوع شغلی بغیر از موارد استثنای عدد ۲ را بخود اختصاص میدهد.

دامداری				
بالاتر از 60	41-60	21-40	تا 20 سال	سن
8	16	29	3	مرد
1	4	1	0	زن
قالبیافی				
0	0	0	0	مرد
1	2	2	2	زن
جمع کل شاغلین				
	56			مرد
	13			زن

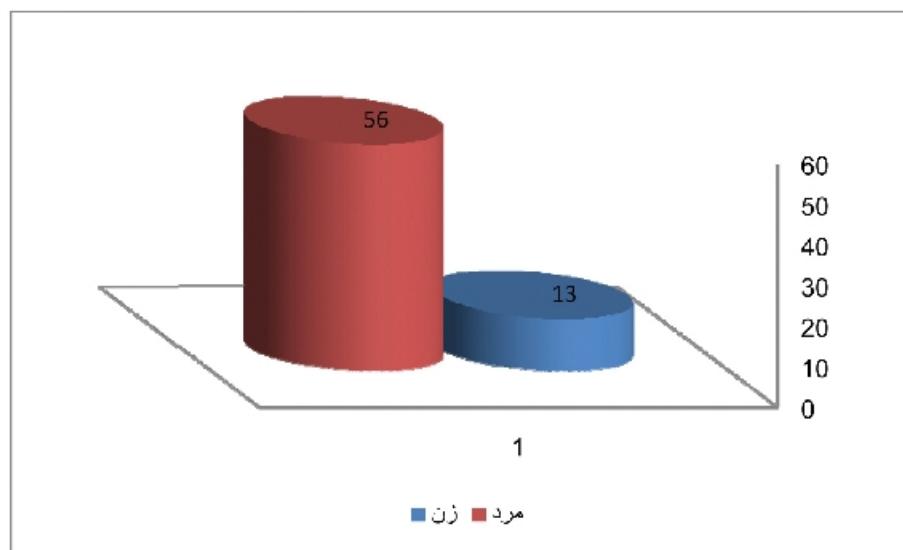

نمودار مقایسه ای زنان و مردان قالیباف

نسبت شاغلین به کل جمعیت :

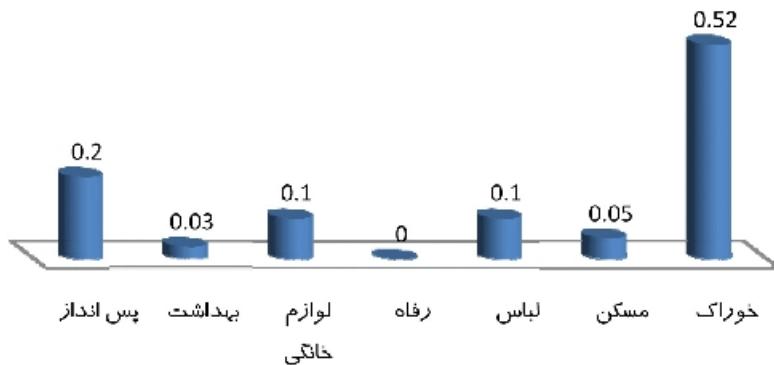
. ۲۴٪ جمعیت شاغل هستند .

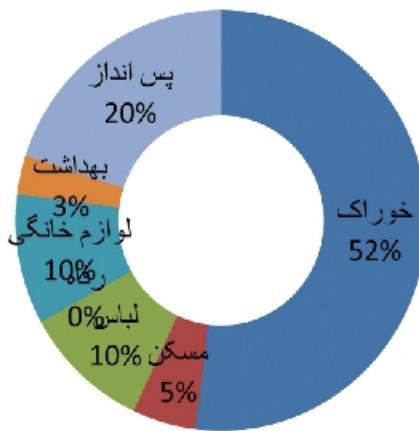
درآمد و ترکیب هزینه سبد خانوار :

ترکیب هزینه خانوار (ماهیانه)		
936,000	0.52	خوراک
90,000	0.05	مسکن
180,000	0.1	لباس
0	0	رفاه
180,000	0.1	لوازم خانگی
54,000	0.03	بیداشت
360,000	0.2	پس انداز
1,800,000		

در صد سهم هر طبقه در سبد خانه وار

ترکیب در آمد خانه وار

همانطور که مشاهده میشود ۵۲٪ از سهم هزینه ای هر خانوار را خوراک به خود اختصاص داده است . بعد از آن به ترتیب: پس انداز ۲۰٪ ، لوازم خانگی و رفاه و نیز لباس هر کدام با ۱۰٪ و مسکن ۵٪ و در نهایت بهداشت با کمترین درصد یعنی ۳٪ کمترین سهم را در سبد هزینه ای خانوار دارا میباشد .

اگر تعداد جمعیت هر خانوار $\frac{۷۱}{۴}$ در نظر گرفته شود سرانه هزینه هر نفر در طول ماه تقریبا ۴۵۰ ریال میباشد .

شغلهای از بین رفته : همانطور که گفته شد بدلیل خشکسالی چند ساله گذشته کشاورزی تقریبا از بین رفته است .

شغلهای بالقوه : کشاورزی، پرورش دام های متنوع ، صنایع دستی

مرحله ۳

• امتیاز دهنده با رویکرد کارتهای متوازن و تعالی سازمان

۳/۵۱

امتیاز کسب شده در این حوزه:

عنوان پرسش	وزن	نحوه امتیاز دهنده	امتیاز	امتیاز موزون
نسبت شاغلین به کل جمعیت	8.1	80-100	2.4	19.44
		8-10	6-8	2.4
متوسط سطح در آمد ماهیانه خانوار	7.3	به 400 بالا	3.5	25.55
		8-10	6-8	3.5
متوسط جمعیت هر خانوار	8.5	بیش از 6 نفر	5	42.5
		10	8	5
تنوع مشاغل	7	کمتر از 2	3	21
		9-8	8-7	3
امتیاز کسب شده در این حوزه		10	7-8	3.51

مرحله ۴

• تبیین عارضه ها

مرحله ۵

استفاده از تکنیکهای حل مساله مانند: طوفان فکری، گروه اسمی و بردا و استفاده از روش SWOT (برای ارائه راهکارهای مناسب جیت پیشود و تعریف پژوهه های پیشود در هر حوزه در فازهای مختلف و اولویت بندی پژوهه ها

(weakness): شرح عارضه ها (این حوزه:

همانطور که گفته شد اشتغال از مهمترین عوامل مهاجرت شناخته شد در نتیجه رسیدگی به این میم میتواند از مهاجرت بی رویه روستاییان به شهرها جلوگیری کند.

- یکی از مهمترین نقاط ضعف این روستا تنوع شغل میباشد
- پایین بودن در آمد خانوار
- خرید و تهیه اکثر مایحتاج از شهر
- ارزان بودن قالی بافته شده نسبت به نفر ساعت صرف شده

نقاط قوت این حوزه : (strength)

- بستر مناسب برای دامداری
- بستر مناسب برای کشاورزی
- جوان بودن جمعیت روستا

فرصتیای موجود در این حوزه : (opportunity)

- نزدیکی به بازار مصرف محصولات کشاورزی و دامی
- وجود مشتری بالقوه برای قالیهای عشایری
- وجود مشتری بالقوه برای محصولات دامی

تهدیدات موجود در این حوزه : (treatment)

- خشکسالی
- عدم ایجاد فرهنگ مناسب برای مشاغل جدید

- عدم حمایت ارگانهای مسئول یا نهادهای مردمی
- عدم حمایت از محصولات دامی و کشاورزی توسط دولت

یکی از مسائلی که در مرکز کانون توسعه روستا حائز اهمیت است بحث آموزش میباشد ، آموزش بعنوان پایه ای زیر بنایی برای فرهنگ ، بهداشت و استفاده از زیر ساختهای سیاسی اجتماعی و ... بسیار پراهمیت است .

به عقیده صاحبنظران این مقوله اگر پایابی با دیگر حوزه ها رشد داده و حرکت کند میتواند زمان توسعه را تسريع بخشد . دنیای امروز دنیای اطلاعات و ارتباطات است با افزایش سطح تحصیلات و آموزشها فرهنگسازی و رشد روز افزون زیر بنایی کاری بس آسانتر میباشد . در صورتیکه همه امکانات فراهم باشد اما آموزش لازم به افراد داده نشود ابزار فراهم شده نه تنها بدرستی نمیتواند بکار گرفته شود بلکه نتیجه عکس خواهد داشت و میتواند بجای نتایج مثبت آثار زیبایی را به بدن اجتماع وارد سازد .

• تشکیل تیم

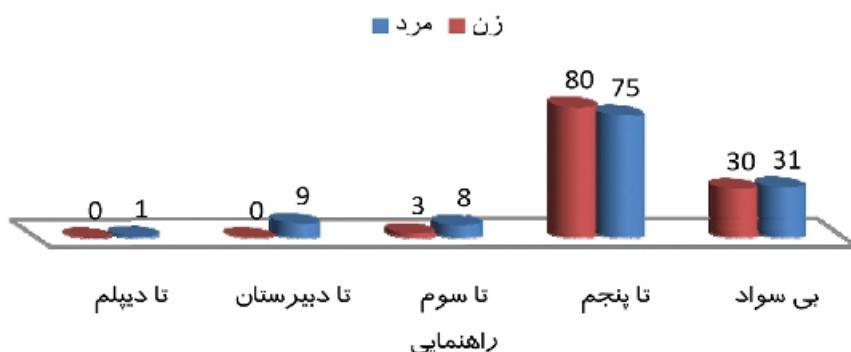
اعضاء تیم : مدیریت و کارکنان موسسه خیریه امام علی(ع) - تعدادی دانشجوی داوطلب جهت تحلیل-تعدادی از افراد روستا جهت جمع آوری اطلاعات تعدادی از روستاییان (برای استفاده در تعریف پروژه ها و بیان تجربیات گذشته که بسته به نوع عارضه طبقه روستایی انتخاب میگردد).

• جمع آوری اطلاعات از طریق پرسشنامه-مشاهده - مصاحبه-مطالعه

مرحله ۲

وضعیت سطح تحصیلی زنان و مردان					
					وضعیت تحصیلی
1	9	8	75	31	مرد
0	0	3	80	30	زن
0.01	0.07	0.06	0.60	0.25	نسبت مقطع به تعداد کل مردان
0.00	0.00	0.03	0.71	0.27	نسبت مقطع به تعداد کل زنان

نمودار مقایسه ای سطح سواد مردان و زنان در روستا

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

وضعیت موجودی مدارس روستا	
1	تعداد دبستان
0	تعداد راهنمایی
0	تعداد دبیرستان
0	تعداد فنی حرفه ای

دانش آموزان مشغول به تحصیل در مقطع	
ابتدایی	
13	پسر
14	دختر

دانش آموزان مشغول به تحصیل در مقطع	
راهنمایی	
10	پسر
1	دختر

دانش آموزان مشغول به تحصیل در مقطع

متوسطه

10	پسر
0	دختر

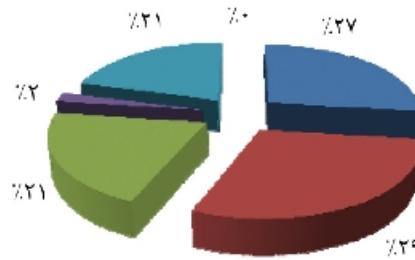
دانش آموزان مشغول به تحصیل در مقاطع

مختلف

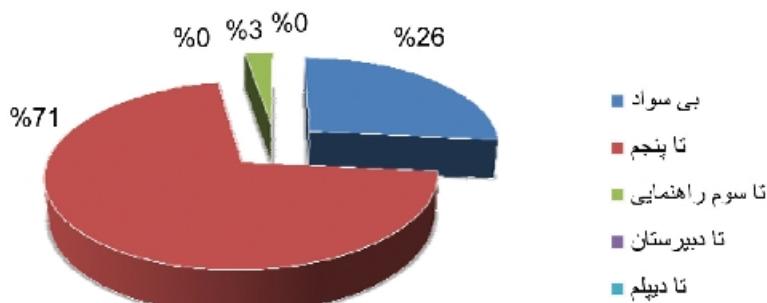
13	دانش آموزان پسر در مقطع ابتدایی
14	دانش آموزان دختر در مقطع ابتدایی
10	دانش آموزان پسر در مقطع راهنمایی
1	دانش آموزان دختر در مقطع راهنمایی
10	دانش آموزان پسر در مقطع متوسطه
0	دانش آموزان دختر در مقطع متوسطه

نمودار در صد دانش آموزان پسر و دختر در مقاطع مختلف

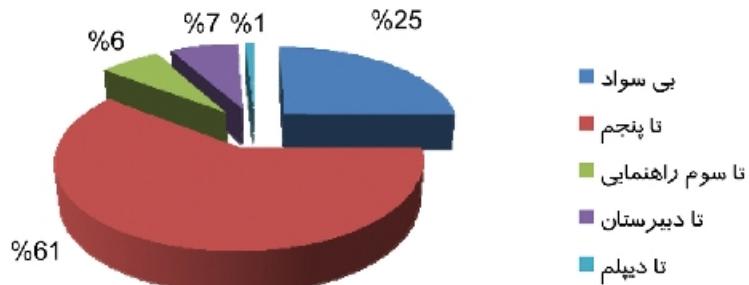
- دانش آموزان دختر در مقطع ابتدایی ■ دانش آموزان پسر در مقطع ابتدایی
- دانش آموزان دختر در مقطع راهنمایی ■ دانش آموزان پسر در مقطع راهنمایی
- دانش آموزان دختر در مقطع متوسطه ■ دانش آموزان پسر در مقطع متوسطه

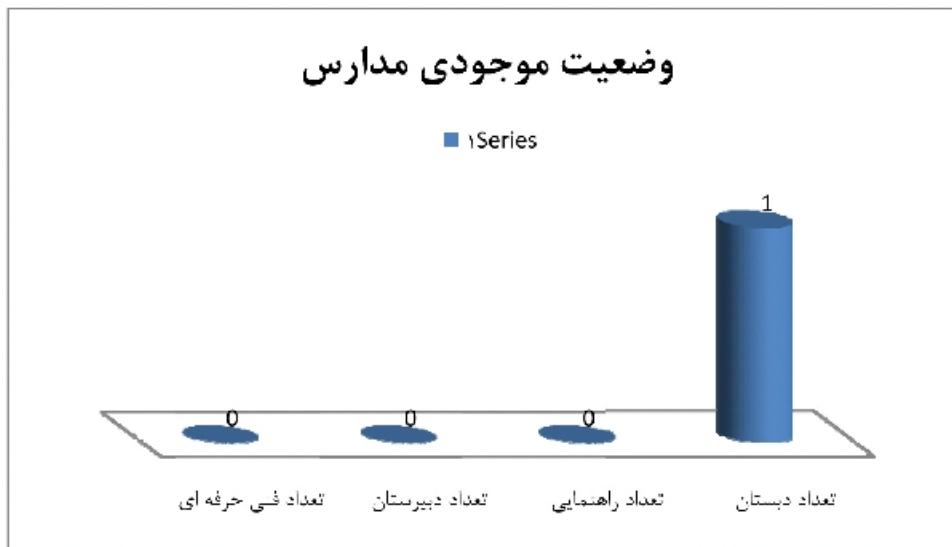

نسبت مقطع به تعداد کل زنان

نسبت مقطع به تعداد کل مردان

تعداد کارکنان دبستان : ۲ نفر

تعداد کارکنان راهنمایی: صفر

تعداد کارکنان دبیرستان : صفر

تحت پوشش سازمان نهضت سواد آموزی:بله

ساعت آموزشی مرتبط با مشاغل (فنی حرفه ای) : صفر ساعت

ساعت آموزشی در مورد بهداشت سلامت و تغذیه : صفر ساعت

ساعت آموزشی مذهبی و اجتماعی:صفر ساعت

سرانه آموزشی روستا:صفر ساعت

مرحله ۳

- امتیاز دهنده با رویکردی بر مدل‌های تعالی و کارت امتیاز دهنی متوازن

۲/۶۵

امتیاز کسب شده در این حوزه:

عنوان پرسش	وزن	نحوه امتیاز دهنی	امتیاز	امتیاز موذون
درصد با سواد	8.3	ناتا 20%	80-100%	61.42
		0-2	8--10	7.4
دبستان	6.3	وجود ندارد	وجود دارد	63
		0	10	10
راهنمایی	6.9	وجود ندارد	وجود دارد	0
		0	10	0
دبیرستان	6.8	وجود ندارد	وجود دارد	0
		0	10	0
فنی حرفه ای	5.9	وجود ندارد	وجود دارد	0
		0	10	0
نهضت سواد آموزی	7.4	وجود ندارد	وجود دارد	0
		0	10	0
سرانه کل آموزشی	7.1	کمتر از 5	20 به بالا	0
		0	10	0
میتوانند تحصیل کنند (مرد)	7.2	ناتا 20%	80-100%	28.8
		0	10	4
میتوانند تحصیل کنند (زن)	7.3	ناتا 20%	80-100%	14.6
		0	10	2
امتیاز کسب شده در این حوزه			2.65	

• تبیین عارضه ها

مرحله ۴

مرحله ۵

استفاده از تکنیکهای حل مساله مانند: طوفان فکری، گروه اسمی و بردآ و استفاده از روش (SWOT) جهت ارائه راهکارهای مناسب چهت پیشود و تعریف پژوهه های پیشود در هر حوزه در فازهای مختلف و اولویت بندی پژوهه ها

(weakness) نقاط ضعف (شرح عارضه های این حوزه)

- عدم ادامه تحصیل دختران بالاتر از دبستان
- پایین بودن سطح سواد مردم روستا
- پایین بودن سرانه آموزشی فنی حرفه ای، بهداشت، مذهبی
- عدم ادامه تحصیل پسران تا سطح حداقل دیپلم

(strength) نقاط قوت این حوزه :

- وجود راهنمایی و دیبرستان در روستاهای اطراف
- وجود دانش آموزان مستعد دختر و پسر
- وجود حرف مختلف جهت پیگیری و رشد مردان و زنان در آنها
- مردان و زنان مستعد در شغلهای فنی حرفه ای

(opportunity) فرصتی های موجود در این حوزه :

- قالی با طرح مناسب برای صادرات و فروش داخلی
- عدم وجود حرف متفاوت و رقیب در این حرف در این روستا
- استفاده از این حرف برای خدمت رسانی به روستاهای اطراف

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کثر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

- خودکفایی روستا نسبت به خدمات روستاهای دیگر
- بالا رفتن سطح فرهنگ روستا

تهدیدات موجود در این حوزه : (treatment)

- عدم حمایت دستگاههای دولتی
- عدم استقبال روستاییان از خدمات داخلی
- عدم استقبال روستاهای اطراف از خدمات این روستا
- عدم حمایت مردم از ادامه تحصیل دختران

عدم تامین مالی خانواده برای ادامه تحصیل یا عدم توانایی در پرداخت هزینه تحصیل

این حوزه یکی دیگر از حوزه های مورد بررسی و مطالعه این مدل میباشد . همانطور که میدانیم بهداشت یکی از شاخصهای توسعه یافته گی چه روستاهای و چه در کشورها محسوب میگردد . بهداشت میتواند مورده تاثیر گذار در مسیر توسعه یافتنی باشد . بهداشت عاملیست که در رشد جمعیت ، طول عمر ، کیفیت زندگی ، کاهش هزینه خانوار ، سلامت روانی خانوار نقش بالایی را ایفا میکند . فرهنگ و بهداشت نسبت به هم رابطه وابستگی داشته و در صورتیکه یکی تقویت گردد میتواند بر روی دیگری تاثیر مثبت گذارد و بالعکس .

• تشکیل تیم

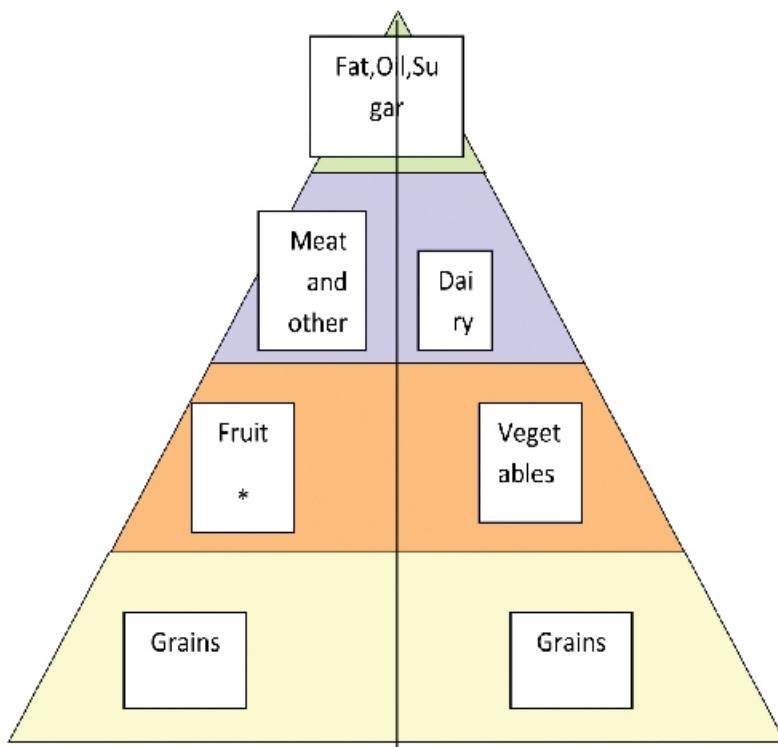
مرحله ۱

اعضاء تیم مدیریت و کارکنان موسسه خیریه امام علی (ع) و تعدادی از متخصصین داوطلب جهت معاینات پزشکی - پزشک متخصص روانشناسی جهت عارضه یابی شخصیتی و ارائه مشاوره به روستاییان ، تعدادی از روستاییان(برای استفاده در تعریف پروژه ها و بیان تجربیات گذشته که بسته به نوع عارضه طبقه روستایی انتخاب میگردد) .

مرحله ۲

• جمع آوری اطلاعات از طریق : مشاهده - مصاحبه-مطالعه

رعایت هرم تغذیه ای

در مطالعات میدانی انجام شده ، مشخص شد که کلیه موارد هرم غذایی در برنامه غذایی روستاییان وجود دارد اما چیزی که کمتر در آن دیده میشود استفاده از سبزیجات و میوه جات میباشد .

توضیح لازم در مورد هرم غذایی : در برنامه غذایی روزانه هر چه از بالا به سمت پایین حرکت میکنیم نشان میدهد که باید بر کمیت استفاده از طبق افزوده گردد مثلا استفاده از دانه ها و سبزیجات و میوه ها باید بیش از گوشت و چربیها باشد .

بیماریهایی که ممکن است متوجه کسانی باشد که از میوه و سبزیجات استفاده نمیکنند عبارتند از : بیماریهای تنفسی - بیماریهای چشمی - بیماریهای واگیردار و مسری - بیماریهای پوستی .

وضعیت بیماریها : از ۲۸۹ نفر ۱۰۶ نفر بیمار هستند . یعنی چیزی در حدود ۳۶٪ .

• امتیاز دهی با رویکردی بر مدلهای تعالی و کارت امتیاز دهی متوازن

مرحله ۳

۱/۴۷

امتیاز کسب شده در این حوزه :

عنوان پرسشن	وزن	نحوه امتیاز دهی	وجود دارد	وجود ندارد	امتیاز دهی	امتیاز موژون	امتیاز
حمام	9.25		10	0		0	0
مراکز بهداشتی و درمانی	8.12		10	0		0	0
داروخانه	6.8		10	0		0	0
خانه بهداشت فعال	8.1		10	0		0	0
تعداد پژوهش	7.3		وجود دارد	وجود ندارد		0	0

		10	0					
0	0	وجود دارد	وجود ندارد	5.6	تعداد دندانپزشک			
0	0	10	0					
0	0	وجود دارد	وجود ندارد	6.8	تعداد بیمار و مامای روستایی			
0	0	10	0					
0	0	وجود دارد	وجود ندارد	6.6	تعداد بهداشتیار و بیورز			
0	0	10	0					
0	0	وجود دارد	وجود ندارد	6.8	تعداد دامپزشک			
0	0	10	0					
1.48	امتیاز کسب شده این حوزه	وجود دارد	وجود ندارد	6.7	نوع تغذیه(رعایت هرم غذایی)			
33	5	10_20	20-30	30-40	40-60	بیش از 60%		
98	10	9_10	7_8	5_6	2_4	0	نسبت بیماران به کل	اقدامات پیشگیرانه(واکسیناسیون)

• تبیین عارضه ها

مرحله ۴

مرحله ۵

استفاده از تکنیکهای حل مساله مانند: طوفان فکری، گروه اسمی و بردا و استفاده از روش SWOT (جیت ارائه راهکارهای مناسب جیت پیشود و تعریف بروزه های پیشود در هر حوزه در فازهای مختلف و اولویت بندی بروزه ها

نقاط ضعف (شرح عارضه ها) این حوزه (weakness):

- عدم رعایت هرم غذایی و استفاده کم از سبزیجات و میوه جات
- عدم وجود زیر ساخت بهداشتی درمانگاه، پزشک، دندانپزشک، بیمارو، بهدار، خانه بهداشت و داروخانه

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

- وجود بیماری آسم در زنان

- پایین بودن سطح بهداشت جمعی در روستا

- عدم گذراندن دوره آموزشی پیشگیرانه

- عدم وجود حمام مناسب در روستاو آب گرم جهت استحمام

- وجود بیماریهای کلیوی و گوارشی

نقاط قوت این حوزه : (strength)

- وجود استعداد خاک برای کشاورزی و کاشت سبزیجات و میوه جات

- تمایل مردم به استفاده از حمام

فرصتهای موجود در این حوزه : (opportunity)

- عدم وجود درمانگاه و خانه بهداشت مناسب در روستاهای اطراف

- ارائه محصولات (میوه ها و سبزیجات) برای بازار مصرف اطراف

- افزایش سطح سلامت در این روستا و روستاهای اطراف

- استفاده دیگر روستاهای از زیر ساختهای این روستا

- انتشار زیر ساختهای بهداشتی در دیگر روستاهای اطراف

- فروش آب مناسب به دیگر روستاهای

تهدیدات موجود در این حوزه : (treatment)

- عدم حمایت ارگانهای دولتی از طرح

- عدم استقبال روستاییان از طرح

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

• عدم استفاده از تنورهای جدید برای پخت نان

• عدم پذیرش پرداخت بها آب مناسب

حوزه زیر

بنایی

• تشکیل تیم

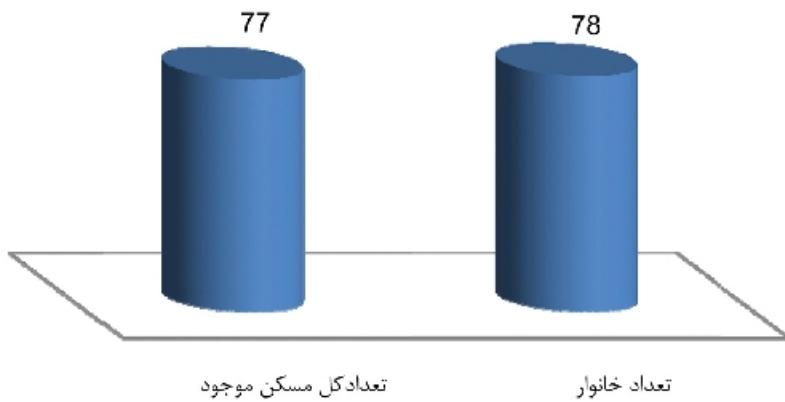
مرحله ۱

مرحله ۲

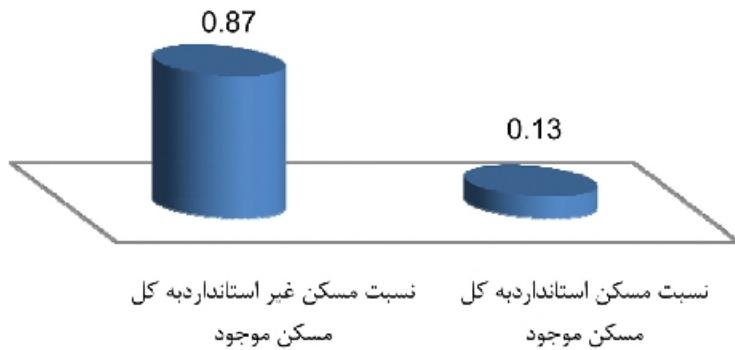
• جمع آوری اطلاعات از طریق - مشاهده - مصاحبه - مطالعه

وضعیت مسکن و خانوار	
78	تعداد خانوار
77	تعداد کل مسکن موجود
10	تعداد مسکن استاندارد روستا
0.13	نسبت مسکن استاندارد به کل مسکن موجود
0.87	نسبت مسکن غیر استاندارد به کل مسکن موجود
0.99	سرانه مسکن
0.13	سرانه مسکن استاندارد

مقایسه تعداد خانوار و تعداد مسکن موجود

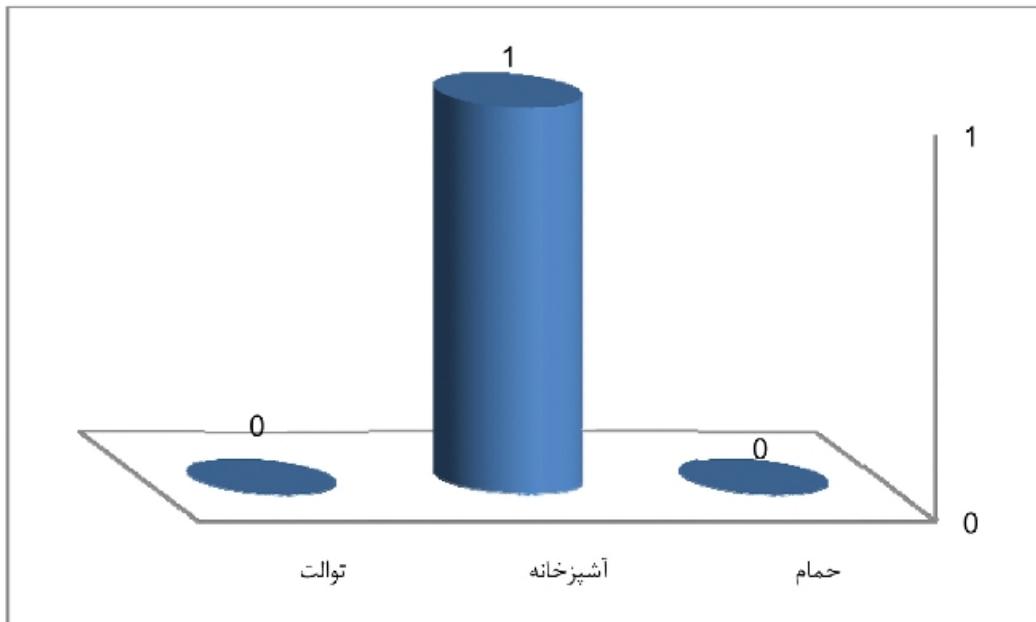

نمودار مقایسه ای مسکن استاندارد و غیر استاندارد

وضعیت امکانات موجود در منزل

وجود ندارد	حمام
وجود دارد	آشپزخانه
وجود ندارد	توالت

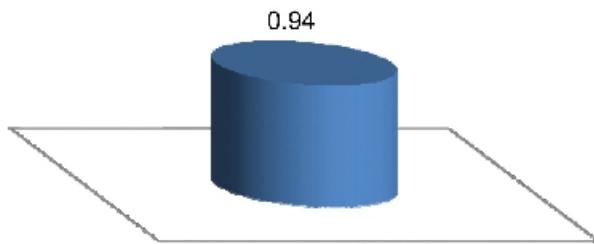

	تعداد بالقوه مسكن مورد نياز (برای افرادی که میخواهند ازدواج کنند)
10	

وضعیت مسکن مورد نیاز باز سازی	
0.94	نسبت مسکن مورد نیاز باز سازی به کل مسکن

البته خانه های ساخته شده توسط وزارت مسکن بدليل عدم رعایت نکات اقلیمی مورد پسند روستاییان واقع نشده و از لحاظ گرم کردن در روزهای سرد و خنک کردن در روزهای گرم با مشکل مواجه میشوند . در بازسازی منازل جدید و استاندارد سازی آنها باید حتما بومی سازی صورت گیرد .

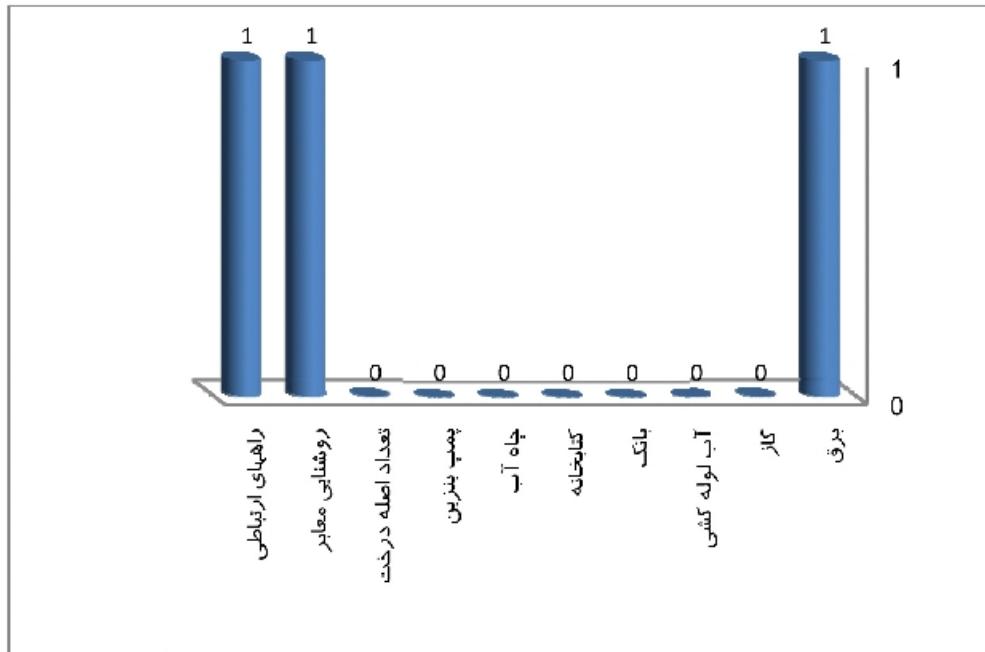
نمودار نسبت مسکن مورد نیاز باز سازی به کل

نسبت مسکن مورد نیاز باز سازی به کل مسکن

وضعیت امکانات زیر بنایی در روستا

دارد	برق
ندارد	گاز
ندارد	آب لوله کشی
ندارد	بانک
ندارد	کتابخانه
ندارد	چاه آب
ندارد	پمپ بنزین
ندارد	تعداد اصله درخت
دارد	روشنایی معابر
دارد	راههای ارتباطی

نadar	معابر قابل عبور
26	میزان بارندگی
ok	حاصلخیزی خاک
خشک	دسترسی به آب
%50 انجام شده است	طرح هادی
20 هکتار	زمین قابل کشت (متراز)
50	میانگین متراز مسکن
30	قدمت

مرحله ۳

- امتیاز دهنده با رویکردی بر مدل‌های تعالی و کارت امتیاز دهنده متوازن

۴/۰۷

امتیاز کسب شده در این حوزه:

عنوان پرسش	وزن	نحوه امتیاز دهنده	امتیاز موزون	امتیاز
نسبت مسکن استاندارد	7.9	کمتر از ۰.۲۰	80_100 60_80 40_60 20_40	2
		۰-۲	8_10 6-8 4-6 2-4	8-10
سرانه مسکن موجود هر خانوار	7.5	۰.۵	۰.۸-۱ ۸_۱۰ ۵_۸ ۰	10
		۳۰	۶۰_۹۰ ۳۰_۶۰	۲
میانگین مترال مسکن	6.8	۰	۱۲۰ به بالا ۹۰_۱۲۰	2
		۰	۷	10
امکانات موجود(حمام-سرویس-آپارتمان)	8	وجود ندارد ۱۰		0
برق	9.2	وجود ندارد ۱۰		10
گاز	6.6	وجود ندارد ۱۰		0
آب لوله کشی	9.6	وجود ندارد ۱۰		10
بانک	6.6	وجود ندارد ۱۰		0
کتابخانه	7	وجود ندارد ۱۰		0
چاه آب	7.2	وجود ندارد ۱۰		10
نسبت زمین قابل کشت بازار هر خانوار(مترال)	6.7	کمتر از ۱ هکتار ۳_۴ ۲_۳ ۱_۲ ۳	۴ به بالا 10	0
معابر قابل عبور	6.7	وجود ندارد ۱۰		0
میزان پارندگی	7.8	خشک	نیمه خشک	بر باران
		۰	۲	مرطوب ۵
حاصلخیزی خاک	7.9	وجود ندارد ۰		10
		۰	۰	وجود ندارد 10
دسترسی به آب	8.2		امتیاز کسب شده این حوزه	0
			4.07	

• تبیین عارضه ها

مرحله ۴

مرحله ۵

- استفاده از تکنیکهای حل مساله مانند: طوفان فکری، گروه اسمی و برد و استفاده از روش (SWOT) جیت ارائه راهکارهای مناسب جیت پیشود و نعرفی پژوهه های پیشود در هر حوزه در فاصله های مختلف و اولویت بندی پژوهه ها

(weakness): شرح عارضه ها (این حوزه)

- وجود مسکن های غیر استاندارد

- عدم وجود حمام و سرویس بهداشتی در منازل

- عدم وجود معابر قابل عبور

- عدم وجود درخت

- عدم وجود آب مناسب

- عدم وجود بانک

- عدم وجود کتابخانه

- عدم وجود گاز و پمپ بنزین

- عدم وجود مغازه و یا سوپر مارکت

(strength): نقاط قوت این حوزه :

- ساخت برخی منازل استاندارد توسط وزارت مسکن پس از زلزله

- اوقات فراغت افراد روستا

- روشنایی معابر و برق

- فرهنگ پذیری در مورد درختکاری

فرصت‌های موجود در این حوزه : (opportunity)

- ارائه خدمات به دیگر روستاهای
- اشاعه فرهنگ به دیگر روستاهای
- استفاده از پتانسیل کشاورزی
- بودجه آمدن فرصت‌های سرمایه گذاری جذب توریست ، سرمایه گذار صنعتی کشاورزی دامداری
- اشاعه فرهنگ کتابخوانی ، و فرهنگ اجتماعی

تهدیدات موجود در این حوزه : (treatment)

- عدم حمایت ارگانهای دولتی از طرح
- عدم بودجه آمدن فرهنگ استفاده از زیر ساختها
- خشکسالی

حوزه

سیاسی

• تشکیل تیم

مرحله ۱

• جمع آوری اطلاعات از طریق - مشاهده - چک لیست - مطالعه

مرحله ۲

وضعیت موجودی زیر ساختهای اجتماعی	
وجود دارد	شورای اسلامی روستایی
وجود ندارد	پاسگاه نیرو انتظامی
وجود ندارد	پایگاه مقاومت بسیج
وجود ندارد	تعاونی روستایی
وجود ندارد	تعداد کارکنان دولت
وجود ندارد	ادارات دولتی

نمودار وضعیت موجودی زیر ساختهای سیاسی

• امتیاز دهنده با رویکردی بر مدلهای تعالی و کارت امتیاز دهنی متوازن

مرحله ۳

۲/۳۲

امتیاز کسب شده در این حوزه :

حوزه	عنوان پرسشن	وزن	نحوه امتیاز دهنده	امتیاز دهنده	امتیاز موژون
سیاسی	شورای اسلامی روستایی	9.5	موجود است	95	10
			موجود نیست	0	10
سیاسی	پاسگاه نیرو انتظامی	8.6	موجود است	0	0
			موجود نیست	10	10
سیاسی	بایگاه مقاومت سسیج	8.6	موجود است	0	0
			موجود نیست	10	10
سیاسی	تعاونی روستایی	8.5	موجود است	0	0
			موجود نیست	10	10
سیاسی	ادارات دولتی	5.6	موجود است	0	0
			موجود نیست	10	10
	امتیاز کسب شده در این حوزه				2.32

• تبیین عارضه ها

مرحله ۴

مرحله ۵

استفاده از تکنیکهای حل مساله مانند: طوفان فکری، گروه اسمی و برد و استفاده از روش (SWOT) جیت ارائه راهکارهای مناسب جیت پیشود و تعریف پژوهه های پیشود در هر حوزه در فازهای مختلف و اولویت بندی پژوهه ها

نقاط ضعف (شرح عارضه ها) (این حوزه: weakness)

- عدم وجود پایگاه مقاومت بسیج
- عدم وجود تعاوونی در روستا
- عدم تامین مالی روستاییان در شرایط حساس و اضطراری
- عدم امکان پرورش استعدادسیاسی مردم

نقاط قوت این حوزه : (strength)

- وجود جوانان مستعد
- وجود اتحاد در بین روستاییان

فرصتهای موجود در این حوزه : (opportunity)

- وجود صمیمیت در جوانان روستا
- استفاده از امکانات بالقوه فرهنگ جمعی

تهدیدات موجود در این حوزه : (treatment)

- در نزدیکی مرز افغانستان قرار گرفتن

- بازنگری داندن و امها گرفته شده

حوزه

ارتباطی

• تشکیل تیم

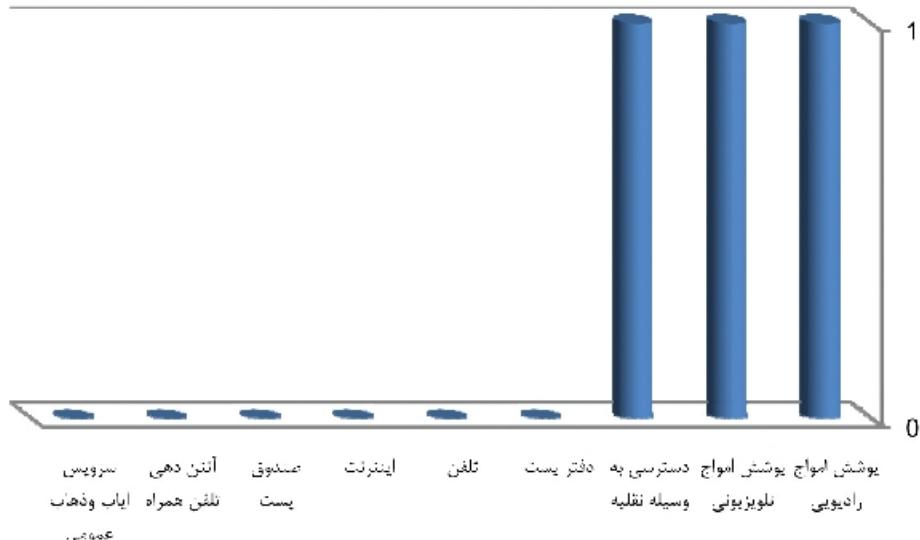
مرحله ۱

مرحله ۲

- جمع آوری اطلاعات از طریق - مشاهده - چک لیست - مطالعه

وضعیت موجودی وسائل ارتباطی

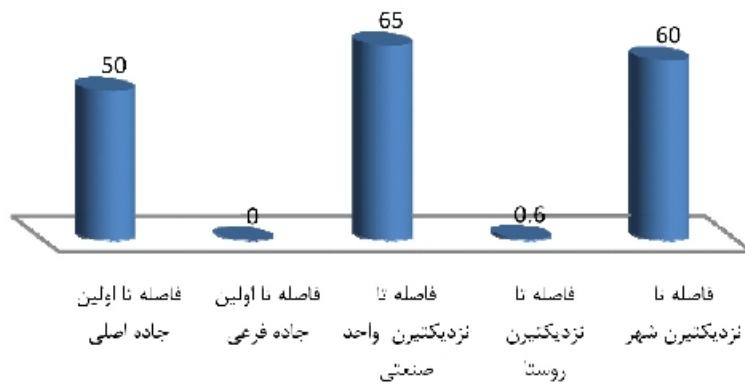
وجود دارد	پوشش امواج رادیویی
وجود دارد	پوشش امواج تلویزیونی
وجود دارد	دسترسی به وسیله نقلیه
وجود ندارد	دفتر پست
وجود دارد	تلفن
وجود ندارد	اینترنت
وجود ندارد	صندوق پست
وجود ندارد	آتن دهی تلفن همراه
وجود ندارد	سرвис ایاب و ذهاب عمومی

نمودار وضعیت موجودی وسائل ارتباطی

وضعیت فواصل از مکانهای مهم تاثیر گذار

60	فاصله تا نزدیکترین شهر
0.6	فاصله تا نزدیکترین روستا
65	فاصله تا نزدیکترین واحد صنعتی
0	فاصله تا اولین جاده فرعی
50	فاصله تا اولین جاده اصلی

نمودار فواصل از مکانهای مهم تاثیر گذار

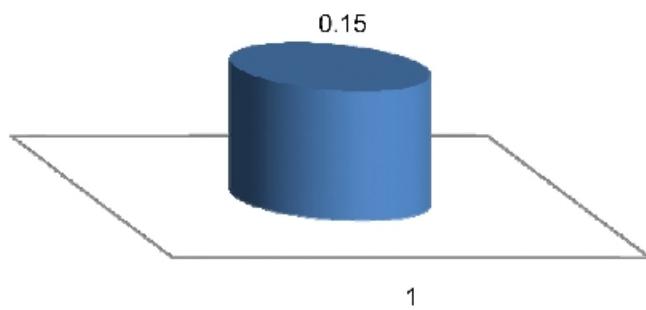
طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

وضعیت وسیله نقلیه شخصی

0.15	سرانه وسیله نقلیه شخصی به خانوار
------	----------------------------------

سرانه وسیله نقلیه شخصی به خانوار

■ سرانه وسیله نقلیه شخصی به خانوار

وضعیت طول راهها

0	طول راههای آسفالتی روستایی
0	طول راههای شوسه روستایی

- امتیاز دهی با رویکردنی بر مدلهای تعالی و کارت امتیاز دهی متوازن

مرحله ۳

۵/۲۱

امتیاز کسب شده در این حوزه :

عنوان پرسش	وزن	نحوه امتیاز دهن	امتیاز	امتیاز موزن	امتیاز	امتیاز موزن
پوشش امواج رادیویی	8.4	موجود است	موجود نیست	10	10	10
		موجود است	موجود نیست	1	0	0
پوشش امواج تلویزیونی	8.9	موجود است	موجود نیست	10	0	10
		موجود است	موجود نیست	0	0	0
دسترسی به وسیله نقلیه عمومی	8.1	موجود است	موجود نیست	10	0	10
		موجود است	موجود نیست	0	0	0
دفتر پست	7.5	موجود است	موجود نیست	10	0	10
		موجود است	موجود نیست	0	0	0
تلفن	8.8	موجود است	موجود نیست	10	0	10
		موجود است	موجود نیست	0	0	0
اینترنت	5.9	موجود است	موجود نیست	10	0	10
		موجود است	موجود نیست	0	0	0
صندوق پست	6.9	موجود است	موجود نیست	10	0	10
		موجود است	موجود نیست	0	0	0
آتن دهی تلفن همراه	7.8	موجود است	موجود نیست	10	0	10
سرانه وسیله نقلیه شخصی	7.1	کمتر از 0.5-0.7	0.3-0.5	0.3	0.3-0.5	0.9
		کمتر از 0.5-0.7	0.3-0.5	0	3	8
وجود راههای اسفالتی روستایی	7.2	موجود است	موجود نیست	10	0	10
		موجود است	موجود نیست	0	0	0
فاصله تا نزدیکتیرن شهر	6.8	کمتر از 20 کیلومتر	20_40	40_60	60_80	80 از کیلومتر
		کمتر از 20 کیلومتر	20_40	40_60	60_80	80 از کیلومتر
فاصله تا نزدیکتیرن روستا	7.7	کمتر از 5 کیلومتر	5_10	10_15	15-20	20 از بیش
		کمتر از 5 کیلومتر	5_10	10_15	15-20	20 از بیش
فاصله تا نزدیکتیرن واحد صنعتی	6.6	کمتر از 20 کیلومتر	20_40	40_60	60_80	80 از کیلومتر
		کمتر از 20 کیلومتر	20_40	40_60	60_80	80 از کیلومتر
فاصله تا اولین جاده فرعی	6.9	کمتر از 1 کیلومتر	1_2	2_4	4_6	6 از بیش
		کمتر از 1 کیلومتر	1_2	2_4	4_6	6 از بیش
فاصله تا اولین جاده اصلی	6.4	کمتر از 20 کیلومتر	20_40	40_60	60_80	80 از کیلومتر
		کمتر از 20 کیلومتر	20_40	40_60	60_80	80 از کیلومتر
امتیاز کسب شده در این حوزه						
5.21						

• تبیین عارضه ها

مرحله ۴

استفاده از تکنیکهای حل مساله مانند طوفان فکری، گروه اسمی و بردا و استفاده از روش (SWOT) چیز ارائه راهکارهای مناسب جیب پرسود و تعریف بروزه های پرسود در هر حوزه در فازهای مختلف و اولویت بندی بروزه ها

مرحله ۵

(weakness) : شرح عارضه ها (این حوزه)

عدم وجود وسائل ارتباط جمعی

عدم وجود وسیله نقلیه عمومی

عدم پوشش دهنده مناسب تلفن همراه

(strength) : قوت این حوزه

علاقه با استفاده از ابزارهای ارتباطی در روستاییان

(opportunity) : فرصتیای موجود در این حوزه

استفاده از وسیله نقلیه برای خدمات به دیگر روستاهای

(treatment) : تهدیدات موجود در این حوزه

عدم تامین مالی برای خرید وسیله نقلیه مالی

حوزه
اجتماعی

• تشکیل تیم

مرحله ۱

مرحله ۲

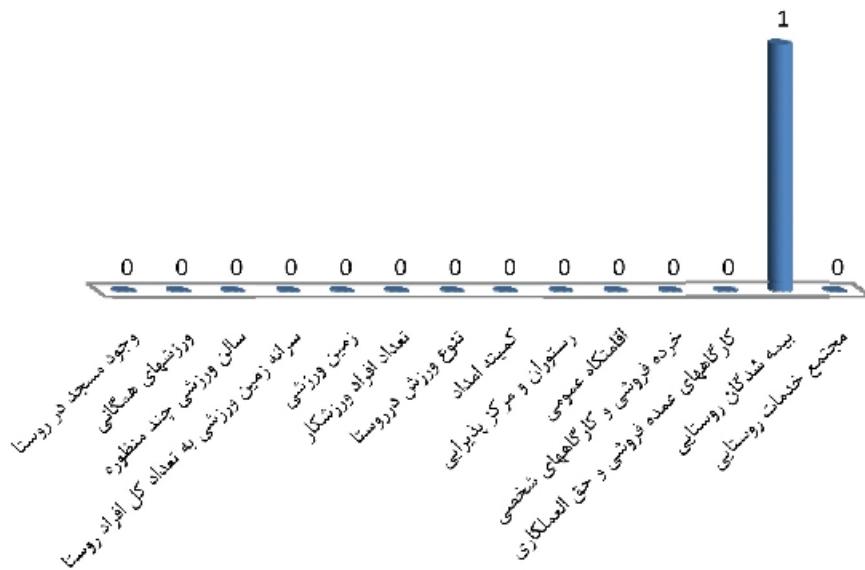
• جمع آوری اطلاعات از طریق - مشاهده - چک لیست - مطالعه

وضعیت موجودی زیر ساختهای اجتماعی

وجود ندارد	مجتمع خدمات روستایی
وجود دارد	بیمه شدگان روستایی
وجود ندارد	کارگاههای عمده فروشی و حق العملکاری
وجود ندارد	خرده فروشی و کارگاههای شخصی
وجود ندارد	اقامتگاه عمومی
وجود ندارد	رستوران و مرکز پذیرایی

کمیته امداد	وجود ندارد
تنوع ورزش در روستا	وجود ندارد
تعداد افراد ورزشکار	وجود ندارد
زمین ورزشی	وجود ندارد
سرانه زمین ورزشی به تعداد کل افراد روستا	وجود ندارد
سالن ورزشی چند منظوره	وجود ندارد
ورزشگاه همگانی	وجود ندارد
وجود مسجد در روستا	وجود ندارد

وضعیت موجودی زیر ساختهای اجتماعی

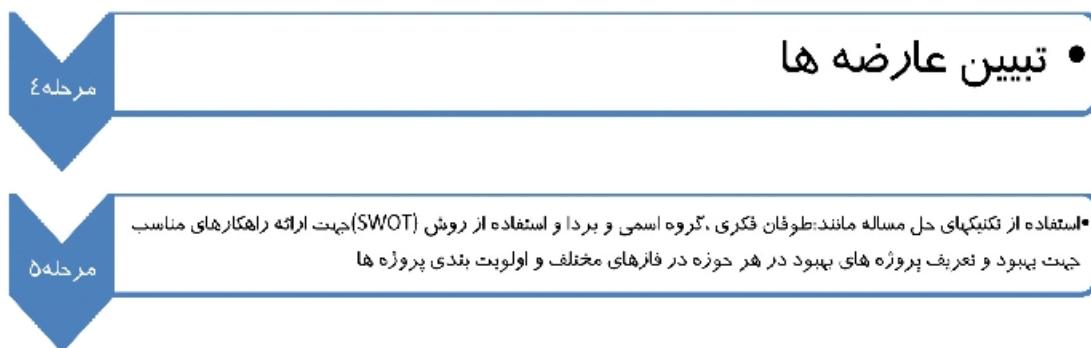
مرحله ۳

• امتیاز دهنده با رویکردی بر مدل‌های تعالی و کارت امتیاز دهنی متوازن

۱۰۴

امتیاز کسب شده در این حوزه :

عنوان پرسشن	وزن	نحوه امتیاز دهنی	موارد موجود است	موارد نبایست	امتیاز	امتیاز موزون
مجتمع خدمات روستایی	8.3	کمتر از 10٪	موارد موجود است	موارد نبایست	0	0
			10	0	10	0
نسبت بینمه شدگان روستایی	9.1	کمتر از 10٪	موارد موجود است	موارد نبایست	10	80 ۹۴ بلا
			3	0	6	50_80 30_50
کارگاههای عمده فروشی و حق العملکاری	7.1	کمتر از 10٪	موارد موجود است	موارد نبایست	0	0
			10	0	10	10
خرده فروشی و کارگاههای شخصی	8.8	کمتر از 10٪	موارد موجود است	موارد نبایست	0	0
			10	0	10	10
اقامتگاه عمومی	6.2	کمتر از 10٪	موارد موجود است	موارد نبایست	0	0
			10	0	10	10
рестوران و مرکز پذیرایی	7.2	کمتر از 10٪	موارد موجود است	موارد نبایست	0	0
			10	0	10	10
کمینه امداد	6.6	کمتر از 10٪	موارد موجود است	موارد نبایست	0	0
			10	0	10	10
نسبت افراد ورزشکار	5.9	کمتر از 10٪	موارد موجود است	موارد نبایست	0	0
			3	0	6	50 به بالا
زمین ورزشی	8.4	کمتر از 10٪	موارد موجود است	موارد نبایست	0	0
			10	0	10	10
سالن ورزشی چند منظوره	8.4	کمتر از 10٪	موارد موجود است	موارد نبایست	0	0
			10	0	10	10
ورزشی همگانی	5.8	کمتر از 10٪	موارد موجود است	موارد نبایست	0	0
			10	0	10	10
وجود مسجد در روستا	8.8	کمتر از 10٪	موارد موجود است	موارد نبایست	0	0
			10	0	10	10
جمع امتیاز کسب شده در این حوزه						
1.004						

(weakness): شرح عارضه ها (این حوزه:

عدم وجود مسجد در روستا

عدم وجود مجتمع رفاهی

عدم وجود اماكن تفریحی و ورزشی

عدم برگزاری ورزشی همگانی

(strength : نقاط قوت این حوزه :

وجود روحیه مذهبی در روستا

(opportunity : فرصتی های موجود در این حوزه :

وجود یک مسجد در حد اسکلت فلزی

(treatment : تهدیدات موجود در این حوزه :

عدم تامین مالی برای تکمیل مسجد

۲-۵- یافته های تحلیلی

زمین شناسی :

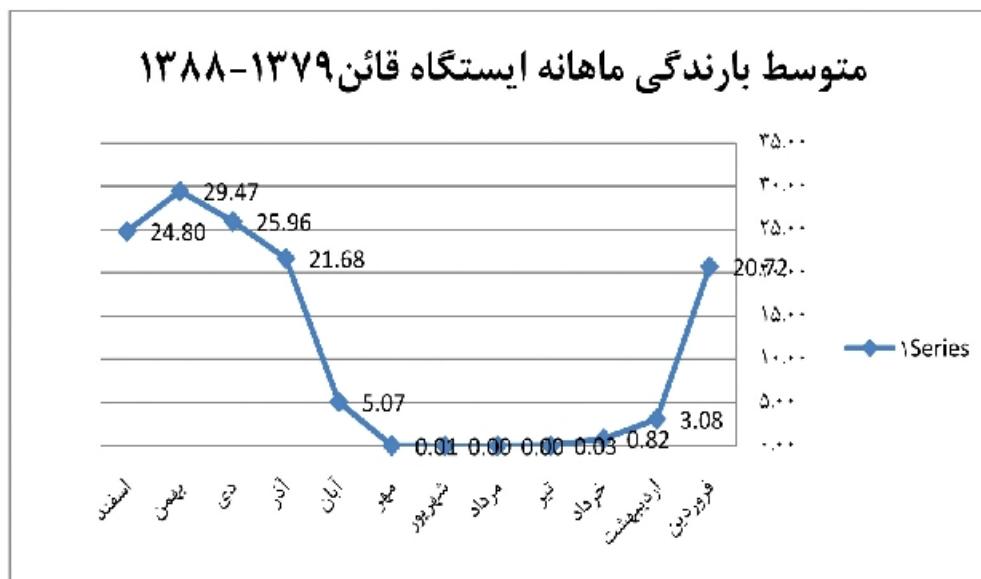
از لحاظ طبقه بندی سختی و سستی سنگهای کانون توسعه کلی به روش پروتودیاکونوف این منطقه دارای رس سنگ متراکم است که این سنگها دارای قابلیت جذب و نفوذ پذیری کم میباشد . ضریب مقاومت سنگهای منطقه بین ۷/۰ تا ۵ تعیین میگردد . که به جهت حفظ سنگها و خاکهای سطحی زمین میبایست اقدامات لازم انجام شود در غیر اینصورت آبیابی سطحی و باد با سایش شدید سطحی منابع آب خاک قابل برهه برداری و سکونتگاههای این منطقه را از بین خواهد برداشت .

در زمین لرزه سال ۱۳۷۶ که با بزرگی ۷/۱ در مقیاس ریشتر اتفاق افتاد آثار زیانباری را به منازل این روستا وارد آورد و ضمناً آسیبهای جدی به قناتهای کل منطقه وارد آورد .

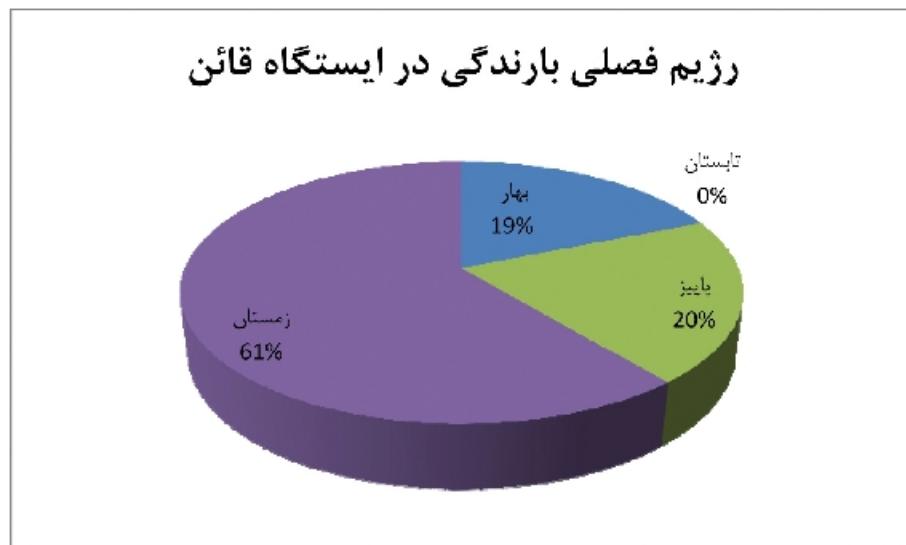
آب و هوا

متوسط بارندگی ماهانه ایستگاه قائن در سالهای ۱۳۸۸-۱۳۷۹

جمع سالانه	اسفند	بهمن	دی	آذر	آبان	مهر	شهریور	مرداد	تیر	خرداد	اردیبهشت	فروردین
131.63	24.80	29.47	25.96	21.68	5.07	0.01	0.00	0.00	0.03	0.82	3.08	20.72
	26.74			8.92			0.01			8.21		

بارندگی ها از آذرماه شروع میشود و تا آخر فروردین ماه ادامه خواهد داشت این ماهها جزء ماههای بارانی محسوب شده و از خرداد تا اواسط آبان خشکی بیشتر از بارندگی غالب میباشد.

یخندهان

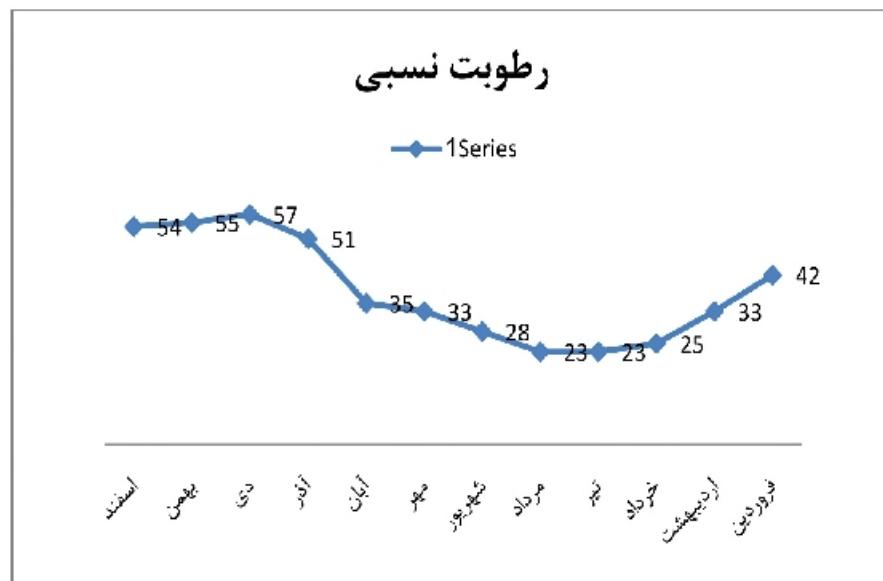
داده های هواشناسی حاکی از آنست که تعداد روزهای یخندهان در این محدوده حدودا بیش از ۵ ماه است یعنی بیش از ۵ ماه از سال دما به زیر صفر میرسد .(پاییز و زمستان) که غالبا اولین سرمای زود رس استان در شهرستان قائن اتفاق می افتد .

رطوبت نسبی چون میزان رطوبت نسبی هوا در کاهش یا افزایش مقدار تعرق از گیاه و تبخیر از سطح خاک موثر است از داده های ایستگاه قائن در این زمینه استفاده شد . داده های ایستگاه قائن نشان دهنده آنست که در مجموع رطوبت نسبی ماهانه و سالانه این محدوده نسبت به شمال و جنوب کشور کمتر است .

بیشتر در صد و ارقام رطوبت نسبی مربوط به ماههای زمستان و آخر پاییز میباشد و کمترین آن به ماههای تابستان تعلق دارد .

ماه	آیستگاه	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند	جمع
قائن		42	33	25	23	23	28	33	35	51	57	55	54	38

متوجه درصد رطوبت نسبی ماهانه در ایستگاه قائن

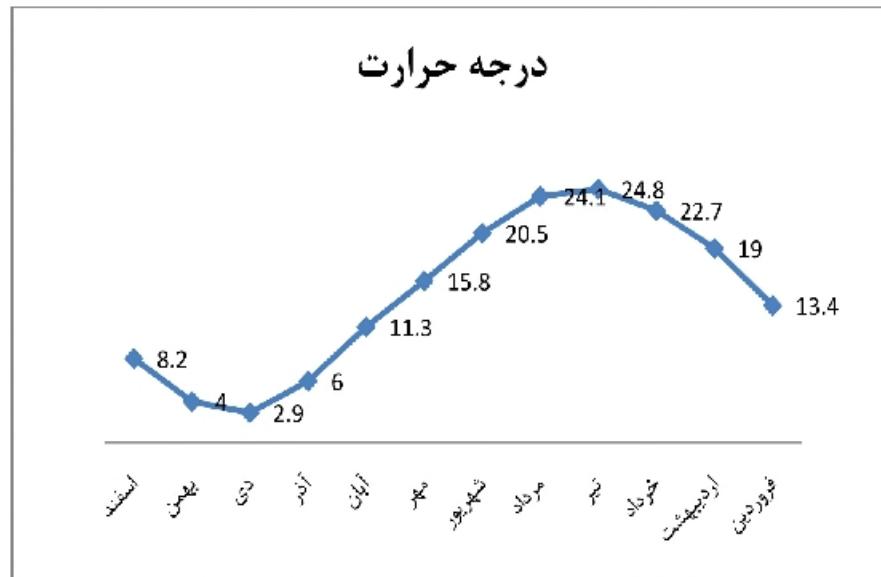

درجہ حرارت

میزان متوسط دمای ماهانه ایستگاه قائن بر اساس داده های هواشناسی این ایستگاه در جدول

زیر نشان داده شده است.

ماه ایستگاه	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند	جمع
قائن	19	22.7	24.8	24.1	20.5	15.8	11.3	6	2.9	4	8.2	14.3	

حداقل و حد اکثر دمای ماهانه ایستگاه قائن

ماه	آذر	دی	بهمن	تیر	خرداد	جون	ژوئیه	ژوئی	ژوئی	ژوئی	ژوئی	ژوئی	ژوئی	کلار پارامتر
3.4	13.4	12	4	0.5	2.7	8.2	12.9	14.7	12.4	8.5	3.3			حداقل
21	15.1	14.4	19.3	22.2	28.4	31.9	34.4	34.4	33.6	31.1	24.4			حداکثر
24.4	28.5	26.4	23.3	22.7	25.7	23.7	21.5	19.7	21.2	22.6	21.1			اختلاف

ساعت آفتابی

متوجه ساعت آفتابی ماهانه ایستگاه قائن

ماه	ژوئی	ساعت آفتابی												
ماه	ساعت آفتابی													
ساعت آفتابی	240	310	344	374	368	320	275	243	187	186	181	200	3228	

میزان ابرناکی

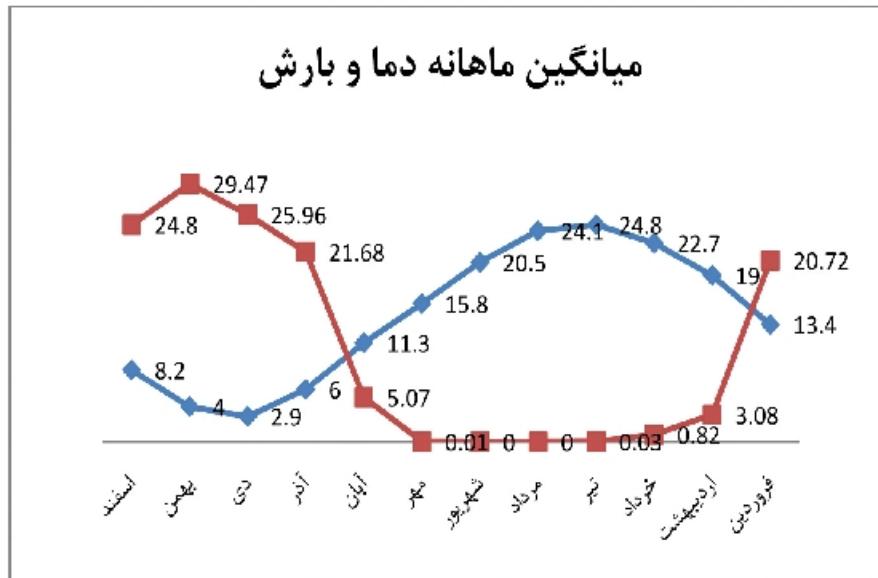
وجود ابر در آسمان باعث کاهش تابش موثر خورشید می‌شود . در شبها نیز مانع خوبی برای بازتاب گرمای سطح زمین به جو می‌گردد .

ماه ایستگاه	فرواردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	آبان	مهر	شهریور	مهرداد	آبان	مهر	آذر	اسفند	منیسسط
قائن	18.5	10.6	4	0.9	0.8	2	4.5	16	9.7	16	18	20	12

نمودار آمبروترومیک

این نمودار بر اساس متوسط دما و بارش ماهانه تهیه و ترسیم می‌شود و دوره های مرطوب و خشکی را در طول سال مشخص می‌کند .

ماه بارش	ماه دما	فرواردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	آبان	مهر	شهریور	مهرداد	آبان	مهر	آذر	اسفند
بارش	20.72	3.08	0.82	0.03	0.00	0.00	0.00	0.00	0.82	3.08	20.72	24.80	24.80
دما	13.4	19	22.7	24.8	24.1	20.5	15.8	11.3	6	5.07	21.68	2.9	4

دوره خشک از فروردین ماه شروع و تا آبان ادامه می‌یابد.

باد

این عنصر باعث تعرق گیاهان می‌شود و از طرفی باعث پخش آفات گیاهی و گرده افشاری گیاهان نقش مهمی دارد

تحلیل از لحاظ آب و هوا

چون در شناسایی و طبقه‌بندی روستاهای از لحاظ توسعه یافتنی، آب و هوا نقش بسزایی دارد آب و هوا در تعیین نوع شغل روستاییان (دامداری و کشاورزی و ...) بهداشت، نوع مسکن، زیر ساختها شامل (راه سازی، گازرسانی برق رسانی و ...) و ... میتوان تاثیر گذار باشد. در نتیجه این مورد بطور کامل از روی گزارشات موجود مورد بررسی قرار گرفت و مشخص شد که از لحاظ اقلیمی این روستا در دسته آب و هوای سرد و خشک قرار می‌گیرد. (تحلیل آمبرژه)

با توجه باینکه نوسانات شدید بارندگی در ماههای مختلف و حتی در سالهای مختلف بسیار زیاد دیده می شود . در نتیجه برای انتخاب محصول کشاورزی باید به این امر دقت نمود که محصولی انتخاب شود که به این نوسانات حساس نباشد . ضمناً باید میزان نیاز آن محصول به آب نیز در نظر گرفته شود .

مثالاً گیاه زعفران به آب زیاد ندارد و با آب و هوای منطقه سازگاری دارد رشد گیاه نیز از پاییز آغاز (آبیاری زعفران نیز از اواسط مهر تا دهه اول آبان انجام میشود) و هنگامیکه بارندگی در فصل بهار کامل میشود رشد گیاه متوقف میگردد . این گیاه رطوبت نسبی بین ۱۱-۷ درصد نیاز دارد که طبق آمارها قابل تامین است و ضمناً ۸۰ تا ۱۳۰ روز یخندهان نیاز دارد که در این ناحیه حدود ۱۰۰ روز یخندهان وجود دارد . سرمای قابل تحمل زعفران ۱۸۵ میباشد . میتوان مشاهده کرد تمامی شرایط برای کشت این محصول وجود دارد اما با بررسی بیشتر در فصل مرتبط به آن پرداخته خواهد شد .

یکی دیگر از عناصر اقلیمی این محدوده وزش باد است . وزش باد در تعرق گیاهان ، شکستن شاخ و برگ انسداد شبکه های ارتباطی تخریب خطوط انتقال برق افزایش بیماریهای چشمی و تنفسی نقش بسزایی دارد .

در طرح توسعه میتوان بجهت کاهش صدمات از بادشکن در حاشیه مزارع پیرامون منازل مسکونی و تثبیت شنبای روان و بدون حفاظ ... در نظر گرفت که باز هم بعداً بدان پرداخته خواهد شد .

منابع آب

در این منطقه چون بارشها نامنظم است رود دائمی وجود ندارد ولی آبراهه های موقتی زیادی تشکیل میشود. با اینکه بارندگی کمی در منطقه انجام میشود اما بدلیل متخلخل بودن خاک و خصوصیت ساختمانی خاک این منطقه، ذخیره آب زیر زمین خوبی در منطقه وجود داشته و تشکیل میگردد . بدلیل خشکسالی چند سال اخیر همه چشمی سارهای منطقه خشک شده است و وضعیت آب های زیر زمینی اندکی افت داشته است . در طرح توسعه به امر تامین آب مفصل از جای مقتضی پرداخته خواهد شد .

طبق آمار منتشر شده از سازمان منطقه ای استان خراسان جنوبی (سال ۱۳۸۵) تنها یک چاه عمیق در این منطقه وجود دارد که بدلیل عدم توجه کافی به ان قابل بهره برداری نمیباشد .

ضمانت در این منطقه دو دهننه قنات وجود دارد که اکنون خشک شده در طرح توسعه باید به احیای آن توجه خاص شود .

ضمانت در این منطقه بدلیل کم آبی و خشکسالیهای مکرر چاه عمیق نیمه فعال شده و قنات نیز خشک گردیده و نمیتواند این دو منابع خوبی برای بهره برداری و استفاده در کشاورزی باشد

وضعیت خاک

پیه هایی ماسه ای در این منطقه دیده میشود که این خاکها بوسیله باد ایجاد میگردد رطوبت و پوشش گیاهی میتواند باعث ثبیت خاک گردد اما اگر مانع مهمی در مسیر حرکت و جابجایی ماسه ها نباشد و ضمانت هوا خشک باشد ماسه ها متحرک است .

ضمنا این محدوده دارای خاکهایی است که از ارتفاعات بالا به سمت دره ها منتقل شده است مواد آلی در برخی لایه ها دیده میشود و ضمنا مقادیری نمک در برخی دیگر از لایه ها قابل ردیابی است.

ضمنا فرسایش خاک نیز بدلیل وزش بادهای شدید (بدلیل اختلاف ارتفاع و اختلاف دما بین دشتها و کوهستانهای منطقه) اتفاق میافتد و تشکیل تپه های شنی از نمودهای بارز این فرسایش است. ضمنا فرسایش خاک بدلیل جاری شدن سیلاب نیز اتفاق می افتد که باید به روش آبخیزداری و آبخوان داری آنرا مهار کرد.

میتوان با روشهای ذیل نسبت به جلوگیری از فرسایش و بهبود وضعیت خاک اقدام نمود:

ایجاد آبخوان داری در منطقه

ایجاد استخرها و سدهای زیر زمینی

اصلاح خاکهای محدوده و افزودن کود حیوانی و مواد آلی به خاکهای کشاورزی
کنترل ماسه های روان و ثبیت آن بطرق مختلف(کشت وار درختی ، نهالکاری ، بخصوص کاشت گیاهان ریشه بلند ....)

کنترل و نظارت بر چاههای عمیق کل منطقه

احداث قناتهای جدید و مرمت قناتهای قدیمی

استعداد خاک منطقه

پس از بررسیهای اقلیمی(آب و هوا و خاک) انجام شده در منطقه فعالیت بر روی کشت گندم جو، زرشک و زعفران میتواند نسبت به محصولات دیگر اولویت داشته باشد.

پوشش گیاهی

در منطقه کلی گیاهان علفی قیچ و درمنه دیده میشود که وسعت زیادی دارد. ۵۰ درصد مراتع پوشیده از درمنه و ۲۵ درصد قیچ را شامل میشود. مجموع ظرفیت دامی در این دو تیپ ۹۶۵ واحد در طول یک فصل چرا (۱۰۰ روز) میباشد.

وسعت مراتع به ترتیب درجه بندی

مراعع درجه ۱(هکتار)	مراعع درجه ۲(هکتار)	مراعع درجه ۳(هکتار)	جمع
۳	۲۷۲	۶۱۵	۸۹۰

از عوامل مهم فقر مراتع چرای بیش از حد ظرفیت مراتع، چرای زود رس، کمبود در آمد دامداران، استفاده از گیاهان ذکر شده برای پخت نان سنتی روستایی و سوزاندن در تنور و عدم اگاهی از عواقب روند فعلی نامناسب فرسایش خاک میباشد.

در این روستا ۵ هکتار زمین به ایش اختصاص داده شده و تقریباً هیچ زمین زراعی وجود ندارد.

گیاهان غالب مراتع منطقه خرم آباد: قیچ، اسکمبل، پتن، طرخ، طاغ، کلغو

مشخصات اجمالي مردمان روستا

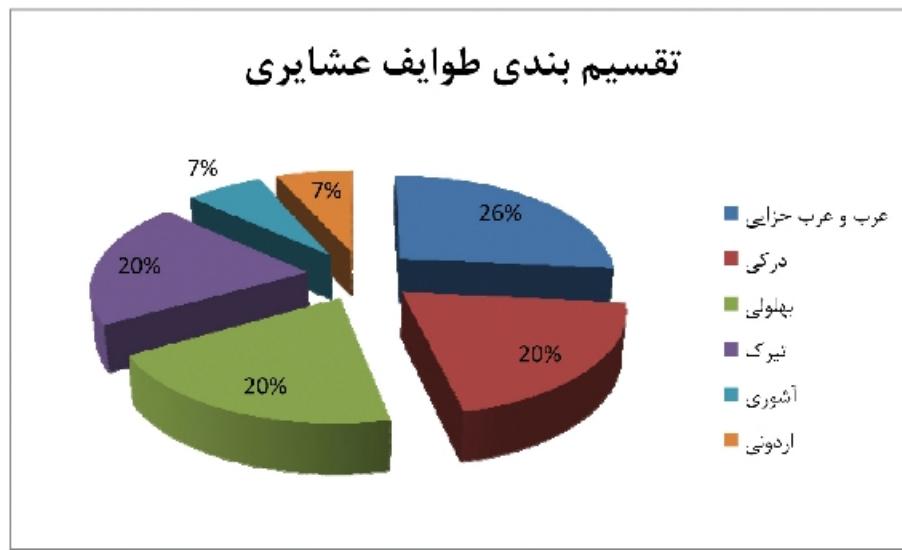
این روستا شامل ۷۸ خانه وار و ۲۸۹ نفر جمعیت میباشد . مردم این روستا عشایر بوده و یکی از یازده منطقه ای است که در شهرستان قائنات به عنوان استقرارگاه عشایر محسوب میشود . جمعیت عشایری در این محدوده به فعالیتهایی نظیر صنایع دستی ، دامداری ، باغداری و کشاورزی اشتغال دارند .

اما در این روستا بدلیل خشکسالی چند سال گذشته تنها به فعالیت های صنایع دستی و دامداری اشتغال دارند .

مردمان این روستا از تیره بہلولی هستند .

تقسیم بندی طوایف عشایر

درصد	نام استقرارگاه	نام طایفه مستقل
30.7	ده میر بخش آباد آچونی دره سفید	عرب و عرب خزابی
23.1	جوزاندر مکارم سورگ	درکی
23.1	خرم آباد کلی جبار	بهلولی
23.1	کلی	تیرک
7.7	کلی	آشوری
7.7	حاتم آباد	اردونی

طوایف عشایری از لحاظ طبقه بندی استقرار به دونوع کوهپایه‌ای و کوهستانی و دشتی تقسیم می‌گردند. استقرارگاه مردم این روستا از نوع دشتی می‌باشد.

۱-۶-نتیجه گیری

پس از بررسی و انجام ارزیابی های مختلف و شناسائی و اولویت بندی مشکلات و مسائل موجود، با توجه به نظرات تیمهای کارشناسی و همچنین نظرات اهالی روستا در خصوص تعامل به انجام فعالیتهای بهبود راهکارهای پیشنهادی تعیین و به شرح ذیل مدون گردید.

راهکارهای پیشنهادی در حوزه جمعیت : (مراحل ۶ تا ۹)

راهکارهای پیشنهادی این حوزه در فاز ۱ :

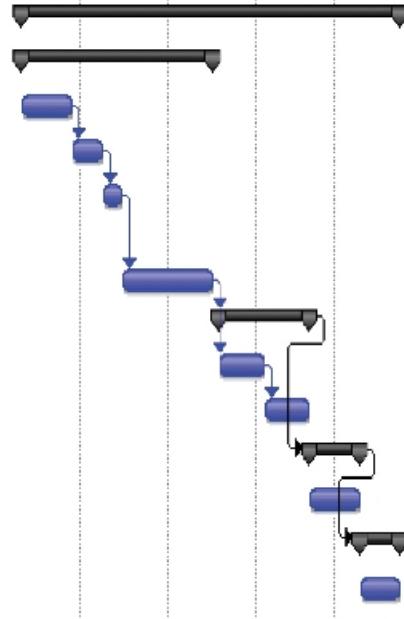
- در اختیار قراردادن جوچه های تخم گذار در قالب وام
- آموزش قالیبافان برای ایجاد طرحهای جدید که قابل فروش در بازارهای داخلی و خارجی باشد
- خودکفایی روستا از روستاهای اطراف با آموزش جوانان مستعد در رشته های فنی و حرفه ای
- راه اندازی کارگاههای قالیبافی در روستا
- آموزش خیاطی به زنان روستا
- راه اندازی فروشگاه

• تعیین مدیر برای هر پروژه تعیین سازمانها و ارگانهای مرتبط با موضوع پروژه و ارتباط با آنها، تخصیص منابع لازم، زمانبندی هر پروژه

مرحله ۶

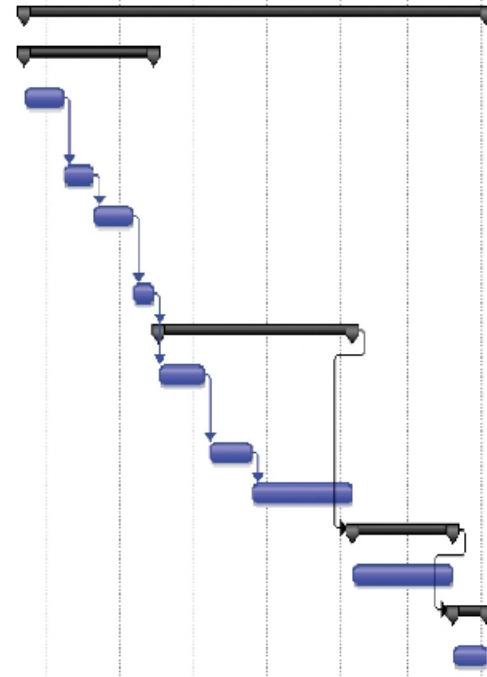
کلیه موارد در گانه چارت های زیر آمده است.

☐ پروژه تبیه جوده تخم گذار		49 days	11/17/08	2/22/09
☐ برنامه ریزی	50 days	11/17/08	1/16/09	
مطلوبه در مورد وضعیت اقتصادی و فرهنگی روسنا	11 days	11/17/08	11/27/08	
بررسی مشکلات اقتصادی روسنایان	7 days	11/24/08	12/1/08	
بررسی ارگانیابی مرتبط با درخواست مساعدت از آیا مانند خیال کشیده باشد	0 days	12/1/08	12/15/08	
برگزاری جلسات ترجیبی برای روسنایان و ارائه آغازهای لازم	24 days	12/16/08	01/16/09	
☐ اجرا	94 days	1/19/09	3/29/09	
نرم هنگکاری ارگانیاب استفاده از بودجه توأم‌مندسازی و خود روسنایان	12 days	-1/13/09	-2/2/09	
دن-5 عدد دوچرخه به هر گانه از این دوچرخه قرض الحسنه	12 days	-2/1/09	-2/19/09	
☐ کنترل	12 days	2/22/09	3/3/09	
بررسی افرادی خصوصی و سر کشی دایپزنتکان منحصراً طلور منتسب	12 days	-2/2/09	-2/4/09	
☐ اجرایی فازهایی	10 days	3/1/09	3/22/09	
برگزاری به تعداد ۱۰۰ عدد جوده برای بکی از روسنایان داوطلب	10 days	-2/1/09	-2/22/09	

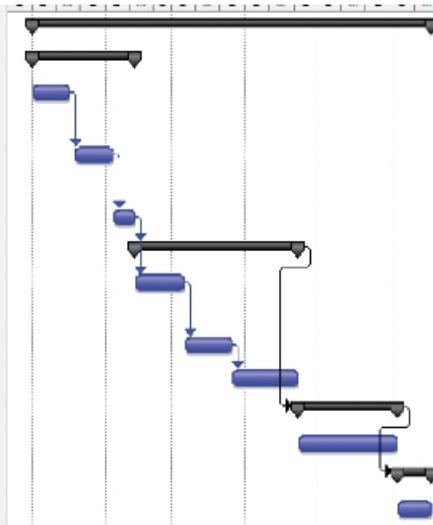

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

پروژه ارتقاء سطح قلی باقی و راه اندازی کارگاه		۱۰ days	۴/۲۳/۸	۴/۲۴/۸
برنامه ریزی	۶ days	۴/۲۲/۸	۴/۲۴/۸	
منظمه در مورد وضعیت انتقال و فرهنگی روستا و چکوتوی قلی ارائه شده و چالکاه در بازار	۱۲ days	-۴/۲۴/۸	-۵/۱/۸	
بررسی مسئله این قلی توسط کارشناس	۹ days	۱۰/۰/۸	۱۰/۲/۰/۸	
دعوت از کارشناس برای لیده طرحی جدید	۱۰ days	۱۰/۲/۱/۸	۱۱/۰/۵/۸	
رکزی طعنه توسعی برای خلبانی روستا و ارائه آموزشی لازم	۷ days	۱۱/۰/۶/۸	۱۱/۱/۴/۸	
اجرا	۵۰ days	۱۱/۷/۸	۳/۰/۸	
تغییر نخ مناسب و ظرفی تو	۱۵ days	۱۱/۱/۷/۸	۱۲/۰/۵/۸	
فروش قلی به نایر بطور مستقیم	۱۴ days	۱۲/۱/۸	۱۲/۲/۰/۸	
راه اندازی کارگاه جمعی برای بازار	۲۰ days	۱۲/۲/۶/۸	-۲/۰/۵/۹	
کنترل	۷ days	۳/۱/۸	۳/۱/۹/۸	
بررسی اثر بخشی این کار در روحیه جمعی	۲۰ days	-۰/۱/۰/۹	-۰/۱/۰/۹	
اجرا فازهایی	۱۰ days	۴/۲/۸	۴/۲/۹/۸	
اندازه کارگاه توسعه دود روستیان	۱۰ days	-۰/۱/۰/۹	-۰/۱/۰/۹	

پروژه پارچه باقی و راه اندازی کارگاه		۱۰ days	۴/۲/۸	۴/۱۲/۸
برنامه ریزی	۱۱ days	۴/۲/۸	۴/۱۲/۸	
منظمه در مورد وضعیت انتقال و فرهنگی روستا و چکوتوی اشتغاله از پیشنهاد ازین روستا	۱۲ days	-۰/۱/۱/۹	-۰/۱/۶/۰/۹	
دعوت از کارشناس برای لیده طرحی جدید	۱۷ days	-۰/۱/۳/۹	-۰/۲/۰/۹	۱
رکزی جلسات توسعی برای خلبانی روستا و ارائه آموزشی لازم	۷ days	-۰/۰/۰/۹	-۰/۰/۰/۹	۲
اجرا	۵۰ days	۰/۰/۲/۸	۰/۰/۳/۸	۳
تغییر نخ مناسب و ظرفی تو	۱۵ days	-۰/۰/۱/۹	-۰/۰/۰/۹	۴
فروش پارچه به شهرکان اطراف	۱۴ days	-۰/۰/۰/۹	-۰/۰/۰/۹	۵
راه اندازی کارگاه جمعی برای بازار	۲۰ days	-۰/۰/۲/۹	-۰/۰/۳/۹	۶
کنترل	۷ days	۰/۰/۳/۸	۰/۰/۴/۸	۷
بررسی اثر بخشی این کار در روحیه جمعی	۲۰ days	-۰/۰/۰/۹	-۰/۰/۰/۹	۸
اجرا فازهایی	۱۰ days	۰/۰/۴/۸	۰/۰/۵/۸	۹
اندازه کارگاه توسعه دود روستیان	۱۰ days	-۰/۰/۰/۹	-۰/۰/۰/۹	۱۰

منبع تامین مالی							خطاطی	عنوان پروژه بهبود
وام روستاییان	صنایع دستی و میراث	امام خیریه علی خیرین	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	صالح بکار رفته	شرح	
						گچکاری و بازسازی بنای قدیمی - کاشی کف	ابنیه	
		3,000,000	3,000,000	100,000	30			
		1,500,000	1,500,000	50,000	30	کابل - مهتابی - کلید پریز و دیگر ادوات	تاسیسات برقی	
		2,000,000	2,000,000	2,000,000	1 0		تجهیز کارگاه	
		2,000,000	2,000,000	2,000,000	1		آموزش	
		0					سریار	
0	0	8,500,000	0	8,500,000			جمع	

منبع تامین مالی							قالیبافی	عنوان پروژه بهبود
وام روستاییان	ارگان دولتی	امام خیریه علی خیرین	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	صالح بکار رفته	شرح	
						گچکاری و بازسازی بنای قدیمی - کاشی کف	ابنیه	
		3,000,000	3,000,000	100,000	30			
		1,500,000	1,500,000	50,000	30	کابل - مهتابی - کلید پریز و دیگر ادوات	تاسیسات برقی	
		2,000,000	2,000,000	2,000,000	1 0		تجهیز کارگاه(دار فالی)	
		3,200,000	3,200,000	3,200,000	1		مسافرت دختران روستایی جهت آموزش	
		0					سریار	
0	0	9,700,000	0	9,700,000			جمع	

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

منبع تامین مالی								آموزش فنی حرفه ای به جوانان روستا	عنوان پروژه بهبود
وام روستاییان	فنی حرفه ای	امام	خیریه	علی	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	مشخصات	شرح
					8,000,000	8,000,000	8,000,000	1	آموزش و اعزام موتور سازی-نجاری-آهنگری به شهر
					2,000,000	2,000,000			سریار
0	0	10,000,000	0	10,000,000					جمع

منبع تامین مالی								مرغداری	عنوان پروژه بهبود
وام روستاییان	جهاد کشاورزی	امام	خیریه	علی	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	صالح بکار رفته	شرح
					6,000,000	6,000,000	200,000	30	گچکاری و بازسازی بنای قدیمی-کاشی کف
					900,000	900,000	30,000	30	- کابل- مهندسی - کلید
					2,000,000	2,000,000	2,000,000	1	پریز و دیگر ادوات
11,000,000		3,000,000			14,000,000	14,000	1,000		ساختمان جذار
		2,768,000			2,768,000				سریار
11,000,000	0	14,668,000	0	25,668,000					جمع

منبع تامین مالی			فروشگاه			پروژه	عنوان	
بیبود	دوستیا	ارگان	امام	خیریه	علی	هزینه کل	هزینه واحد	میزان
شرح		دلوتی روستاییان	ارگان وام	خیریه علی	خیریه	هزینه کل	هزینه واحد	میزان
ابنیه	آجر سیمان - گچ	3,000,000				3,000,000	100,000	30
تاسیسات برقی	- کابل - مهتابی - کلید پریز و دیگر ادوات	1,500,000				1,500,000	50,000	30
تجهیز فروشگاه		4,000,000				4,000,000	4,000,000	1
سریار		2,000,000				2,000,000		
جمع		0	10,500,000	0	10,500,000			

منبع تامین مالی			پارچه بافی			پروژه	عنوان	
بیبود	دوستیا	ارگان	امام	خیریه	علی	هزینه کل	هزینه واحد	میزان
شرح		روستاییان	وام	صنایع دستی و میراث		هزینه کل	هزینه واحد	میزان
ابنیه	- گچکاری و بازسازی بنای قدیمی - کاشی گف	3000000				3000000	100000	30
تاسیسات برقی	- کابل - مهتابی - کلید پریز و دیگر ادوات	1500000				1500000	50000	30
تجهیز کارگاه		2000000				2000000	2000000	1
آموزش		1960000				1960000	1960000	1
سریار		0						
جمع		0	8460000	0	8460000			

• اجرای پروژه ها مطابق برنامه زمانبندی

• کنترل اجرا و بررسی اثر بخشی آنها

پروژه جوچه های تخم گذار :

علیرغم عدم همکاری و عدم تمايل روستاییان در تحويل گرفتن آنها و نیز بدليل عدم تقبل ارگانهای مربوطه در ارسال جوچه های تخم گذار ، این دام از بازار توسط خود ستاد تبيه گردید و اندکی در انجام پروژه تأخير روی داد . پس از انجام این پروژه اثرات زیر دیده شد:

۱- افزایش روحیه روستاییان

۲- افزایش سطح درآمد آنها

بطورکلی این پروژه موفقیت آمیز ارزیابی گردید .

پروژه اعزام جوانان مستعد به فنی حرفه ای :

پس از اعزام جوانان و گذران دوره های فنی حرفه ای و قبولی در این دوره ها نتایج زیر بدست آمد :

۱- خود کفایی روستا نسبت به دیگر روستا ها

۲- ارائه خدمات به دیگر روستاهای

۳- افزایش تنوع مشاغل

۴- افزایش سطح درآمد خانوار

بطور کلی این پروژه اثربخش تشخیص داده شد.

پروژه اصلاح طرح قالی و راه اندازی کارگاه قالب‌بافی:

پس از اجرای طرح نتایج زیر ارزیابی گردید:

۱- افزایش سطح درآمد خانوار

۲- افزایش روحیه بانوان روستا و افزایش روحیه کارگمعی در بین بانوان

۳- فروش قالی بافته شده تا ۳۰ برابر قیمت

بطور کلی این پروژه اثربخش تشخیص داده شد.

راهکارهای پیشنهادی در حوزه آموزش : (مراحل ۶ تا ۹)

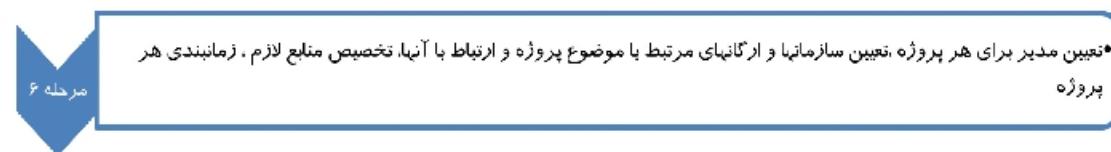
راهکارهای پیشنهادی این حوزه در فاز ۱ :

- در نظر گرفتن سرویس ایاب و ذهاب برای رفتن به روستاهای اطراف دانش آموزان
- در نظر گرفتن مشوقهایی برای ادامه تحصیل دختران

- فرستادن افراد مستعد و داوطلب و نیازمند به ادامه تحصیل در رشته های فنی حرفه ای

(بنایی، آهنگری، نقاشی، نجاری و ...)

- فرستادن دختران قالیباف مستعد برای یادگیری طرح های موفق قالی

پروژه ارتقاء سطح قالی بافی و راه اندازی کارگاه		۱۱۹ days	۰۱/۲۲/۰۸	۰۴/۰۹/۰۹
برنامه پذیری	۵-days	۰۱/۲۲/۰۸	۰۱/۲۷/۰۸	
مقایسه در مورد رفعیت انتقال و درخشش رومناور پیوونگ قاری از ایله شده و جایگزین در بازار	۱۲ days	۰۱/۲۳/۰۸	۰۱/۰۷/۰۹	
بررسی منکرات این قاری توسط کارشناس	۴ days	۰۱/۰۸/۰۸	۰۱/۱۲/۰۸	
تغیر از کارشناس برای ایندیه طرح های جدید	۱۲ days	۰۱/۲۱/۰۸	۰۱/۰۵/۰۹	
رکزاری دستک توزیعی برای تکمیل رومنا و ایله آموزندهای لازم	۷ days	۰۱/۱۶/۰۸	۰۱/۲۳/۰۸	
اجرا	۸۹ days	۰۱/۲۷/۰۸	۰۴/۰۸/۰۹	
تامین محصولات و مواردی تو	۱۵ days	۰۱/۱۷/۰۸	۰۲/۰۱/۰۹	
در روش قاری به تادر بطور مستقیم	۱۴ days	۰۱/۰۸/۰۸	۰۱/۲۲/۰۸	
راه اندازی کارگاه معمی برای تکمیل	۲۰ days	۰۱/۲۶/۰۸	۰۲/۰۵/۰۹	
کنترل	۱۰ days	۰۱/۰۶/۰۸	۰۱/۱۶/۰۸	
بررسی اثربخشی این کار در رویده معمی	۲۰ days	۰۱/۰۶/۰۸	۰۱/۲۶/۰۸	
اجرا فاز پنهانی	۱۰ days	۰۱/۲۶/۰۸	۰۲/۰۳/۰۹	
اداره کارگاه توسط دید روزناییان	۱۰ days	۰۱/۲۶/۰۸	۰۲/۰۳/۰۹	

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

	Task Name	Duration	Start	Finish	January	March	April	May	June	July	August	Sep
					M	E	B	M	E	B	M	E
1	نیشن سرویس ایپ و دهاب	15 days	۰۱/۰۱/۰۹	۰۶/۰۶/۰۹								
2	برنامه بروزی	۱۲ days	۰۱/۰۱/۰۹	۰۴/۱۲/۰۹								
3	عملکارهای در مورد قضایی آموزش و فرهنگی روستا	۱۴ days	۰۷/۰۱/۰۹	۰۷/۱۵/۰۹								
4	بررسی مسئلک آموزش روستاییان	۷ days	۰۷/۲۰/۰۹	۰۷/۲۷/۰۹								
5	تالیف اشعار برای اخذ وام برای شرکت سرویس	۲۱ days	۰۳/۳۱/۰۹	۰۴/۲۸/۰۹								
6	لجزا	۳۱ days	۰۷/۰۱/۰۹	۰۸/۰۱/۰۹								
7	شم هشکاری ارگانها انتقاده از موندنه توانمندسازی و حدد روستاییان	۲۱ days	۰۴/۲۹/۰۹	۰۵/۲۰/۰۹								
8	نیشن سرویس برای بقیه از افراد روستا	۲۰ days	۰۵/۰۱/۰۹	۰۵/۲۰/۰۹								
9	کنسل	۱۲ days	۰۷/۰۲/۰۹	۰۷/۲۴/۰۹								
10	بررسی از بخشی	۱۵ days	۰۷/۰۷/۰۹	۰۷/۲۲/۰۹								
11	ادریف فازنهایی	۷ days	۰۷/۲۷/۰۹	۰۸/۰۳/۰۹								
12	در احیا فزار ندان این سرویس برای ایاب دهاب دیگر روستاییان	۲۰ days	۰۷/۲۲/۰۹	۰۸/۱۲/۰۹								

منبع تامین مالی				آموزش فنی حرفه ای به جوانان روستا				عنوان پروژه بپرداز
وام روستاییان	فنی حرفه ای	خیریه امام	خیریه علی	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	مشخصات	شرح
		8,000,000		8,000,000	8,000,000	1	موتور سازی-نجاری-آهنگری	آموزش و اعزام به شهر
		2,000,000		2,000,000				سربار
0	0	10,000,000	0	10,000,000				جمع

منبع تامین مالی				قالیبافی				عنوان پروژه بپرداز
وام روستاییان	ارگان دولتی	امام	خیریه علی	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	صالح بکار رفته	شرح
			3,200,000	3,200,000	3,200,000	1		مسافرت روستایی جهت آموزش دختران

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

منبع تامین مالی							مشوقیای تحصیلی	عنوان پروژه ببینو
وام روستاییا ن	ارگان دولتی	خیریه امام علی	خیرین	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	مصالح بکار رفته	شرح
		47,000,000		47,000,000	47,000,000	1		مشوقیای تحصیلی دختران
0	0	47,000,000	0	47,000,000				جمع

منبع تامین مالی							ایاب و ذهاب	عنوان پروژه ببینو			
وام روستاییان	فرمانداری	-	عشاپری	خیریه امام علی	خیرین	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	رافته	صالح بکار	شرح
	560,000,000			560,000,000		560,000,000	560,000,000	1			خرید مینی بوس
		445,500			445,500						سربار و آموزش و فرهنگسازی
0	0	560,445,500	0	560,445,500							جمع

مرحله ۷

*اجرای پروژه ها مطابق برنامه زمانبندی

مرحله ۸

*کنترل اجرا و بررسی اثر بخشی آنها

پروژه در نظر گرفتن سرویس ایاب و ذهاب :

این پروژه بدلیل عدم تامین مالی در سال تحصیلی گذشته اجرایی نگردید . مقرر شد مینی بوسی در قالب وام برای یکی از روستاییان در نظر گرفته شود تا دانش آموzan دختر و پسر بتوانند راحتتر رفت و آمد کنند و ادامه تحصیل آنها تسهیل شود .

پروژه بهبود طرح قالی:

در حوزه قبلی اثر بخشی آن بررسی و کنترل گردید.

پروژه در نظر گرفتن مشوق برای خانواده هایی که دانش آموزان دختر خود را برای ادامه

تحصیل به دیگر روستاهای میفرستند:

یکی از خانواده ها در حضور جمع از طرف ستاد مورد تشویق قرار گرفت و این موضوع باعث

ترغیب دیگر خانواده ها گردیده است اثرات دقیقتر آن باید در سال تحصیلی آتی مورد

بررسی قرار گیرد.

راهکارهای پیشنهادی در حوزه بهداشت: (مراحل ۶ تا ۹)

راهکارهای پیشنهادی این حوزه در فاز ۱:

- راه اندازی خانه بهداشت و دعوت از پزشکان داوطلب
- پرورش سبزیجات و میوه جات اولا برای سلامت غذایی ثانیا رعایت هرم غذایی
- ارائه آموزشی پیشگیرانه و تغذیه ای لازم برای مردم روستا
- (پس از معاینات علت آسم زنان استفاده از فضولات حیوانی برای پخت نان تشخیص داده شد) استفاده از تنور گازی بجای استفاده از فضولات حیوانی برای پخت نان که باعث بوجود آمدن بیماریهای تنفسی و آسم زنان روستا گردیده است

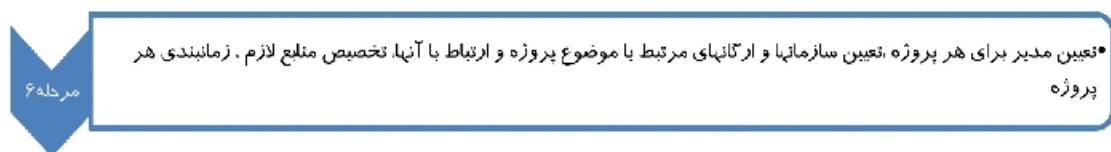
- پس از معاینات دقیق علت بیماریهای گوارشی کیفیت پائین آب بدلیل وجود املاح بیش از حد و بالا بودن سختی آب تشخیص داده شد (استفاده از آب شیرین کن بدلیل پائین بودن کیفیت آب موجود در روستا که موجب اشتغال یک نفر از افراد روستا نیز گردید)

- برگزاری آموزشی برای فرهنگسازی عادات غذایی و استفاده از حمام و استفاده از زیرساختهای بهداشتی مانند آب شیرین کن و ...

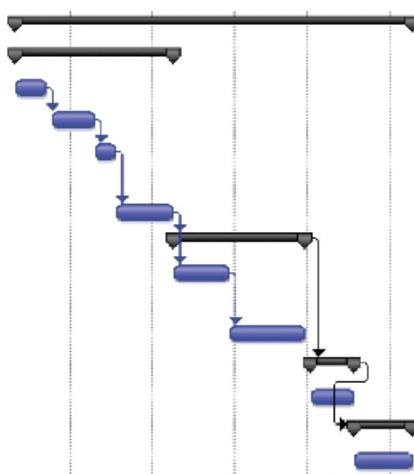
- راه اندازی سوپر مارکت و ارائه مواد غذایی با قیمت پائین تر از روی بسته در جیت فرهنگ سازی و بهبود تغذیه

- ساخت سرویس بهداشتی

- ساخت حمام

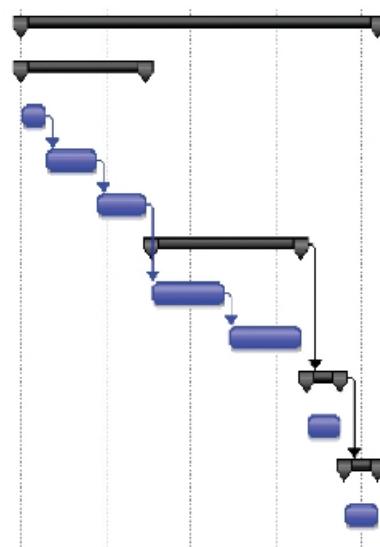

پروژه تهیه آب شیرین کن		18 days	11/14/08	4/4/09
برنامه ریزی	88 days	11/14/08	4/4/09	
مطالعه در مورد وضعیت پیشنهادی و فرهنگ روستا	1 days	11/14/08	11/15/08	
بررسی مشکلات پیشنهادی و تأثیر آنها بر روی سلامت	12 days	11/24/08	12/4/08	
بررسی ارگانیابی مرتبط و دردعاستالت از آنها	6 days	12/1/08	12/17/08	
برگزاری جلسات توجیهی برای روستاییان و ارائه آموزش‌های لازم	16 days	12/18/08	01/03/09	
اجرا	26 days	4/4/09	4/27/09	
درود چک دستگاه آب شیرین کن	15 days	-1/-5/-9	-1/24/-9	
دست داشت و تهیی این دستگاه و استفاده از آن در روستاییان	21 days	-1/3/-9	-4/27/-9	
کنترل	12 days	4/14/09	4/27/09	
بررسی اثربخشی این دستگاه	17 days	4/17/09	4/27/09	
اجرای فارهایی	19 days	4/18/09	4/27/09	
ذوقش آب مناسب بدلیل ایجاد انشعال و پویش چربیهای تجدادی	14 days	-2/18/-9	-4/-8/-9	

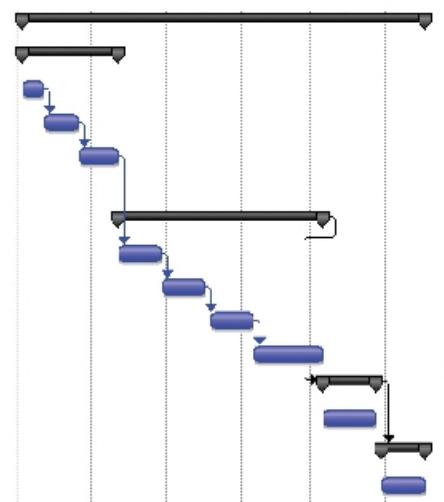

طراحی مدل توسعه برای روش‌های کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

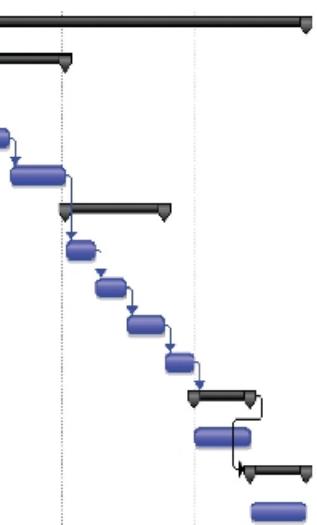
بروزه راه اندازی تورگازی		93 days	17/9/08	4/6/09
برنامه ریزی		22 days	17/9/08	11/10/08
مطلوبه در مورد وضعیت بلند گیاهی و فرهنگی روسنا		7 days	17/10/08	14/10/08
بررسی علی عدم استفاده تورگازی اصلاح شده در روسنا		12 days	17/10/08	1/11/08
بررسی ارگانیا ماسب جیت کمک به تعویض و اصلاح تور		14 days	17/10/08	11/11/08
اجرا		61 days	17/11/08	4/6/09
پخت نان در خشور روسنایان جفت فرنگسازی		2 days	17/11/08	19/11/08
ناکره با اداره امور عشاپری درخصوص تحويل تورهای گازی		20 days	17/11/08	7/12/08
کنترل		10 days	4/12/08	4/12/08
بررسی اثر بخشی		1 days	4/12/08	4/12/08
اجرایی فازهایی		10 days	4/12/08	4/12/08
اصلاح تورهای جدید و بوسی سازی آنها		1 days	4/12/08	4/12/08

بروزه ساخت سروسیپای پدالاشن		119 days	17/03/08	4/10/09
برنامه ریزی		19 days	17/03/08	12/04/08
مطلوبه در مورد وضعیت اقتصادی و پیدائشی و فرهنگی روسنا		7 days	17/04/08	24/04/08
بررسی علی عدم وجود سروسیپای مابینه در روسنا		1 days	17/04/08	17/04/08
بررسی ارگانیا ماسب جیت کمک به ساخت سروسیپای مابینه فنی درجه ای و پیدائش و درمان		12 days	17/04/08	12/05/08
اجرا		61 days	17/05/08	2/6/09
مستندات ارگانیا در راه اندازی و کمک درین قان در مابین		12 days	17/05/08	1/6/09
امتناده از کمکیا خبرین		14 days	17/05/08	1/6/09
برگزاری جلسات توجیهی و فرنگسازی		14 days	17/05/08	1/6/09
ساخت سروسیپا با کمک قلم هرفای او خود روسنایان		20 days	02/06/09	3/05/09
کنترل		16 days	3/05/09	3/05/09
بررسی اثر بخشی		16 days	3/05/09	3/05/09
اجرایی فازهایی		16 days	3/05/09	3/05/09
آموزش خبرنگاریه امنهاده از سروسیپا		14 days	3/05/09	17/05/09

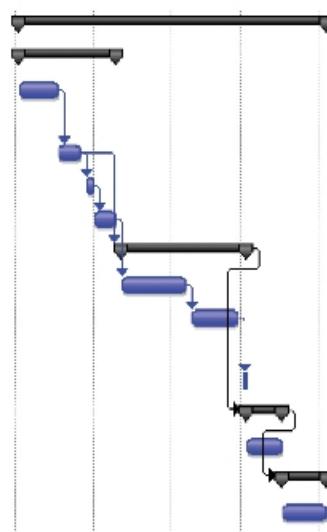

بروزه دریکاری در روسنا		91 days	11/03/08	8/10/09
برنامه ریزی		11 days	11/03/08	12/03/08
مطلوبه در مورد وضعیت اب و هوای و فرهنگی روسنا		5 days	17/03/08	22/03/08
بررسی علی عدم دریکاری در روسنا		7 days	17/03/08	24/03/08
بررسی ارگانیا ماسب جیت اجرا و ارتقا در دریکاری		9 days	17/03/08	1/04/08
اجرا		47 days	17/04/08	2/05/09
جه روسنایان درخصوص استفاده بینه از دریکاری منظر و نگذاری در محیط عمومی		5 days	17/04/08	22/04/08
ازیناه با هیاد کشاورزی در مورد دریکاری مابینه روسنا		5 days	17/04/08	22/04/08
امتناده از کارشناسان خیلک گشاورزی در مورد دریکاری مابین		7 days	17/04/08	24/04/08
منکره با مناع علیعی جیت کافت دریکان غیر منظر		5 days	17/04/08	22/04/08
کنترل		9 days	4/05/08	4/05/08
کنترل اثر بخشی		9 days	4/05/08	4/05/08
اجرایی فازهایی		9 days	4/05/08	4/05/08
کلنت مجدد پیالای از دست رفته		9 days	4/05/08	4/05/08

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

پروژه راه اندازی فروشگاه		۱۹ days	۱۲/۰۷/۰۸	۶/۰۳/۰۹
برنامه درزی		۱۹ days	۱۲/۰۷/۰۸	۶/۰۳/۰۹
مطلوبه در مورد وضعيت اشتغال و دردهنگی (و بتا و چکنگی استفاده از پتانسیل تقدیمی روستا		۱۲ days	۱۲/۰۷/۰۸	۱۲/۱۲/۰۸
فروشنده جنس مردگوب به روستاییان با قیمت مناسب همراه فرهنگسازی مکابیاتی فروشگاه		۷ days	۱۲/۱۲/۰۸	۱۲/۲۶/۰۸
انتخاب فرد مناسب و داوطلب		۲ days	۱۲/۲۶/۰۸	۱۳/۰۱/۰۹
اجرا		۷ days	۱۲/۱۲/۰۸	۱۲/۲۶/۰۸
ساخت فروشگاه توسط فرد		۲۶ days	۱۲/۱۲/۰۸	۰۳/۰۴/۰۹
تربیه جنس و وسائل مورد نیاز برای فروشگاه		۱۵ days	۱۲/۱۲/۰۸	۱۲/۲۷/۰۹
فروش جنس		۱ day	۱۲/۱۲/۰۸	۱۲/۱۲/۰۹
کنسل		۱ days	۱۲/۱۲/۰۸	۱۲/۱۲/۰۹
بررسی اثربخشی بین کار در گردش تقدیمی و اهداف طرح		۱ days	۱۲/۱۲/۰۸	۱۲/۱۲/۰۹
اجرای فازهایی		۱۴ days	۱۲/۱۲/۰۸	۰۴/۰۳/۰۹
اداره توسعه منطقی و تربیه جنس توسط دو دختر		۱۱ days	۱۲/۱۲/۰۸	۰۴/۰۳/۰۹

منبع تامین مالی				کاشت نهال و پرورش سبزی			عنوان پروژه بهبود
وام روستاییان	- عشاپری منابع طبیعی	خبریه امام علی	خبرین	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	مشخصات
	147,000,000	3,000,000		150,000,000	30,000	5,000	مثمر و غیر مثمر
		814,000		814,000	814,000	1	نهال
	0	0		0	0	1	حمل و نقل
		4,300,500		4,300,500			آموزش
0	147,000,000	8,114,500	0	155,114,500			سربار
							جمع

منبع تامین مالی				تولید			عنوان پروژه بهبود
وام روستاییان	فرمانداری - عشاپری	خبریه امام علی	خبرین	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	تصالح بکار رفته
							ساخت تولیدات استاندارد
		30,000,000		30,000,000	400,000	75	تولید روستا
		6,556,500		6,556,500			سربار و آموزش
0	0	36,556,500	0	36,556,500			جمع

منبع تامین مالی							سرمایش پیدا شنی	عنوان پروژه	عنوان بیبود	
وام روستاییان	شبکه بهداشت-	فنی حرفه ای	امام	خیریه علی	خیرین	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	مصالح بکار رفته	شرح
						10,239,700	10,239,700	10,239,700	1	- کاشی - سرامیک - - کاسه دستشویی - کاسه توالت
						4,000,000	4,000,000	4,000,000	1	لوله کشی و دوش و ...
						8,389,000	8,389,000			تاسیسات مکانیک
0	0		22,628,700	0		22,628,700				سربرار
										جمع

منبع تامین مالی							فروشگاه	عنوان پروژه	عنوان بیبود	
ارگان دولتی	وام روستاییان	امام	خیریه علی	خیرین	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	مصالح بکار رفته	شرح	
					3,000,000	3,000,000	100,000	30	آجر سیمان - گچ	
					1,500,000	1,500,000	50,000	30	- کابل - مهتابی - کلید پریز و دیتر	
					4,000,000	4,000,000	4,000,000	1	ادوات	
					2,000,000	2,000,000			تاسیسات برقی	
0	0	10,500,000	0		10,500,000				تجهیز فروشگاه	
										سربرار
										جمع

منبع تامین مالی					بهداشت فردی			عنوان پروژه بپیوود
وام روستاییان	ارگان دولتی	خیریه امام علی	خیرین	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	مشخصات	شرح
		5,916,500		5,916,500	5,916,500	1	پوشک زمستانی	آموزش بهداشت فردی و مشاوره های جمعی و فردی و معلینات تخصصی پژوهشی
		7,191,000		7,191,000				سریار
0	0	13,107,500	0	13,107,500				جمع

منبع تامین مالی					آب شیرین کن			عنوان پروژه بپیوود
وام روستاییان	فرمانداری - عشایری	امام علی	خیریه علی	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	مصالح بکار رفته	شرح
		28,000,000		28,000,000	28,000,000	1		خرید آب شیرین کن و منبع آب
		556,500		556,500				سریار و آموزش و فرهنگسازی
0	0	28,556,500	0	28,556,500				جمع

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

منعع تامین مالی				خانه بهداشت			عنوان پروژه بپسود
وام روستاییان	ارگان دولتی	خیریه امام علی	خیرین	هزینه کل	هزینه واحد	متراد	مصالح بکار رفته
		120,000,000		120,000,000	600,000	200	آجر- سیمان - کاشی - سرامیک
		60,000,000		60,000,000	300,000	200	کابل - مهتابی - کلید پریز و دیگر ادوات
		60,000,000		60,000,000	300,000	200	لوله کشی آب
		400,000,000		400,000,000	400,000,000	1	تجهیز و دعوت از پزشکان سربار
0	0	647,825,500	0	647,825,500			جمع

*اجرای پروژه ها مطابق برنامه زمانبندی

مرحله ۷

بدلیل بعضی کندی روند کار در ارگانهای دولتی و وجود کاغذ بازی در آنها برخی پروژه ها در این فاز با تاخیر مواجه شدند. همچنین در برخی موارد مانند اجرای تنور گازی بدلیل مقاومت روزتاییان در ابتدا زمان فرهنگسازی بیش از زمان پیش بینی شده زمان برد و این دو دلیل اهم تاخیرها را شامل میشد.

*کنترل اجرا و بررسی اثر بخشی آنها

مرحله ۸

پروژه تنور گازی:

علی رغم عدم استقبال ابتدایی روستاییان این طرح بسیار موفقیت آمیز بود نتایج حاصله ۱-

افزایش سطح بهداشت عمومی ۲- بیبود وضع تنفسی و عدم عارضه تنفسی زنان روستا ۳-

پیشگیری از آسم زنان ۴- جلوگیری از ضرر متوجه سازمان مراجع برای کاشت مجدد بوته

ها(یک میلیارد ریال صرفه جویی)

پروژه درختکاری و سبزی کاری و ساخت باغچه :

این پروژه نیز علی رغم تأخیری که بدلیل فرهنگسازی رخ داد بسیار اثر بخش تشخیص داده

شد. نتایج حاصله : ۱- افزایش روحیه جمعی در روستا ۲- کمک به زیباسازی روستا و خرمی ۳-

افزایش سطح سلامت جسمی روستاییان با مصرف روزانه سبزی و میوه جات ۴- پیشگیری از

بوجود آمدن برخی بیماریها .

پروژه آب شیرین کن :

این پروژه در چندین فاز دنبال گردید ۱- فرهنگسازی بدلیل عدم استفاده روستاییان از آب

جدید ۲- در اختیار قراردادن آب شیرین بطور رایگان ۳- فروش آب به روستاییان و اختیار

تصدی ان به یکی از روستاییان در قالب وام .

سرویس بهداشتی و حمام :

اثر بخش تشخیص داده شد . نتایج : ۱- افزایش سطح بهداشت عمومی ۲- افزایش روحیه

جمعی.

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

مرحله ۹

• اعمال اصلاحات احتمالی در برنامه و اجرای آنها

پروژه در ختکاری و سبزی کاری:

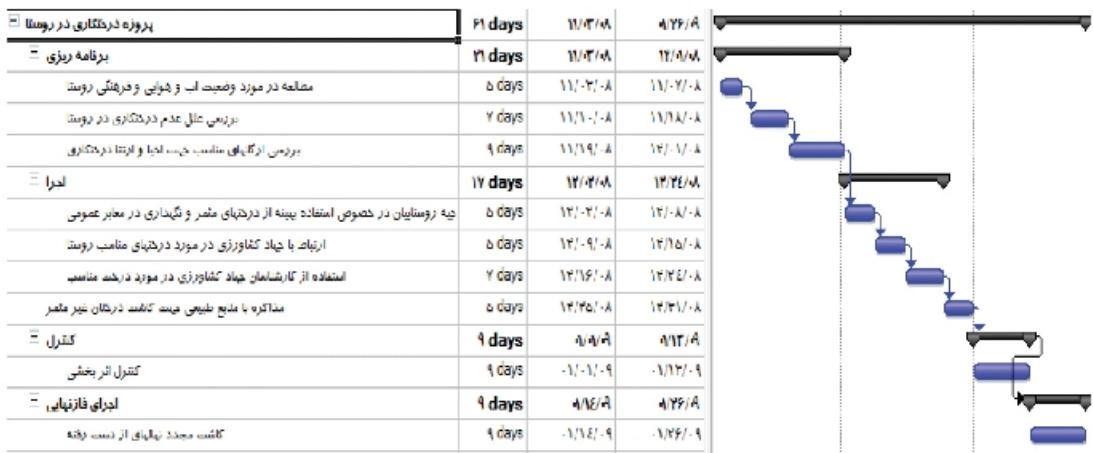
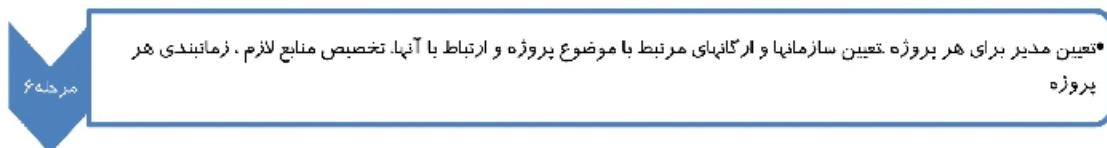
بدلیل عدم آشنایی و آموزش روستاییان برخی درختها خشک شد که دوباره تعدادی نهال گرفته شد و در اختیار آنان برای کاشت مجدد قرار داده شد.

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

راهکارهای پیشنهادی در حوزه زیر بنائی : (مراحل ۶ تا ۹)

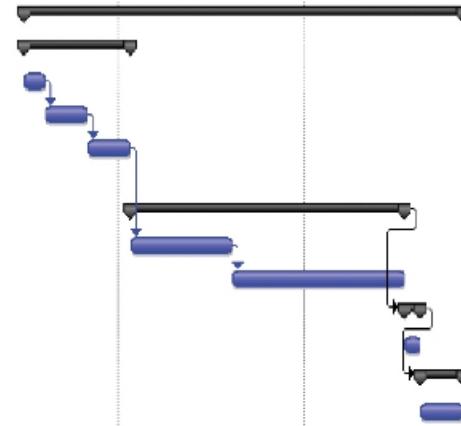
راهکارهای پیشنهادی این حوزه در فاز ۱ :

- احیای چاه عمیق
- اجرای طرح هادی
- کاشت ۵۰۰۰ اصله نهال در روستا
- راه اندازی کتابخانه
- ساخت دستشویی و حمام
- راه اندازی تعاضوی
- راه اندازی سوپر مارکت

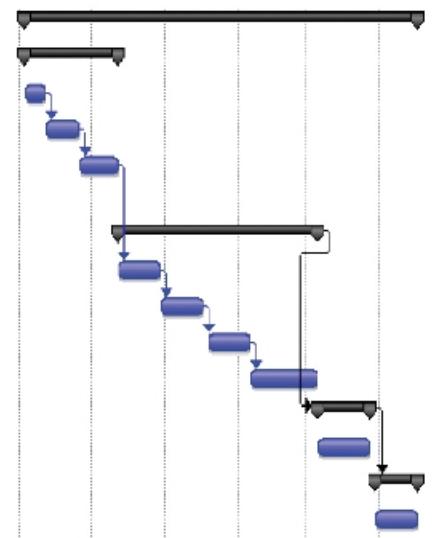

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

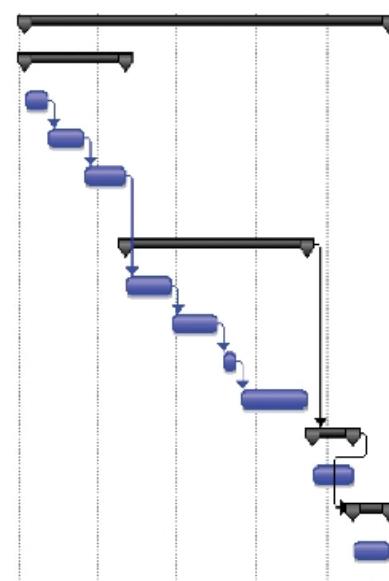
بروزه لجزی طرح هادی		٢٦ days	۱۷/۴/۰۹	۱۲/۴/۰۹
برنامه ریزی		٧٨ days	۱۰/۴/۰۹	۰۷/۴/۰۹
مطالعه در مورد وضعیت اقتصادی و فرهنگی روستا		١٢ days	۱۰/-۱/-۰	۱۰/-۳/-۰
بررسی ایندکس شناسایی شده در روستا		٢٠ days	۱۰/۲۱/-۰	۱۰/۰۱/-۰
بررسی ارگانهای مناسب جهت تکمیل به اجرای صریح مانند بخشداری		٣ days	۱۰/۲۷/-۰	۱۰/۱۴/-۰
اجرا		٩٠ days	۰/۱۳/۰۹	۱۰/۵/۰۹
امکنیجی و ظریحي		٧ days	-۱/۱۲/-۰	-۱/۳/-۰
اجرای طرح		١٢ days	-۱/۲۱/-۰	۱۰/۰۵/-۰
کنترل		١٢ days	۱۰/۶/۰۹	۱۰/۲۱/۰۹
بررسی انرژی		١٢ days	۱۰/-۶/-۰	۱۰/۲۱/-۰
اجرا فاز نهایی		٢٠ days	۱/۲۲/۰۹	۱۰/۳/۰۹
اصلاح این طرح		٤ days	۱/۲۲/-۰	۱۰/۰۲/-۰

بروزه ساخت سرویسهای پهداشتی		١٩ days	۱۱/۴/۰۹	۰/۱۶/۰۹
برنامه ریزی		٢٩ days	۱۱/۴/۰۹	۱۲/۱/۰۹
مطالعه در مورد وضعیت اقتصادی و پیشنهادی و فرهنگی روستا		٧ days	۱۱/۱۲/-۰	۱۱/۱۱/-۰
بررسی علی عدم وجود سرویسهای نامناسب در روستا		١٠ days	۱۱/۱۳/-۰	۱۱/۱۰/-۰
بررسی ارگانهای مناسب جهت تکمیل به ساخت سرویسهای مانند فنی درجه اول و پیشنهاد و درمان		١٢ days	۱۱/۲۶/-۰	۱۲/۱۱/-۰
اجرا		٤١ days	۱۲/۱۷/۰۹	۰/۰۷/۰۹
مسئلمنت ارگانها در راه اندیشه و تکمیل بینان در مدت		١٢ days	۱۲/۱۲/-۰	۱۲/۰۹/-۰
استفاده از کمکیابی بینان		١١ days	۱۲/۰۳/-۰	-۱/۱۶/-۰
برگزاری جلسات توجیهی و فرهنگسازی		١١ days	-۱/۱۳/-۰	-۰/۰۵/-۰
ساخت سرویسهای با تکمیلی حرفة ای و خود روسانیان		٢٠ days	۰/۰۶/۰۹	۰/۰۵/۰۹
کنترل		١٦ days	۰/۱/۰۹	۰/۰۷/۰۹
بررسی انرژی		١٦ days	-۰/۰۶/-۰	-۰/۰۲/-۰
اجرا فاز نهایی		٤٦ days	۰/۲۱/۰۹	۰/۱۶/۰۹
آموزش طرز بینه استفاده از سرویس		١١ days	-۰/۰۳/-۰	-۰/۱۶/-۰

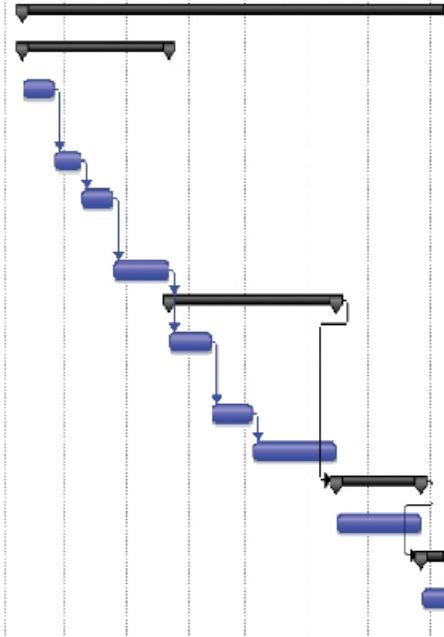

بروزه ساخت سرویسهای پهداشتی		١٢ days	۱۱/۴/۰۹	۰/۲۴/۰۹
برنامه ریزی		٢٩ days	۱۱/۴/۰۹	۱۲/۱/۰۹
مطالعه در مورد وضعیت اقتصادی و پیشنهادی و فرهنگی روستا		٧ days	۱۱/-۴/-۰	۱۱/۱۱/-۰
بررسی علی عدم وجود سرویسهای نامناسب در روستا		١٠ days	۱۱/۱۲/-۰	۱۱/۲۵/-۰
بررسی ارگانهای مناسب جهت تکمیل به ساخت سرویسهای مانند فنی درجه اول و پیشنهاد و درمان		١٢ days	۱۱/۲۶/-۰	۱۲/۱۱/-۰
اجرا		٥١ days	۱۲/۱۲/۰۹	۰/۲۲/۰۹
مسئلمنت ارگانها در راه اندیشه و تکمیل بینان در مدت		١٢ days	۱۲/۱۲/-۰	۱۲/۰۹/-۰
استفاده از کمکیابی بینان		١٤ days	۱۲/۰۳/-۰	-۰/۱۶/-۰
برگزاری جلسات توجیهی و فرهنگسازی		٥ days	-۰/۱۱/-۰	-۰/۰۲/-۰
ساخت سرویسهای با تکمیلی حرفة ای و خود روسانیان		٤٠ days	-۰/۰۶/-۰	-۰/۰۲/-۰
کنترل		١٢ days	۰/۲۲/۰۹	۰/۰۱/۰۹
بررسی انرژی		١٢ days	-۰/۰۳/-۰	-۰/۰۱/-۰
اجرا فاز نهایی		١٠ days	۰/۰/۰۹	۰/۲۴/۰۹
آموزش طرز بینه استفاده از سرویس		١٠ days	-۰/۰/۰	-۰/۰۲/-۰

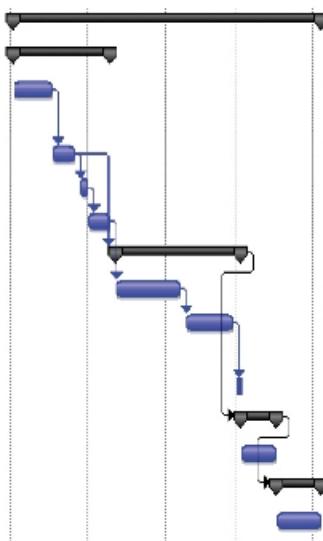

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

بروزه ساخت کتابچه	10 days	11/16/08	6/4/08
برنامه ریزی	8 days	11/16/08	4/12/08
متلاعه در مورد وضعیت آموزش و فرهنگی «رسانو چگوئی» گذار اوقات فراغت	11 days	11/17/08	11/25/08
بررسی ملکهای فرهنگی روستاییان	9 days	11/26/08	12/01/08
بررسی ارگانیابی مرینیط و درخواست مسلکت از آنها	12 days	12/07/08	12/24/08
برگزاری جلسه توجیهی برای روستاپلر لر لاهیجانی بازم	20 days	12/25/08	01/21/09
اجرا	8 days	4/22/09	4/26/09
لیعنی پیرو مصالحه و ساخت	15 days	4/23/09	5/11/09
تمدن ۳۰۰ گلند کتاب توضیح دهنده	15 days	4/24/09	5/12/09
ازد کتابخانه	30 days	03/04/09	04/14/09
کنترل	1 days	4/18/09	4/19/09
بررسی اثربخشی این کار در روش به جمع	2 days	4/15/09	4/16/09
اجرای فازهایی	1 days	4/27/09	4/28/09
اداره کتابخانه توسطخون (روشنایان)	1 days	4/27/09	4/28/09

بروزه راه اندازی فروشگاه	19 days	12/24/08	4/11/09
برنامه ریزی	9 days	12/24/08	4/1/09
متلاعه در مورد وضعیت اشتغال و فرهنگی روستاوار چگوئی استفاده از پتانسیل فرهنگی روستا	12 days	12/27/08	1/17/09
بررسی جلسه مرغوب به روشنایان با فیضیده مناسب خدمت فرهنگسازی مکانیابی فروشگاه	7 days	1/1/09	1/14/09
تحثیب خرد مناسب و ناظرطلب	7 days	1/1/09	1/14/09
اجرا	36 days	4/12/09	5/8/09
ساخت فروشگاه توسط فرد	2 days	4/13/09	4/15/09
تبیه جنس و وسائل مورد نیاز برای فروشگاه	15 days	4/17/09	5/1/09
دروس خس	1 day	4/21/09	4/22/09
کنترل	1 days	4/23/09	4/24/09
بررسی اثربخشی این کار در گردش فرهنگی و اهداف طرح	10 days	4/23/09	5/13/09
اجرای فازهایی	7 days	4/27/09	5/3/09
اداره توسط متعددی و تبیه جنس توسط خود شخص	11 days	4/17/09	5/1/09

مرحله ۷

• اجرای بروزه ها مطابق برنامه زمانبندی

برآورد هزینه های مالی پروژه ها

عنوان پروژه	مبلغ سربار(غیر مستقیم)	مبلغ (مستقیم)
عنوان پروژه	(ریال)	(ریال)
احیای چاه عمیق		15000000000
احیای طرح هادی	بودجه دولتی	
کاشت 5000 اصله نهال در روستا	4300500	3814100
راه اندازی کتابخانه	10716000	29641000
ساخت دستشویی و حمام	8389000	14239700
راه اندازی تعاونی	8107500	39283300
راه اندازی سوپر مارکت	8200000	2268000

عنوان پروژه	کاشت نهال	مشخصات	میزان	هزینه واحد	هزینه کل	خبرین	خبریه امام علی	منابع طبیعی	عشایری	وام روزنامه ایان	منع تامین مالی
شرح									-		
نهال									عشايری		147,000,000
حمل و نقل									منابع طبیعی		3,000,000
آموزش									خبریه امام علی		814,000
سربار									خبرین		0
جمع											4,300,500
											147,000,000
											8,114,500
											0
											155,114,500

منع قامین مالی							کتابخانه	عنوان پژوهه بهبود
نام روستاییا ن	- ارشاد- آموزش- پرورش- سازمان تبليغات	امام خیریه علی	خیره ن	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	مصالح بکار رفته	شرح
		15,000,00 0		15,000,000	500,000	30	گچکاری و بازسازی بنای قدیمی- کاشی کف	ابنیه
		1,800,000		1,800,000	60,000	30	کابل- - مهتابی کلید پریز و دیگر ادوات	تاسیسات برقی
		500,000		500,000	50,000	10	سیمان سفید	نماسازی
	60,000,00 0		60,000,000	20,000	3,00 0	0		کتاب
		8,000,000		8,000,000	2,000,00 0	4		قفسه
		2,400,000		2,400,000	400,000	6		میز و نیمکت
		2,000,000		2,000,000	2,000,00 0	1		سایر(حمل و نقل و...)
		10,716,00 0		10,716,000				سربار
0	60,000,00 0	40,416,00 0	0	100,416,00 0				جمع

منبع تامین مالی				سررویس بهداشتی			عنوان پروژه بهبود	
وام روستاییان	شبکه بهداشت- حرفه ای	فنی آمام	خیریه علی	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	مصالح بکار رفته	شرح
							- کاشی - سرامیک - کاسه دستشویی - کاسه تولالت	
		10,239,700		10,239,700	10,239,700	1		ابنیه
		4,000,000		4,000,000	4,000,000	1	لوله کشی و دوش و ...	تاسیسات مکانیک
		8,389,000		8,389,000				سریار
0	0	22,628,700	0	22,628,700				جمع

پرورش ماهی (ظرفیت 8 تن در سال)			عنوان پروژه بهبود
هزینه کل	هزینه واحد	تعداد	مصالح بکار رفته
400,000,000	400,000,000	1	
500,000,000	500,000,000	1	
15,000,000			
915,000,000			

منبع تامین مالی							طرح هادی	عنوان پروژه
وام	بخشداری	خیریه امام علی	خیرین	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	مصالح بکار رفته	شرح
روستاییان				1,000,000,000	1,000,000,000	1,000,000,000	1	طرح هادی
0	1000000000	0	0	1,000,000,000				جمع

پروژه کتابخانه :

با کمک خیرین مطابق برنامه پیش رفت.

پروژه کاشت نهال :

در حوزه قبل بیان گردید.

پروژه طرح هادی :

در صورت تامین مالی توسط بخشداری مطابق برنامه اجرا خواهد شد.

پروژه کاشت نهال :

در حوزه قبلی بررسی شد.

پروژه کتابخانه :

اثر بخش تشخیص داده شد نتایج حاصله عبارتند از : ۱- افزایش فرهنگ جمعی در روستا ۲- پر کردن اوقات فراغت دانش آموzan در تابستان ۳- افزایش روحیه جمعی بین دانش آموzan ۴- پرورش روحی دانش آموzan و افزایش سطح اطلاعات آنان ۵- افزایش سرانه مطاله در روستا .

طرح هادی : پس از اجرای کامل این طرح مشخص خواهد شد .

سرویس پیدا شتی : اثر بخش تشخیص داده شد . نتایج : ۱- افزایش سطح بهداشت عمومی ۲- افزایش روحیه جمعی.

راه اندازی سوپر مارکت :

بررسی شد.

در طرح کتابخانه پس از اینکه کودکان از این طرح استقبال کردند مقرر شد برای پر کردن اوقات فراغت آنان و عادت به بازیهای مفید انفرادی و جمعی و افزایش سطح مهارت آنان اتفاق کودک نیز برای آنان ساخته شود (در همان مکان)

راهکارهای پیشنهادی در حوزه سیاسی : (مراحل ۶ تا ۹)

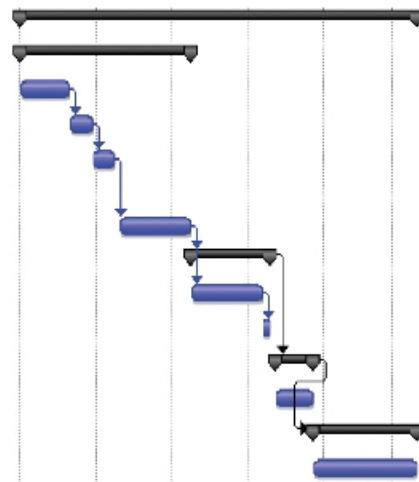
راهکارهای پیشنهادی این حوزه در فاز ۱ :

- راه اندازی تعاوی روسنایی

- راه اندازی پایگاه مقاومت بسیج

پروژه ادارات صندوق قرض العسنه	115 days	14/4/08	۲۳/۷/۰۸
برنامه ریزی	84 days	14/4/08	19/5/08
نمایه در مورد وضعیت اقتصادی و هنری روستا	14 days	10/5/08	14/5/08
بررسی مشکل های اقتصادی روستاییان	7 days	10/5/08	17/5/08
بررسی ارگانیات مرتبط و درخواست مساندات از اعضا عدیری و صندوق های زضا و توسعه کشاورزی	7 days	10/5/08	17/5/08
برگزاری جلسات توجیهی برای روستاییان	21 days	11/10/08	12/08/08
اجرای	۲۴ days	۱۷/۴/۰۸	۱/۵/۰۸
نرم افزار ارگانها استفاده از بودجه توانمندسازی و خود روسناییان	۲۱ days	۱۲/۰۹/۰۸	-۱/-۰/۰۹
راه اندازی صندوق	۲ days	-۱/۰۷/۰۹	-۱/-۰/۰۹
کنترل	۱۲ days	۱/۱۲/۰۸	۱/۲۲/۰۸
بررسی انتیپشی	۱۲ days	-۱/۱۲/۰۹	-۱/۲۷/۰۹
اجرای فائزهای	۱۰ days	۱/۲۸/۰۸	۲۳/۷/۰۸
گرفتن ضمانتهای لازم از روستاییان برای اجرای پیوی طرح	۲ days	-۱/۲۸/۰۹	-۲/۱/-۰۹

منبع تامین مالی					قرض			صندوق الحسنہ	پرروزہ	عنوان	ببود
وام روستاییان	ارگان مرتبط	امام	خیریه علی	خیرین	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	مصالح بکار رفته		شرح	
					39,283,300	39,283,300	39,283,300	1		کمک ستاد به صندوق	
					8,107,500	8,107,500				سربار و آموزش ۹ جلسات توجیهی	
0	0	47,390,800	0		47,390,800					جمع	

بدلیل عدم حمایت صندوقهای تعاونی ذکر شده در گانت اندکی پرروزه با تأخیر انجام شد.

برای ضمانت در بازپرداخت بهتر است تا بصورت گروههای ۸ تا ۱۰ نفره ضمانت انجام گیرد و در صورت عدم پرداخت یکی همه از اخذ وام محروم شوند.

راهکارهای پیشنهادی در حوزه ارتباطی : (مراحل ۶ تا ۹)

راهکارها به شرح ذیل می باشد :

- تقویت آنلن دهی تلفن همراه

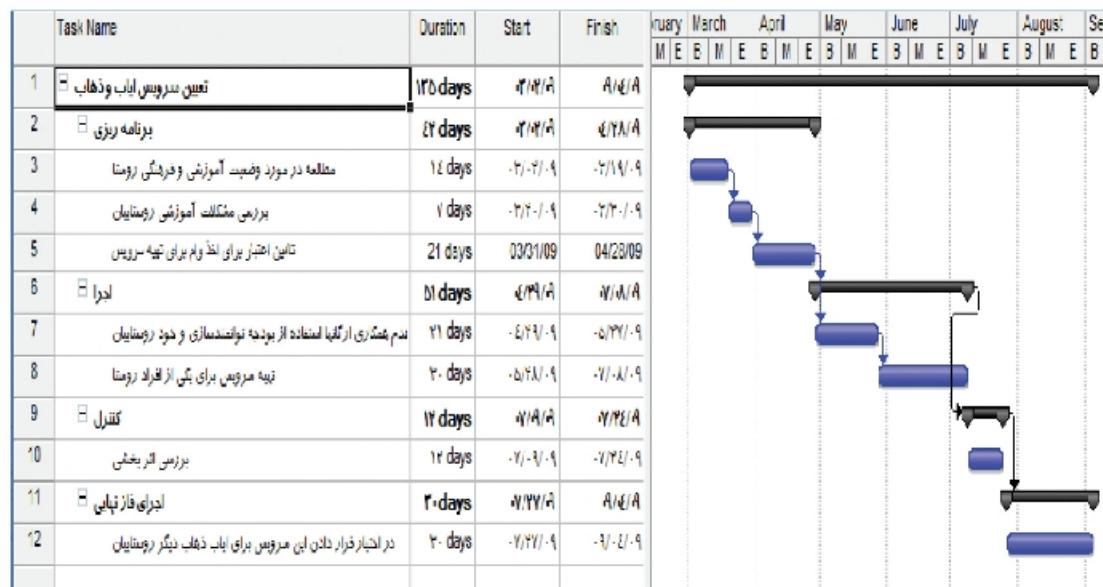
- راه اندازی دفتر پست

- تهیه سرویس ایاب و ذهاب به سایر روستاها و نزدیکترین شهر

منبع تامین مالی						ایاب و ذهاب	عنوان پروژه بیبود
وام روستاییان	فرمانداری -	خیریه امام علی عشایری	خیرین	هزینه کل	هزینه واحد	مصالح بکار رفته	شرح
		560,000,000		560,000,000	560,000,000	1	خرید مینی بوس
		445,500		445,500			سربار و آموزش و فرهنگسازی
0	0	560,445,500	0	560,445,500			جمع

• اجرای پروژه ها مطابق برنامه زمانبندی

در صورت تامین مالی مطابق برنامه انجام میگردد

راهکارهای پیشنهادی در حوزه اجتماعی : (مراحل ۶ تا ۹)

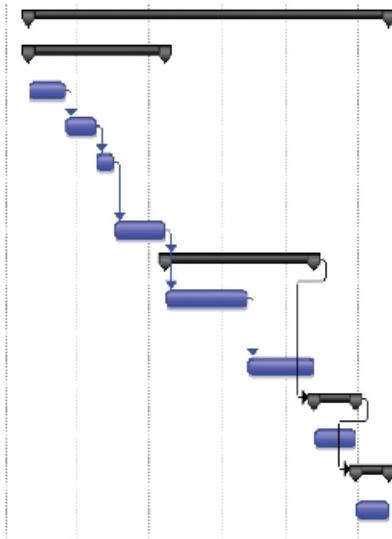
ساخت و تکمیل مسجد :

برگزاری ورزشگاهی همگانی و خانوادگی :

مرحله ۷

اجرای پروژه ها مطابق برنامه زمانبندی

بروزه های ساخت مسجد		11 days	11/17/08	4/13/09
برطمه درزی	41 days	11/17/08	4/17/09	
متلاعه در مورد رفعیت مذهبی و فرهنگی دولت	12 days	11/17/08	11/25/08	
بررسی مکالنه مذهبی روستایان	9 days	11/25/08	12/04/08	
بررسی اثایبای مرتفع و درخواست مستندت از آنها مانند استقداری و بخشداری	9 days	12/04/08	12/13/08	
برآورزی جلسات توجیهی برای روستایان و لشکر آورزشی مذهبی	16 days	12/17/08	01/07/09	
احرا	8 days	4/4/09	4/12/09	
عدم هستایی در احرا نوشت از اگانها و در انتشار فرازدادرن مصالح هزار نیاز	25 days	-1/-8/-09	-2/11/-09	
تامین نیرو جیت مادت و سیس ادرا	21 days	-2/12/-09	-3/12/-09	
کنفرل	12 days	4/12/09	4/24/09	
بررسی اربعینی این گار در رویده یمن	11 days	-2/12/-09	-3/13/-09	
لجری قارنپاسی	1 days	4/21/09	4/22/09	
تامین مواد لازم برای مسجد و تعییز	10 days	-2/21/-09	-3/12/-09	

منبع تامین مالی					ساخت مسجد			عنوان پروژه	بهبود
وام	ارگان دولتی	امام	خبریه علی	خبرین	هزینه کل	هزینه واحد	مترار	مصالح بکار رفته	شرح
روستایان								آجر-سیمان -کاشی سرامیک	ابنیه
		40,000,000			40,000,000	400,000	100		
								کابل- مهندسی - کلید پریز و دیگر ادوات	تاسیسات برفی
		5,000,000			5,000,000	50,000	100		
		0			0	0	0		TASISAT MAKANIK
		7,825,500			7,825,500				سریار
0	0	52,825,500	0		52,825,500				جمع

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

مرحله ۸

*کنترل اجرا و بررسی اثر بخشی آنها

با وجود عدم تامین مالی ، توسط خود ستاد توانمند سازی تامین مالی و نیروی انسانی انجام

گرفت و بموقع اجرا گردید .

ساخت و تکمیل مسجد :

ساخت مسجد به صورت کامل انجام گرفته و آماده استفاده می باشد .

برگزاری ورزشگاه همگانی و خانوادگی :

مرحله ۹

*اعمال اصلاحات احتمالی در برنامه و اجرای آنها

این یکی از مزایای وجود سازمانهای مردم نهاد ngo می باشد که فارق از بروکراسی دولتی

اقدام به ساخت مسجد نموده و تسريع در این مورد صورت گرفته است .

۲-۶- پیشنهادات

با توجه به نتایج اقدامات صورت گرفته از راهکارهای پیشنهادی قبلی راهکارهای پیشنهادی

(مرحله ۱۰) در آینده به شرح ذیل معرفی می گردند :

حوزه جمعیت :

- راه اندازی حوضچه پرورش ماهی
- احیای بخش کشاورزی
- ایجاد دامداری به روش علمی
- پارچه بافی
- راه اندازی پرورش شتر مرغ
- پرورش شتر
- پرورش بوقلمون
- پرورش گاو
- راه اندازی گلخانه

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

			پرورش ماهی(ظرفیت 8 تن در سال)	عنوان پروژه پیبود
هزینه کل	هزینه واحد	تعداد	مصالح بکار رفته	شرح
75,000,000	15,000,000	5		ساخت استخراج‌ها(حوضچه‌ها)
10,000,000	10,000,000	1		ساختمان سازی
400,000,000	400,000,000	1		احیاء چاه
500,000,000	500,000,000	1		لوله کشی و آبرسانی
67,200,000	4,000	16800		خرید بچه ماهی
200,000,000	200,000,000	1		تجهیز و آموزش
30,000,000	30,000,000	1		غذا و مواد ضد عفونی (برای بچه دوره)
15,000,000				سریار
1,297,200,000				جمع

304,000,000	در آمد زایی(هر 9 ماه)
-------------	-----------------------

منبع تامین مالی			خاطر			پروژه	عنوان
روستاییان	وام	صنایع دستی و میراث	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	مصالح بکار رفته	پیبود
		3000000	3000000	100000	30	گچکاری و بازسازی بنای قدیمی - گاشی کف	ابنیه
		1500000	1500000	50000	30	کابل - مهتابی - کلید پریز و دیگر ادوات	تاسیسات برقی
		2000000	2000000	2000000	1	0	تجهیز کارگاه
		2000000	2000000	2000000	1		آموزش
		0					سریار
0	0	8500000	0	8500000			جمع

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

			پرورش شتر مرغ (برای 30 خانوار هر کدام 4 عدد)	عنوان پروژه بیبود
هزینه کل	هزینه واحد	تعداد	مصالح بکار رفته	شرح
50,000,000	50,000,000	1		محوطه سازی
6,000,000	50,000	120		خرید شتر مرغ
9,000,000	9,000,000	1		تجهیز
7,000,000				سربار
72,000,000				جمع

7,000,000	در آمد زایی هر شتر مرغ هرسال
-----------	------------------------------

			پرورش شتر (برای 10 خانوار)	عنوان پروژه بیبود
هزینه کل	هزینه واحد	تعداد	مشخصات	شرح
20,000,000	2,000,000	10		بازسازی آذور
100,000,000	10,000,000	10		خرید شتر
5,000,000	500,000	10		تجهیز
3,000,000				سربار
128,000,000				جمع

70,000,000	در آمد زایی هر شتر هرسال
------------	--------------------------

طراحی مدل توسعه برای روستاهای کمتر توسعه یافته توسط سازمانهای مردم نهاد و خسیرین

		پرورش بوقلمون(برای 48 خانوار هر کدام 3 عدد)	عنوان پروژه بهبود	
هزینه کل	هزینه واحد	تعداد	مصالح بکار رفته	شرح
100,000,000	100,000,000	1		ساخت محوطه و ساختمان
4,608,000	32,000	144		خرید بوقلمون
36,000,000	250,000	144		غذا برای یک دوره
9,000,000	9,000,000	1		تجییز
5,000,000				سریار
154,608,000				جمع

در آمد زایی هر بوقلمون هر هفده هفته	800,000
-------------------------------------	---------

			پرورش گاو شیری(10 عدد برای خانوار)	عنوان پروژه بهبود
هزینه کل	هزینه واحد	تعداد	مصالح بکار رفته	شرح
20,000,000	2,000,000	10		بازسازی آخور
400,000,000	40,000,000	10		خرید تلیسه
5,000,000	500,000	10		تجییز و آموزش
30,000,000	3,000,000	10		غذا
5,000,000				سریار
460,000,000				جمع

در آمد زایی هر گاو (هر ماه) بجز سه ماه خشکی	4,800,000
---	-----------

منبع تامین مالی					تلخانه			عنوان پروژه	عنوان بهبود
وام روستاییان	- عشایری منابع طبیعی	امام	خیریه علی	خیرین	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	مشخصات	شرح
	47,000,000	3,000,000			50,000,000	50,000,000	1	متمر و غیر متمر	نهال و گل و گیاه
		814,000			814,000	814,000	1		حمل و نقل
		8,000,000			8,000,000	8,000,000	1		تجهیز
	7,000,000				7,000,000	7,000,000	1		آموزش
		4,300,500			4,300,500				سریار
0	54,000,000	16,114,500	0		70,114,500				جمع

۷/۵۷

- پیش بینی امتیاز پس از اجرای طرحها :

حوزه آموزش :

- برگزاری آموزش پارچه بافی
- برگزاری آموزش‌های مربوط به کشاورزی
- برگزاری آموزش‌های مربوط به دامداری حرفه ای
- برگزاری آموزش‌های فنی حرفه ای و ...
- تخصیص مینی بوس برای ایاب و ذهاب دانش آموزان دختر و پسر به روستاهای اطراف برای ادامه تحصیل در مقاطع راهنمایی و متوسطه

منبع تامین مالی							ایاب و ذهاب	عنوان پروژه بیبود
وام روستاییان	فرمانداری عشایری	خیریه امام علی	خیرین	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	رفتحه	مصالح بکار
		560,000,000		560,000,000	560,000,000	1		خرید مینی بوس
		445,500		445,500				سریار و آموزش و فرهنگسازی
0	0	560,445,500	0	560,445,500				جمع

منبع تامین مالی							آموزشی تخصصی	عنوان پروژه بیبود
وام روستاییان	فنی حرفة ای	خیریه امام علی	خیرین	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	مشخصات	شرح
		78,000,000		78,000,000	78,000,000	1	کشاورزی-دامداری- فنی	آموزش و اعزام به شهر
		39,000,000		39,000,000				سریار
0	0	117,000,000	0	117,000,000				جمع

منبع تامین مالی				پارچه باقی			عنوان پروژه بهبود
وام روستاییان	صنایع دستی میراث	امام خیریه علی خیرین	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	صالح بکار رفته	شرح
		3000000	3000000	100000	30	تیپکاری و بازسازی بنای قدیمی - کاشی کف	ابنیه
		1500000	1500000	50000	30	کابل - مهتابی - گلید پریز و دیگر ادوات	تاسیسات برقی
		2000000	2000000	2000000	1	0	تجهیز کارگاه
		1960000	1960000	1960000	1		آموزش
		0					سریار
0	0	8460000	0	8460000			جمع

منبع تامین مالی				ایاب و ذهاب			عنوان پروژه بهبود
وام روستاییان	فرمانداری - عشاپری	امام علی خیرین	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	صالح بکار رفته	شرح
		560,000,000	560,000,000	560,000,000	1		خرید مینی بوس
		445,500	445,500				سریار و آموزش و فرهنگسازی
0	0	560,445,500	0	560,445,500			جمع

حوزه بهداشت :

- مشاوره روانشناسی و بررسی سلامت روانی ساکنین و انجام اقدامات لازم در جهت

بهبود

- ارائه آموزش‌های فرهنگ سازی در خصوص بهداشت و سلامت فردی و عمومی

ملبغ تامین مالی							بهداشت فردی	عنوان پروژه بهبود
وام روستاییان	ارگان دولتی	خیریه امام علی	خیرین	هزینه کل	هزینه واحد	میزان	مشخصات	شرح
		5,916,500		5,916,500	5,916,500	1	پوشک زمستانی	آموزش بهداشت فردی و مشاوره های جماعی و فردی و معایبات نخصصی پزشکی
		7,191,000		7,191,000				سریار
0	0	13,107,500	0	13,107,500				جمع

۷/۹۶

پیش بینی امتیاز پس از اجرای طرحها :

حوزه زیر بنائی :

- راه اندازی پست
- تاسیس خانه های استاندارد و بومی سازی شده مناسب با شرایط اقلیمی روستا
- راه اندازی خانه کودک

عنوان بهبود	پروژه	خانه کودک	منبع تامین مالی			میزان	مصالح بکار رفته	شرح
			هزینه کل	هزینه واحد	هزینه کل			
وام روستاییان	ارشاد- آموزش- پرورش- سازمان تبیغات	امام	خیریه علی	خیرین	امام			
							گچتاری و بازسازی بنای قدیمی-کاشی کف	ابنیه
		15,000,000		15,000,000	500,000	30		
		1,800,000		1,800,000	60,000	30	- کابل- مهتابی - کلید پریز و دیگر ادوات	TASİSİSAT BİRGİ
		500,000		500,000	50,000	10	سیمان سفید	نماسازی
		5,000,000		5,000,000	5,000,000	1		تجهیز خانه کودک
		2,000,000		2,000,000	2,000,000	1		سایر(حمل و نقل و...)
		10,716,000		10,716,000				سربرار
0	0	35,016,000	0	35,016,000				جمع

حوزه سیاسی :

۶/۵۱

پیش بینی امتیاز پس از اجرای طرحها :

حوزه ارتباطی :

۶/۶۵

- پیش بینی امتیاز پس از اجرای طرحها :

حوزه اجتماعی :

- حضور مبلغ دینی در مسجد

- برگزاری ورزشگاهی گروهی و مسابقات ورزشی

- ساخت مجتمع کامل تفریحی ، رفاهی و ...

منبع تامین مالی				مجتمع رفاهی			عنوان پروژه	بیبود
وام روستاییان	ارگان دولتی	خیریه امام علی	خیرین	هزینه کل	هزینه واحد	متراز	مصالح بکار رفته	شرح
		450,000,000		450,000,000	900,000	500	آجر - سیمان - کاشی سرامیک	ابنیه
		150,000,000		150,000,000	300,000	500	کابل - مهتابی - کلید پریز و دیگر ادوات	ناسیسات برقی
		200,000,000		200,000,000	400,000	500	0	ناسیسات مکانیک
		98,525,500		98,525,500				سریار
0	0	898,525,500	0	898,525,500				جمع

۴/۲۶

پیش بینی امتیاز پس از اجرای طرحها :

تفکر جهادگونه گروه استفاده کننده از مدل، از موارد حائز اهمیت در این مدل بوده و بر روى نتایج تاثیر بسزایی دارد. دلیل ضرورت این نوع تفکر اینست که گروه داوطلب میباشد ماهها وقت خود را در میان افراد روستا صرف کنند (در میان آنها زندگی کنند) تا بتوانند ۱- با فرهنگ مردم آن روستا آشنا شوند ۲- جایی در میان مردم باز کنند تا مردم در تعریف و پیشبرد پروژه ها همکاری لازم را داشته باشند ۳- با مردم روستاهای همچوار آشنا شوند و پتانسیل آنها را شناسایی کنند که این خود میتواند در تعریف پروژه ها نقش بسزایی داشته باشد ۴- از مطالعات موجود در این زمینه بهره مند شوند (مطالعات و کارهایی که دولت و ارگانهای دولتی جسته گریخته انجام داده اند) و در صورتیکه منجر به شکست شده اند علت شکست آنها را بطور کامل شناسایی کنند و بتوانند از نتایج آنها برای تعریف پروژه های پیشنهاد اثربخش تر استفاده نمایند ۵- پتانسیل موجود در روستا را شناسایی کنند (چیزی که شاید مردم آن روستا به آن بی توجه بوده اند یا از لحاظ فرهنگی با آنها منافات دارد مانند پروژه پژوهش جوچه های تخم گذار توسط مردمی که روحیه عشايری دارند) ۶- استفاده از نظرات کارشناسان و متخصصان در جهت توسعه روستایی با استفاده از مطالعات و بررسی های انجام گرفته در روستا ۷- آشنایی با قومیتها، اعتقادات مذهبی، فرهنگ، وضعیت معیشتی، درآمدی، بررسی وضعیت سلامت و بهداشت ، مشاغل از بین رفته ، وضعیت آب و هوایی و طبیعی و بطور کلی پارامترهای تاثیر گذار بر تشخیص محرومیت و نهایتا تعریف پروژه های پیشنهاد که همه این موارد تنها با زندگی میان مردم حاصل میگردد تا اولا آنها بتوانند اعتماد کرده و ثانیا گروه داوطلب بتواند توسط خود ایشان روستا را توسعه دهد (استفاده از نیروی بومی سبب میشود که بدلیل اشنایی با روحیه مردم منطقه زمان کمتری صرف توسعه گردد و همچنین با خارج شدن گروه کار بطور اتوماتیک و توسط نیروی خودکار و خودجوش انجام گردد .

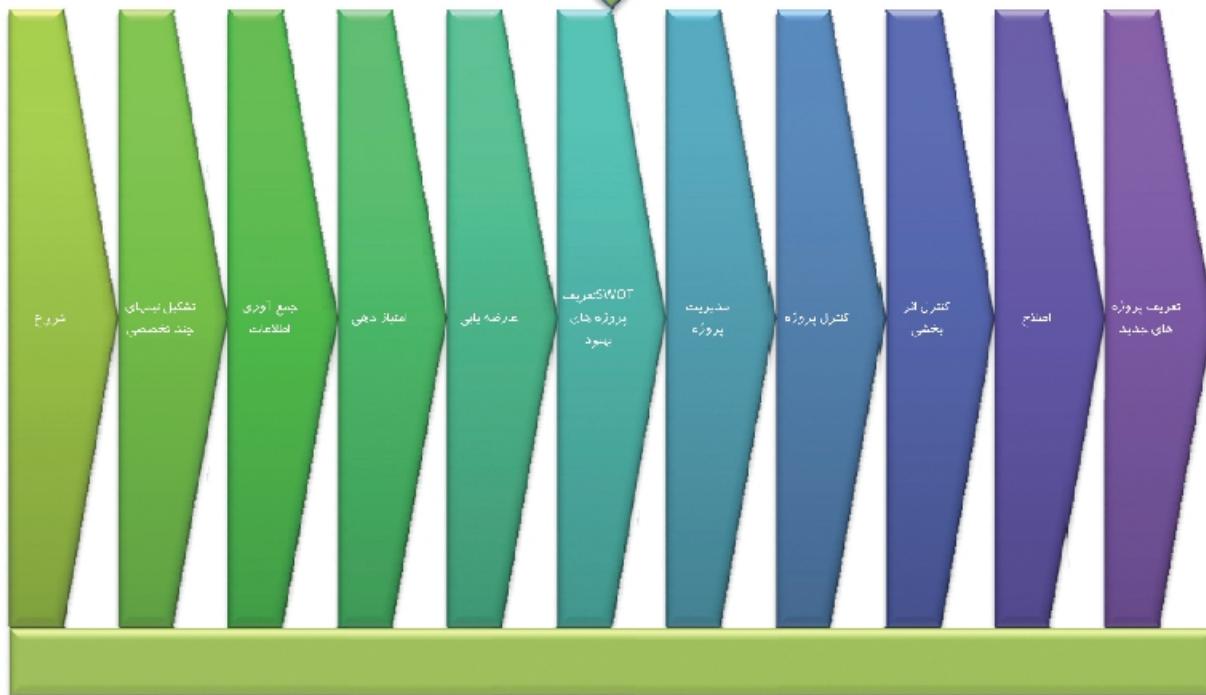
زمانیکه یک سازمانی قصد توسعه یک منطقه را تنها از طریق گروه کارشناسی داشته باشد و بدون بررسی فرهنگ منطقه و دیگر جوانب اقدام به تعریف پروژه ببود نماید، آمارها نشان میدهد که این نوع رویکرد همواره با شکست مواجه میگردد چون اولاً با نیروی خودجوش مردم نبوده و ثانیاً بدون بررسی همه جوانب میباشد. تنها راه توسعه پایا و اثربخش لزوم زندگی در میان مردم و سپس استفاده از نیروی خود مردم میباشد.

در نتیجه وجه تمایز این مدل با مدلهای مشابه موارد یاد شده میباشد. معمولاً در مدلهایی که دولت یا دولتها در توسعه بکار میبرند این مورد را نمیتوان بدین شکل مشاهده نمود چون ۱- هزینه بر میباشد ۲- زمان بیشتری نیاز دارد ۳- روحیه جهادی در نیروهای دولتی کمتر دیده میشود ۴- این روش از حوصله بخش دولتی خارج میباشد و شاید بیتر این باشد که به بخش خصوصی واگذار گردد تا دولت انرژی خود را صرف کارهای اصلی تر و کلان تر نماید.

در نتیجه روش بیان شده تنها با همان رویکرد یعنی زندگی در میان مردم و در نهایت استفاده از نیروی خود جوش به پاسخهای بسیار مثبت و ارزنده‌ای میرسد، که میتوان از آن بعنوان روحی در قالب مدل یاد کرد که بدون آن امکان توسعه با این روش تقریباً وجود نخواهد داشت.

در یک نگاه مدل تکمیلی را بصورت زیر خواهیم داشت:

زندگی در میان مردم توسط نیروی جهادی و آشنایی با جوانب لازمه توسعه از جمله : فرهنگ . آداب و رسوم و در نهایت استفاده از نیروی خود جوش منطقه برای توسعه روستایی

همانطور که مشاهده میشود زندگی در میان مردم همپای دیگر فازهای مدل میباشد .

به قولی میتوان گفت که تجویز نسخه بدون در نظر گرفتن شاخصهای مناسب و نا آشنایی با علائم و سیگنالهای مورد نیاز نه تنها منجر به بهتر شدن اوضاع نمی گردد ، بلکه ممکن است عواقب وخیمی در پی داشته باشد که حیران آن نیازمند صرف وقت و هزینه بیشتر است .

ضمنا انجام معاینات اجتماعی تنها با روش ذکر شده امکان پذیر خواهد بود که به تفصیل تشریح گردید.

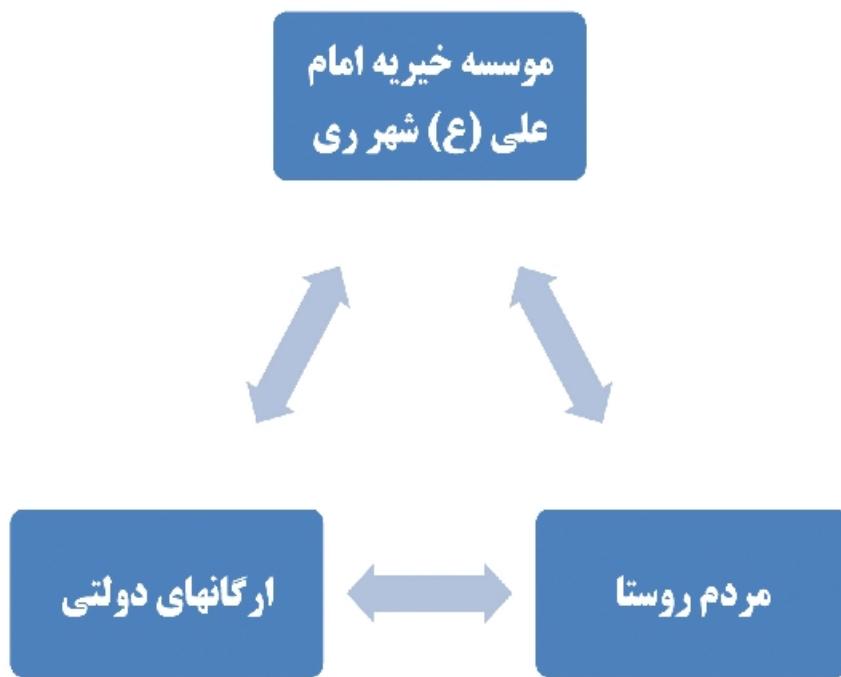
این موسسه برای توسعه روستای خرم آباد، چندین ماه مطالعه و زندگی در میان مردم را در دستور کار خود قرارداد و توانست پروژه های ناموفق گذشته (نظیر: ساخت منازل نامناسب پس از وقوع زلزله که بدليل عدم در نظر گرفتن فرهنگ منطقه و شرایط اقلیمی بلا استفاده مانده اند و ....) که باعث دید منفی مردم شده بودرا از ذهنها پاک نماید. ضمنا مردم منطقه بدليل محرومیت، مشکلات فرهنگی، اجتماعی عدیده ای که با آن مواجه بودند از پذیرش افراد جدید گریزان بوده و نسبت به اینگونه گروههای حالات تدافعي به خود میگرفتند.

ازدیگر مشکلات اجرای این پروژه توقع کمک بلا عوض مردم (مانند کمکهای نهادهایی چون کمیته امداد) از گروه موسسه خیریه امام علی میتوان یاد کرد. که همه اینها تنها مانند یک درمان زود گذر و مسکن میباشد و در دراز مدت منجر به مشکلات عمیقتر که مفصلابه آن پرداختیم میگردد.

اما بکار گیری این رویکرد توانست راه گشای توسعه توسط خود مردم منطقه گردد به طوری که آنها به خودکفایی و خود انگلی دست یافته و با جدا شدن تیم از آنها همچنان این روش در آن منطقه جاری و ساری باشد. ادامه اجرای مدل بدون وجود تیم توسعه را، میتوان هدف غایی هر مدل توسعه در نظر گرفت.

البته نقش ارگانهای دولتی نباید در این مدل نادیده گرفته شود که پس از برنامه ریزی و تعریف پروژه ها، توسط موسسه و با کمک مردم، در اجرای بسیاری از پروژه ها کمک رسان و یاریگر بوده است.

میتوان بطور کلی گروههای کاری را به شکل زیر نشان داد :

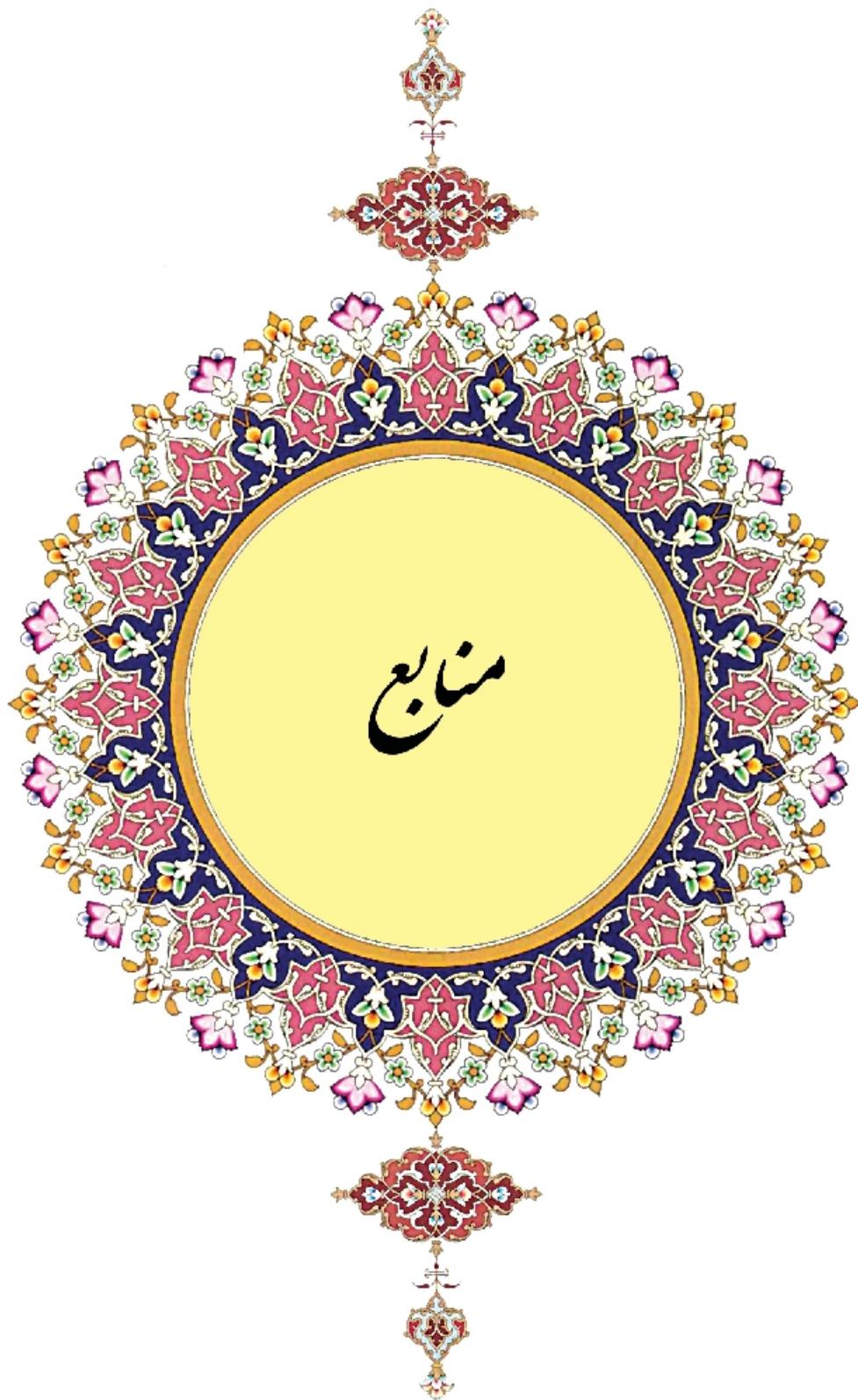
هر سه راس به نوعی با یکدیگر در ارتباط و تعاملند .

در نتیجه اگر خللی در کار هر کدام از این سه راس ایجاد گردد این مدل نمیتواند بدرستی عمل نموده و با شکست مواجه میگردد .

نتیجه نهایی اینکه با برنامه ریزی دقیقی که موسسه انجام میدهد میتواند بعنوان راس این مثلث مطرح گردد و بازخورهای روستا و مردم را گرفته و با برنامه ریزی صحیح آنرا به ارگانهای دولتی انتقال دهد تا آنها اقدام به اختصاص بودجه نموده و یا کمکهای اجرایی نماید .

این چرخه در تمام طول اجرای مدل به کرات تکرار خواهد شد .

امید است این مدل نوید بخش ایرانی آباد بوده و این سه حلقه زنجیر توسعه روستایی بتوانند همکاری منسجمتری در این راه داشته باشند .

منابعی که در تهیه این گزارش بکار رفته است عبارتند از :

• کتاب اصول و روش‌های برنامه ریزی روستایی،

انتشارات دانشگاه پیام نور

نام مؤلف : دکتر حسین آسايش

• کتاب رهافت و روش‌های تحقیق کیفی در توسعه روستائی

نشری

مؤلفین : مصطفی از کیا - عادل زارع - علی ایمانی

• پایان نامه : بررسی و انطباق پژوهه‌های محرومیت‌زدایی با نیازهای روستاهای شهرستان قاینات

رضا عسل فروشن رضائیه؛ به راهنمایی : سعدالله ولایتی

دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، ۱۳۸۴.

• مقاله توأم‌سازی جوامع محلی با پیره گیری از رویکرد نیازهای اساسی توسعه BDN

تألیف و ترجمه : دکتر مجید توکلی - مهندس زهرا سلیمی

وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی - معاونت سلامت - مرکز سلامت محیط و کار

• پایان نامه : توسعه روستایی با تأکید بر تجمعیح روستاهای کوچک محروم و پراکنده (نمونه موروی حوزه آهنگران شهرستان قاینات)،

قریانعلی عباسزاده مزرجی؛ به راهنمایی : سعدالله ولایتی

دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، ۱۳۸۶

- مقاله "کارگزاران توسعه" راهکار توسعه پایدار بخش کشاورزی و مناطق روستائی

اسدالله قاضی مرادی

عضو هیئت علمی مرکز تحقیقات حفاظت ذاک و آبخیزداری کشور

- پایان نامه : ارزیابی طرح‌های عمرانی اجتماعی، اقتصادی در توسعه مناطق محروم شهرستان تربت‌جام در برنامه اول توسعه

ژیلا کلالی مقدم؛ به راهنمایی : محمدحسین پاپلی‌یزدی

دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۳۸۵.

- پایان نامه : نقش صنایع دستی در توسعه روستایی (نمونه موردی دهستان قهستان)
مفید شاطری؛ به راهنمایی : محمدعلی احمدیان
دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دکتر علی شریعتی، ۱۳۸۶.

- پایان نامه : بررسی مسائل اقتصادی-اجتماعی منطقه خشک و نیمه‌خشک نزدین برای دستیابی به توسعه روستایی پایدار

شاپور هاشمپوران‌اعظمی؛ به راهنمایی : نعمت‌الله خلیقی

دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، دانشکده مدرتع و آبخیزداری، ۱۳۸۲.

- پایان نامه : عمران روستائی در ایران (چارچوبهای عمرانی)

مسعود شفیق؛ به راهنمایی: خسرو خسروی.

دانشگاه تهران، ۱۳۸۵.

- پایان نامه : نقش شرکتهای مردمی در توسعه روستایی : با تأکید بر مشارکت سنتی و جدید(مطالعه موردي بخش فلارد شهرستان لردگان

کاظم رستمی؛ به راهنمایی: محمد حسین پاپلی یزدی؛ استاد مشاور: مهدی طاهرخانی. دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی. ۱۳۸۶

- پایان نامه : بررسی ساختار فضایی و تحلیل شاخصهای توسعه روستایی در شهرستان بردسیر، مریم سلیمانی تبار؛ به راهنمایی: جعفر جوان؛ استاد مشاور: علی زنگی آبادی. دانشگاه تربیت معلم، دانشکده ادبیات و علوم انسانی. ۱۳۸۲.
- پایان نامه : محیط روستایی و نگرشهای توسعه روستائی. مطالعه موردي: دهستانهای شهرستان دره شهر محمدجواد زینی وند؛ به راهنمائی : عبدالرضا رکن الدین افتخاری دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی. ۱۳۸۸